

VERHANDELING,

OVER DE

VEREISCHTEN

BIJ DE

BREUK-SNIJDING,

ZO VÓÓR ALS NA DEZELVE,

DOOR

CARL CASPAR CREVE,

Medicinæ & Chirurgiæ Doctor et Professor, Hoogvorstlijke Nassau-Usingsche Hof- en Medicinaal-Raad, enz. te Elteville in de Rhijngau.

BEKROOND MET DEN PRIJS VAN HET LEGAAT VAN MONNIKHOFF, IN 1805.

TE AMSTERDAM, BIJ

LODEWYK VAN ES,

1807.

ANTWOORD

OP DE

VRAAG:

„ Welke zijn bij de Breukſnijding de nood-
„ zakelijke vereischten, in de onderſcheidene
„ gevallen van Liesch- of Dijebreuken, ten
„ aanzien van de plaatſing des Lijders, den
„ ſtand des Heelmeesters en der Helperen,
„ en van den toeſtel der verbanden en hulp-
„ middelen, die bij de hand zijn moeten,
„ vóór zulk eene kunstbewerking?"

2. „ Welke kunstmiddelen en handgreepen
„ komen vooral te pas, in een onverhoopt
„ geval van kwetſing der zogenaamde Boven-
„ buiks-vaten (*vaſa epigastrica*), of van de
„ Zaadſtreng?"

3. „ Met welke ontleed- en heelkundige
„ gronden en waarneemingen behoort een op-
„ lettend Breukmeester bekend te zijn, om
„ zodanige gevaarlijke kwetſingen te vermij-
„ den?"

4. „ Waaromtrent moeten de zorg en raad-
„ gevingen des Breukmeesters gaan, terſtond
„ na de gedane Kunstbewerking en vervol-

„ gends, ter volkomene genezing en verdere
„ voorbehoeding des Lijders?"

DOOR

CARL CASPAR CREVE,

Medicinæ & Chirurgiæ Doctor et Professor, Lid van de Academie der nuttige Wetenschappen te Erfurt; van de gezelschappen der Natuuronderzoekeren te Berlijn, Halle en Jena; van den correspondeerenden kring der Zwitsersche Genees- en Heelkundigen; van de Geneeskundige Genootschappen te Parijs en Montpellier, en van het Galvanische te Parijs. Hoogvorstlijke Nassau-Usingsche Hof- en Medicinaal-Raad, te Elteville in de Rhijngau.

WAAR AAN DE GOUDEN MEDAILLE, IN DEN JAARE 1805, IS TOEGEWEZEN.

INHOUD
DEZER
VERHANDELING.

EERSTE VRAAGSTUK.

Betreffende de vereischten bij de Breukſnijding. . . . . Bladz. 5.
I. *Toeſtel tot de Breukſnijding.* . . . 10.
Nadere opgaaf van het gebruik deszelven. 12.
II. *Plaatſing van den Lijder.* . . . 26
Algemeene regelen bij dezelve. . . . . 28.

TWEEDE VRAAGSTUK.

I. *Aangaande de kunstmiddelen en handgreepen, bij kwetſing der Bovenbuiksvaten* (vaſa epigastrica), *of van de Zaadſtreng.* . . 45.
Nadere opgaaf derzelve bij kwetſing dezer Vaten. . . . . 49.
Gronden voor de uitvoerbaarheid der toedrukking, bij kwetſing derzelve, in gevalle eener Lieschbreuk. . . . . 58.
Wijze van aanwending van een nieuw Drukwerktuig. . . . . 63.
Gronden voor het afbinden der gekwetſte vaten, bij het ſnijden eener Dijebreuk. . 65.
Wijze van binding. . . . . 70.
II. *In betrekking tot eene kwetſing der Zaadſtreng.* . . . . 73.

DERDE VRAAGSTUK.

Vereischte Ontleed- en Heelkennis des Heelmeesters ter vermijding van zoodanige kwetſing. 84.
I. *Bij het ſnijden eener Lieschbreuk.* . . 85.
II. *Bij het ſnijden eener Dijebreuk* . . 96.
Omtrent de kwetſing der Zaadſtreng. . 107.
I. *Bij het ſnijden eener Lieschbreuk.* . 107.

II. *Bij het snijden eener Dijebreuk.* Bladz. 119

VIERDE VRAAGSTUK.

Betreklijk de zorg en raadgevingen terstond na de Kunstbewerking, en vervolgends. . 121.
I. *Behandeling der bij de Breuksnijding gemaakte wonde.* . . . . 126.
II. *Legplaats en ligging des Lijders.* . 140.
Gedrag des Lijders. . . . . 142.
III. *Het bewaren en de oppassing des Lijders.* . . . . 148.
II. *Gevolgen der beknelling in de beklemde ingewanden.* . . . . 158.
III. *Behandeling der zamengroeijingen van den Breukzak met de bevatte deelen, of tusschen deeze onderling; en der kwetsingen der darmen, gedurende het los maken derzelve, of bij het openen des Breukzaks veroorzaakt.* 186.
IV. *Gevolgen der beknelling op de Werktuigen, waartoe de beklemde deelen behoorden.* 190.
V. *Gevolgen derzelve op de geheele ligchaams gesteldheid des Lijders.* . . . . 194.
VI. *Of de Lijder door de Kunstbewerking van het Darmwee bevrijd zij?* . . . . . 196.
VII. *Hoe den Lijder, na de Kunstbewerking, tegen de wederkeering eener Breuk te verzekeren zij?* . . . . 215.

* * *

VERHANDELING
OVER DE
VEREISCHTEN
TOT DE
BREUKSNIJDING,
ZO VOOR ALS NA DEZELVE,

DOOR

CARL CASPAR CREVE,

Medicinæ & Chirurgiæ Doctor et Professor, Hoogvorstlijke Nassau-Usingsche Hof- en Medicinaal-Raad, enz. te Elteville in de Rhijngau.

EERSTE VRAAGSTUK.

Welke zijn bij de Breuksnijding de noodzakelijke vereischten, in de onderscheidene gevallen van Liesch- of Dijebreuken, ten aanzien van de plaatsing des Lijders, den stand des Heelmeesters en der Helperen, en van den toestel der verbanden en hulpmiddelen, die bij de hand zijn moeten, vóór zulk eene kunstbewerking?

Eene levendige voorstelling van het samenstel dezer Breuken, en in 't bijzonder van de

betrekking, waar in zij ſtaan, tot de nabijgelegene werktuiglijke deelen; een klaar begrip, zo wel van de zich voordoende Breuk, als van het vermogen der Heelkunst, tegen deeze ſoort van plaatſelijke gebreken, te gelijk met eene volkomene kennis van Wonden en derzelver gevolgen; zijn de vereischten, zonder dewelke te bezitten, deze belangrijke Vraag zich niet voldoende laat beantwoorden; ten duidelijken bewijze, dat A. C. CELSUS met recht beweerde:

Cujus autem rei non est certa notitia, ejus opinio certum reperire remedium non potest.

dat is:

„ Waar men geene regte kennis van
„ eene zaak heeft, kan men het waare
„ hulpmiddel niet uitvinden.”

Deze Vraag toch vordert eene gegrondde opgaaf van alles, wat de Heelmeester, vóór de Kunstbewerking van het Breukſnijden, in gereedheid brengen moet, ten einde hem, gedurende dezelve niets moge ontbreken, en dus dezelve, deels zekerer, deels ſpoediger, deels gelukkiger volbragt worde; waardoor de Kunstbewerker zelf handigheid en bekwaamheid aanwint, en teffens de Lijder

gefpaard wordt. Intusfchen kan alleen daardoor aan deze vordering voldaan worden, dat men de bewerking zelve in alle haare deelen overzie; dat men het hoofddoel daar van volkomen bevatte; dat men zich met betrekking tot de omftandigheden, in verband met de hulpmiddelen, en het doel der Kunst, alle mogelijke voorvallen vertegenwoordige, welke gedurende de bewerking plaats grijpen kunnen. Dit nu hangt af van de naauwkeurige kennis van den aard des gebreks, en deszelfs betrekking op de naburige deelen, van het vermogen der Heelkunst tegen dit bijzonder foort van plaatfelijke kwaal, en van de gevolgen der aanwending dezer kunsthulpe; daarenboven ook nog van de onderfcheidene voorwaarden, onder welke de bewerking fomtijds moet ondernomen worden.

Naar den toeftel of voorbereidingen, die de Heelmeester, tot elke Kunstbewerking, en dus ook tot het Breukfnijden maakt, kan men op de bovengemelde gronden, de meer of mindere waarde van zijn befchouwend of oeffenend kunstvermogen afmeten; en uit de wijze van behandeling, die hij bij een bepaald geval bemerken laat, naauwkeurig berekenen, of hij een gemeen flaafsch handwerker zij, dan wel, door oeffenings-geest geleid,

een den aard der kwaale zo wel, als de kragt der ondervinding ſcherpzinnig doorziende Kunſtenaar zij, wiens vernuft de hinderpaalen, waarvan men in de boeken zelden gewag gemaakt vindt, weet te boven te komen; en die, in 't bezit zijnde van eene door oeffening verkregene vaardigheid, een naauwkeurig doorzigt bij het volkomen opnemen der plaatslijke omſtandigheden en behoorlijke aanwending der voorhanden zijnde regelen der oeffenende Heelkunst, bij het voorkomende geval, laat blijken.

De Heelmeester betoont zig dus hier van veel grooter waarde te zijn, dan ooit de Geneesheer aan het krankbedde, daar hij niet alleen, even gelijk deze, door dezelfde hulpmiddelen de krankheid of het lijden der menſchen moet ontdekken, en ook dus dezelfde kennis daarvan nodig heeft: maar, in plaatſe van, zoo als deze, met het enkeld voorſchrijven van een geneesmiddel te hebben afgedaan, zig in de noodzaaklijkheid bevindt, om verder dien toeſtel ter hulpe uit te denken, welke hij eigenlijk, door de afgeregtheid zijner oogen en handen, middelijk of onmiddelijk aanbrengt.

Na dat de Heelmeester een volkomen inzigt in al dat geene verkregen heeft, wat de

Kunstbewerking bij eene Liesch- of Dijebreuk vordert; na dat hij teffens de verſchijnſelen, die zich onder de bewerking mogten opdoen, meer of min berekend heeft, moet hij zig, ter voltrekking derzelve, met de volgende vereischten bezig houden:

I. Op eene afzonderlijke tafel plaatst hij alle de tot die Kunstbewerking vereischte Werktuigen, te gelijk met alle andere hulpmiddelen, benevens ook dat geene, het welk tot het aanleggen van het verband behoort, in eene voegzaame orde.

II. Vervolgens plaatst hij den Lijder in de behoorlijke ligging.

III. Kiest hij voor zich zelven eene ſtandplaats uit, en wijst zijne helperen die aan, die zij geduurende de bewerking houden moeten.

Dit regelmatige ter voorbereidinge is niet alleen bij het Breukſnijden, maar ook bij alle andere Kunstbewerkingen aantebevelen; dewijl het de bijzondere pligt des oeffenenden Heelmeesters is, om, ten einde den Lijder zo veel mogelijk de vrees en het voorgevoel van de pijn der bewerking te matigen, en na zulke vooraf gemaakte ſchikking, zodra dezelve geplaatst is, de Kunstbewerking te kunnen verrigten, welke als dan niet,

gelijk wanneer men hem eerst behoorlijk plaatst, geduurende den daarop volgenden toeſtel ter bewerkinge, door de voorſtelling der pijnen, die hem te wagten ſtaan, gefolterd, noodeloos aan aandoeningen van zijn zenuw- en vaatgeſtel bloot geſteld word, waarvan de nadeelige gevolgen te laat ondervonden worden; te meer, daar zulks zo gemakkelijk is te vermijden; en het niet zo gering te achten is, als het wel eens gemeend word, dat men zig, na de plaatſing des Lijders, met het maaken van dien toeſtel bezig houdt. Men bedekke voorts ook deswegens dien geheelen toeſtel met eenen doek, om denzelven voor het oog des Lijders te verbergen; terwijl dezelve behoort in die orde gelegd te worden, naar welken men van elk ſtuk gebruik zal maaken.

I. *Toeſtel tot de Breukſnijding.*

1. Een Scheermes.
2. Eene Bistouri, met eene bolle ſnede.
3. Een zeer ſmal, op zijne ſnede eenigermate gebogen, en met eenen ſon-

devormigen en ſtompen punt voorzien Scalpel.

4. Eene Inciſie-Schaar.

5. Een Ontleed-Tangjen.

6. Eene gevleugelde, holle Sonde.

7. De Slagäderhaak, benevens Naalden en de daartoe behoorende draaden, ter binding van gekwetſte ſlagäderen.

8. Het Haakjen van ARNAUD.

9. Een Drukwerktuig.

10. Eenige ſmalle zijden Snoeren.

11. Eenige zagte fijne Sponzen.

12. Een fijn linnen lapjen, dat zes duimen lang, en vijf duimen breed is nevens eenige bosſen zagt Draadplukſel.

13. Eenige ſtrooken Hechtpleister.

14. Eenige Kompresſen, van onderſcheidene grootte.

15. Een T verband.

16. Eenige oncen zuivere Amandelolie.

17. Eenige oncen overgehaalde Brandewijn.

18. Een klein gedeelte, gealuind Draadplukſel.

19. Eenige Bekkens, en daaronder één, gevuld met laauw water.

20. Eenige Handdoeken.

Nadere opgaaf van het gebruik, waartoe ieder der deelen, waar uit deze toestel tot de Kunstbewerking van het Breukſnijden beſtaat, geſchikt is.

1. Het Scheermes is zo wel bij het ſnijden eener Liesch-, als bij dat eener Dijebreuk nodig, om namelijk de haairen, die zich zo bij Mannen aan den balzak en in de Liesch, als bij Vrouwen aan de buitenſte ſchaamdeelen bevinden, afteſcheeren, en dus doende de huid zuiver en behoorlijk te ontblooten; en ter inſnijdinge geſchikt te doen zijn.

2. Met de op zijne ſnede bolle (*convexe*) Bistouri (Plaat I. Fig. 1.), wordt de inſnijding in de buitenſte bekleedſelen der Breuk, namelijk in de huid gemaakt; voorts ſcheidt men daarmede het celwijs weefſel, 't welk den Breukzak bedekt, van denzelven af; gelijk men zig ook daarvan tot

de eerſte opening des Breukzaks, en tot het maken der inſnijding in den band van POUPART, bij Dijebreuken, volgens de handelwijze van BELL bedient. Deze Bistouri verdient boven den rechten, ſpits uitloopenden den voorrang, dewijl men, met zijne bolle ſnede de inſnijding in de dieper onder de huid gelegene deelen, inzonderheid in den band van POUPART, bij het ſnijden eener Dijebreuk, bepaalder en vrijer kan maken, en met meer zekerheid beſturen.

3. Het zeer ſmalle, aan zijne ſnede eenigzins holſtaande en met een ſondevormigen punt voorzien Scalpel, in deszelfs natuurlijke groote (Pl. I. Fig. 2.) afgebeeld, dient, behalven dat men daarmede den gedeeltelijk geopenden Breukzak volkomen opent, ter verwijding des buiksrings bij Lieschbreuken, ingevalle zulks, ter terug brenginge der ingewanden in de onderbuiksholte, vereischt wordt. Dit Scalpel moet met een ſondevormig, ſtomp einde voorzien zijn, ten einde de vinger des Heelmeesters, wanneer hij hetzelve door den buikring voert, ongekwetst blijve. Ook kan het in de buikholte zelve niets kwetſen, want deszelfs ſonde-vorm maakt het inbrengen

onder het bovenſte peesgedeelte des buikrings gemakkelijker; nademaal deszelfs lemmet ſmal is, laat het zig ook des te gemakkelijker door de beſtemde naauwe plaats doorbrengen, en daar het te gelijk gebogen is, verſchaft het den Kunstbewerker het voordeel, om in eene geſchikte rigting de vereischte inſnede in den buikring te maken, zonder gevaar te loopen, van ergens in de onderbuiksholte, de minſte kwetſing toetebrengen, dewijl, uit hoofde dezer bogt, de ſnede tegen het buikvlies aanlegt.

4. De Inciſie-Schaar, moet met ſmalle ſtomp-puntige bladen voorzien zijn, en ter plaatſe van derzelver vereeniging eenen ſtompen hoek maken. Men heeft dezelve ſomtijds noodig, om de eerſte opening des Breukzaks te vergrooten; ook kan men zich daarvan bedienen om de onderlinge tegennatuurlijke ſaamengroeijingen, die de inbrenging hinderen, van de zig in den Breukzak bevindende ingewanden, of van dezen met den Breukzak los te maken, wanneer zij zich niet met den vinger laaten afſcheiden, en de Bistouri niet wel met zo veel zekerheid beſtierd kan worden; eindelijk ook nog, wanneer men gedeeltens van het net wegnemen wil, enz.

5. Het Ontleed-tangjen, (Pl. I. Fig. 3.) is noodig, om, na dat de buitenfte huid en bekleedfelen afgefcheiden zijn, het daar onder gelegen celwijze weeffel, met voorzigtigheid van de te openen plaats des Breukzaks te verwijderen, daar mede de kleinfte gedeeltens van dat weeffel zo te vatten, dat men zig zeker kan houden, van geen ander deel, dan even deze met de tang gevatte deelen, aan de fnede bloot te ftellen. Het dient verder ook om die plaats des Breukzaks, waarin de eerfte infnede, tot deszelfs opening, gefchieden moet, zo opteligten, en van de in den zak vervatte ingewanden te verwijderen, dat de Kunstbewerker zich daar door buiten gevaar gefteld vindt, om dezelve te kwetfen. Eindelijk kan men zig met nut daarvan bedienen, om bloedvaten, die afgebonden moeten worden, en zig niet zo gemakkelijk met den flagäderhaak laaten vatten, binnen de draadlutfen te brengen; gelijk zulks, inzonderheid bij de kwetfingen der benedenfte boven-buiksflagäder, (*arteria epigastrica*), onder het fnijden eener Dijebreuk, het geval kan zijn.

6. De gevleugelde holle Sonde (Pl. I. Fig. 4.) is noodig, om in den Breukzak, dien men eerst alleenlijk ter lengte van twee lijnen zal openen,

voorzigtiglijk intedringen, dezen boven de ingewanden opteheffen, en op derzelver ſleuf, dien zak, met de Bistouri ; of Scalpel zo verre te openen, dat de voorſte vinger des Heelmeesters ingebragt kan worden, om op deszelfs geleide, den geheelen voorwand des Breukzaks te openen, en de daarin beſlotene deelen bloot te leggen. Deze Sonde dient verder in alle zulke gevallen, zo wel bij Liesch- als bij Dijebreuken, wanneer men, na dat de buikring, of de band van POUPART door inſnijding verwijd is, wegens eene verregaande beklemming, den vinger niet onder de inteſnijdene plaats des buikrings of des bands van POUPART inbrengen kan. Deze holle ſonde moet gevleugeld zijn, op dat zij daardoor, de ingewanden, die zo ligt tegen haare ſleuf, en gevolgelijk ook tegen de ſnede van het Bistouri of Scalpel aandringen, moge terug houden.

7. De Slagäder-haak wordt, benevens Naalden en een genoegzaam aantal draaden, bij dezen toeſtel ter afbindinge van gekwetſte ſlagaderen vereischt. Want men vindt ſomwijlen, bij de blootligging des Breukzaks, ſlagäderen, die vrij ſterk bloeden; bijzonder echter is dit het geval bij verouderde Breuken,

ken, hoedanige mij meermaalen zijn voorgekomen, en waarbij het niet mogelijk was de kwetſing te vermijden. Dewijl zulke gekwetſte ſlagäderen, (eensdeels om nodeloos bloedverlies voortekomen, anderdeels, om die deelen, waar men de Bistouri inbrengt, van bloed gezuiverd en dus duidelijk onder het oog te hebben,) gebonden moeten worden, zo dient de ſlagäderhaak, nevens naalden en het daartoe behoorend aantal draaden, bij de hand en in gereedheid te zijn.

Verder zijn dezelve nodig in gevalle, bij eene Lieschbreuk, de zaadſlagäder (*arteria ſpermatica*) door kwetſing van de zaadſtreng geopend wordt, of wel enkel de zaadleider, zonder kwetſing der zaadſlagader, in welk laatſte geval, de bal behoort weggenomen te worden. Ook is het in gereedheid houden dezer middelen ter afbindinge nodig, bij het ſnijden van Dijebreuken, in gevalle men, geduurende de inſnede in den band van POUPART, de buikſlagäder (*arteria epigastrica*) mogte komen te kwetſen.

8. De Haak van ARNAUD (Pl. I. Fig. 4.) behoort mede tot den toeſtel, offſchoon alleen bij het ſnijden eener Dijebreuk, om de ver-

wijding der gaping van FALLOPPIUS, door middel van uitrekking van den band van POUPART te beproeven.

9. Het Drukwerktuig, (Pl. II. Fig. 1—5) is eigentlijk dienſtig, bij het ſnijden eener Lieschbreuk, in gevalle de buikſlagäder gekwetst mogt worden. Dus kan hetzelve, uit voorzorg, bij den toeſtel gevoegd worden. Wanneer echter de Heelmeester zijne inſnede in den buikring, ter verwijding deszelven, naar de aangeduide rigting beſtiert, zal het gebruik van dit drukwerktuig niet te pasſe komen.

10. Eenige dunne zijdene Snoeren, van omſtreeks een voet lengte, moeten zig mede bij dezen toeſtel bevinden. Te weten, in gevalle darmen, die men binnen den Breukzak vindt, met koudvuur aangedaan zijn, is men gewoon, eer dezelve in de buikholte terug gebragt worden, niet alleen dit zoodanig te doen, dat zij het naast aan den buikring komen te leggen: maar, om ze op deze plaats te houden, en ze in geval van nood in den Breukzak terug te kunnen trekken, er een zoodanig koord omteſlaan, en de einden daarvan uitwendig op de buiksbekleedſelen door mid-

del van ſtrookjes hechtpleister vast te maken.

11. Een aantal zagte fijne Sponsjes worden vereischt, om, na de inſnijding in de huid, het uitvloeijende bloed, alzo het zelve de plaats der inſnijdinge onkenbaar maakt, aftewisſchen, en in 't algemeen, om alle onzuiverheid, die zich zo wel buiten, als binnen de Breuk opdoet, door middel derzelve wegtenemen.

12. Een lapjen fijn Linnen, dat zes duimen lang en vijf duimen breed is, benevens eenige bosjens fijne plukſeldraaden: dit lapjen wordt naar de grootte der wonde zo geſneden, dat het dezelve niet alleen volkomen dekken kan, maar zig daarenboven nog eenige vingeren breedte over de randen uitſtrekke: Men heeft daarom hier de grootte daarvan maar zo in 't algemeen opgegeven, en het moet iedere reize, naar de verſcheidenheid der Breuken vergroot worden. Dit in zijne onbepaalde grootte opgegeven lapjen linnen, moet in Amandelolie gedoopt; en over de oppervlakte der wonde gelegd worden; zoodanig echter, dat de einden der draaden van de gebezigde binding, als ook die der zijdene, om eenen darm geſlin-

gerde koorden, buiten den omtrek van het lapjen, met een hechtpleister aan de huid vastgekleefd gehouden worden. Van buiten over dit lapjen linnen, legt men vervolgens een wiek van plukfel, zoodanig dat dezelve naar den kant des buikrings een kusfentjen make, dat het weder buitenwaards komen der binnengebragte ingewanden verhindert, zonder den buikring of den hals des Breukzaks uittefpannen, en zonder de vernaauwing of fluiting te beletten. Dit is inzonderheid het geval, met opzigt tot de opening van FALLOPPIUS, bij Dijebreuken. Het lagere gedeelte van het linnen lapjen bedekt men met losfe plukfeldraaden. Dit lapjen Linnen brengt groot voordeel aan, want het belet niet het uitvloeijen van het vocht, hetwelk zig fomtijds agter den buikring, gedurende de beklemming, verzameld heeft; en komt tevens voor, dat geen plukfel, het welk op den buikring en de opening van FALLOPPIUS moet werken, en het weder uitkomen der binnen gebragte ingewanden tegenhouden, in den buikring of onder den band van POUPART gerake, dezelve, als een vreemd ligchaam prikkele, uitfpanne of fmerten veroorzaake, of den

band van POUPART op de plaats der gemaakte infnede drukke. Door middel van dit lapjen linnen, laat zig, (wanneer de lippen der wond, door de ontfteking verflapt, te zeer zwellen, en het op de vlakte der wond aangelegd verband de wondlippen nog meer fpant,) het op denzelve aangelegd plukfel gemakkelijk voor een gedeelte wegnemen, zonder dat de wond zelve ontbloot worde. Verder laat zig, bij het wegnemen van het eerfte verband, zonder de deelen der wonde te prikkelen, al het plukfel er afnemen, en men behoeft niet bezorgd te zijn, dat er nog eenige draaden zig in zullen verbergen, en dus terug blijven. Het lapjen linnen zal, wegens de Amandelolie, daar het mede doortrokken is, niet ligt door ingezogen en drooggeworden bloed vastkleven, of hard en prikkelend worden; en ingevalle het al eens vastgekleefd mogt bevonden worden, zo laat het zig gemakkelijk met Amandelolie los weken en zagt maken.

13. De ftrookjes Hechtpleister dienen ter vasthechtinge der, buiten de wonde gebragte en gehoudene, einden der afbindingsdraaden, en omgeflagene zijdene koordjes, gedeeltelijk echter ook, om voor te komen

dat dezelve niet aan de verband-ſtukken vast kleven, en met het afnemen des verbands in of los getrokken worden.

14. Kompresſen of Drukdoeken, van onderſcheidene grootte, heeft men bij het aanleggen van het drukwerktuig nodig, in gevalle van eene, bij het ſnijden eener Lieschbreuk voorvallende, kwetſing der bovenbuiksſlagäder. Daarenboven dienen zij ter bedekkinge van de onmiddelijk op de wond liggende verbandſtukken; dieswegens moet op den plukſelwiek een driehoekige drukdoek gelegd worden, welke die grootte hebben moet, dat hij, het reeds aangelegd verband der wonde bedekke; deze moet uit fijn, half verſleten zuiver linnen, dat noch zoom noch naad heeft en naar de bekende regelen der verbandkunde vervaardigd is, beſtaan.

15. Het T verband (Pl. IV.) houdt het gantſche verband wel bevestigd bijëen. Het moet echter niet naar de gewoone wijze; maar in de hier door mij afgebeelde, en daartoe door mij zelven uitgevondene gedaante, vervaardigd en naar de opgegevene wijze aangelegd worden (Pl. IV. Fig. 1.). Het beſtaat uit twee ſtukken: na-

melijk uit den Gordel, die om het lijf gaat, en uit het Dijeſtuk, zijnde dat gene wat tusſchen de dijen doorgaat.

De Lijfgordel (Pl. IV. Fig. 2.) moet een hand breed of breeder zijn, uit dubbeld wel doornaaid bombazijn vervaardigd worden, en zo lang zijn, dat, als hij omgedaan wordt, de einden over elkanderen komen; voorts moeten aan het eene einde twee lusſen (*a a*) vastgemaakt zijn, waarin de banden (*c c*,) die elk tot op de helſt geſpleten zijn, ingeſtoken en met eenen knoop vastgehecht worden. Aan het gedeelte des Lijfgordels, dat buiten op de heupe aan die zijde des ligchaams komt, alwaar de Breuk is, moeten aan den onderkant, op een weinig meer afſtands en de breedte van het dijeſtuk eenigzins overtreffende, twee lusſen (*b b*) vastgemaakt zijn, waarin de ſtrooken der beide einden van het dijeſtuk van dit T verband geſtoken, en met een ſtrik vast geknoopt worden. Wanneer de Lijfgordel omgedaan is, haalt men onder de dije, alwaar zich de Breuk bevindt, het deijeſtuk van dit T verband zoodanig, dat

hetzelve schuinsch van de heupe naar den balzak, of de schaamtespleet loope.

Dit Dijestuk, (Pl. IV. Fig. 3.) moet van dezelfde stoffe, en op dezelfde wijze, als de Lijfgordel vervaardigd worden. Wat deszelfs form betreft, moet de lengte gelijk zijn aan driemaal de dikte van het bovenste gedeelte der Dije, terwijl de breedte verschillende zijn moet, naar het verschil der Breuken. Tot eene Lieschbreuk, moet het zo breed zijn, dat er het verband behoorlijk door bedekt worde, en op de plaats, daar het aan den balzak komt, kan er een draagzak voor den Bal, (*suspensorium*) (dewelke in de afbeelding weggelaten is) aan vast gemaakt worden. Voor Dijebreuken, kan het smaller zijn, dewijl dit soort van Breuken zelden zulk eene aanmerkelijke uitgestrektheid heeft. Aan de einden van dit Dijestuk bevinden zich ter wederzijde twee banden (*aa*, *bb*), welke door de lusfen des Lijfgordels gehaald en vastgestrikt worden.

Wanneer nu het Dijestuk onrein wordt, maakt men de lusfen aan de agterzijde los, en de banden van het schoone aanteleggene dijestuk daar weder aan vast, en

men kan dus, wanneer men de lusſen aan de voorkant los gemaakt heeft, het ſchoone Dijeſtuk, terwijl men het vuile zagtjes naar voren haalt, onder de dije brengen, zonder dat de Lijder zig behoeft te bewegen.

Dit ſoort van T-verband heeft het groot voordeel, dat het bij Lieschbreuken van mannen den balzak behoorlijk onderſteunt; dat de lijder het niet ligt verſchuift; dat het, noch bij het zetten van klisteren, en de daarop volgende ontlasting, noch door het loozen van winden bevuild wordt; dat het zeer ligtelijk met een ander te verwisſelen is, zonder dat de Lijder behoeft verplaatst te worden, of nodig heeft eenige ligchaams-beweging te maken. Inzonderheid is hetzelve bij vrouwelijke lijderesſen aan te bevelen, naardien het niet, gelijk de gewone T band, de ſchaamte-ſpleet drukt, en dus die gevoelige deelen nodeloos prikkelt.

16 Het gebruik der zuivere Amandelolie is reeds bij N°. 12 aangewezen.

17. Eenige oncen overgehaalde Brandewijn: door middel van welke de bloedingen, door de ſnede in de huid veroor-

zaakt, kunnen geſtild worden, daar men dus, bij de bewerking naauwkeurig kan waarnemen, welke deelen zich aan het mes aanbieden. Ook is dezelve bij Lieschbreuken van een bijzonder nut, te weten, wanneer zulk eene Breuk aanmerkelijk groot, en gevolgelijk de balzak zeer ſterk uitgezet is; om denzelven, wanneer hij na de bewerking zeer ſlap is, daarmede te waſchen, ten einde, door deszelfs warmte en vlugheid, de ontroofde warmte-ſtof, en door deszelfs ſamentrekkende kragt het inkrimpend vermogen van het bekleedſel des balzaks te doen herleven en den aandrang des bloeds in denzelven te matigen.

18. Een klein gedeelte geäluind Plukſel, kan van dienst zijn, bij bloedingen van gekwetſte aderen.

19. Verſcheidene Bekkens, en Water, dienen ter reiniginge der ſponſen.

20. Even zo dienen eenige Handdoeken den Kunstbewerker, om zig, zijne Werktuigen, en den Lijder te reinigen.

II. *Plaatſing van den Lijder, gedurende de bewerking der Breukſnijding.*

Vóór dat de Heelmeester zijnen Lijder be-

hoorlijk plaatst, moet hij het volgende bezorgd hebben:

1. Dat de kamer, alwaar de Kunstbewerking zal ondernomen worden, zoodanig ingericht zij, dat de Lijder daarin, na het Breukſnijden, blijven kan. Het hiertoe vereischte zal in de beantwoording des *vierden* vraagſtuks worden opgegeven.

2. Dat deze kamer genoegzaam verlicht zij. Indien de Kunstbewerking bij den nacht verricht moet worden, dan dient hij zorg te dragen, dat er een meerder getal waschkaarsſen ontſtoken zij; dat er in 't bijzonder nog twee aan een' zijner helperen gegeven worden, die dezelve zoodanig weet te houden, dat de Heelmeester, noch door zijne eigene ſchaduw, noch door die van anderen, verhinderd worde, om de plaats, waar hij het mes brengt, duidelijk en in geen valsch licht te kunnen waarnemen.

3. Wat de voorbereiding des Lijders zelve aangaat, deze moet zo gekleed zijn, als hij, na de bewerking, kan blijven. Op dat voorts de gevulde pisblaas niet hinderlijk zij; en ook de Lijder niet genoodzaakt zij om, ſtraks na het ſnijden, pis te loozen, waarbij het naauwlijks te vermijden zijn zoude, dat in

die deelen, die zo even eerst in den buik terug gebragt zijn, zo door de ſpanning der buikſpieren en des middenrifs, bij het pisloozen, als door de veranderde ligging der ingewanden, (welke het ſamentrekken en verkleinen der blaas, in de daar digtst bijgelegene veroorzaakt,) geene verandering te wege gebragt worde; eindelijk ook, op dat de, na de terugbrenging zwellende, pisblaas, de teruggebragte ingewanden zagtjes van de plaats der Breuk moge verwijderen en opheffen, en het weder uitvallen derzelve voorkomen, zo moet de Lijder, vóór de bewerking, zijne blaas ledigen.

Volgens de algemeene regelen der Heelkunde moet men, bij het plaatſen des Lijders, op het volgende acht geeven:

1. Op eene voordeelige en zekere plaatſing van het deel, het welk behandeld moet worden, en van alle de anderen, die daarop meer of min betrekking hebben.

2. Dat men, uit hoofde van de plaatſing des Lijders, gedurende de bewerking,

zig niet in een verkeerd licht bevinde, noch gebrek aan een goed licht hebbe.

3. Dat zo wel de Heelmeester, als zijne helpers, er zulk eene plaats bij nemen kunnen, waarop zij, of gezamentlijk, of ieder afzonderlijk, ongehinderd en met nadruk hun werk verrigten.

4. Dat, hoe minder helpers er zijn, en minder omflag gemaakt worde, om den Lijder in zijne plaatfing te houden, des te uitvoerlijker en beter het zijn zal.

5. Dat de Lijder, zo min mogelijk, door geweld genoodzaakt worde, in eene ongewone en fmertelijke houding zijner ledematen te blijven; noch zo geplaatst zij, dat hij de gehele bewerking zien kan; en eindelijk ook dat zijne ligchaamshouding, gedurende de bewerking, geen nadelige gevolgen hebbe op den toeftand der gezonde deelen.

6. Wat de plaatfing betreft, welke de Lijder na de bewerking aannemen zal, is het van bijzonder gewigt, dat als men hem gedurende de bewerking zulk eene plaatfing kan doen aannemen, welke hij na de bewerking kan blijven behouden, zulk eene, alle omftandigheden gelijk zijnde, boven eenige andere de voorkeur verdient.

Laten wij nu eens, naar deze algemeene voorſchriften, de onderſcheidene plaatſingen, welke door verſchillende Heelmeesters bij het Breukſnijden voorgeſlagen worden, ter toetſe brengen.

RICHTER plaatst den Lijder aan den rand van het bed zoodanig op den rug, dat de billen hoger zijn, dan de borst, deze hoger dan de ſtreek der nieren, en de billen digt aan rand van het bed komen te liggen, terwijl de beenen zich buiten hetzelve bevinden. De voet van die zijde, alwaar de Breuk is, moet met eene gebogene knie, op een voetbank ſteunen, en de Heelmeester plaatst zig tusſchen de beenen des Lijders, op een zitbank (*).

Deze plaatſing van zulk eenen Lijder, en de daartoe noodzakelijk gevorderde ſtand des Breukmeesters en zijner helperen, is, mijns inziens, noch bij het ſnijden der Lieschbreuken, noch bij dat der Dijebreuken, te verkiezen, en wel om de volgende redenen.

1. Mist de balzak, bij dusdanig eene plaatſing van mannelijke voorwerpen, die van eene Lieschbreuk zullen geſneden worden, de gevorderde onderſteuning. Dezelve hangt dan

(*) *Anfangsgründe der Artzeneikunde, Vier band, Göttingen* 1798 *p.* 292. *p.* 358.

los tusſchen de dijen neder, ſpant, door zijne eigene zwaarte, de plaats der Breuk digt bij den buikring, en het gedeelte des breukzaks, dat geopend moet worden, en ligt vaster tegen de daarin beſlotene deelen aan. Om dit alles voor te komen, moet de Heelmeester zelf den balzak opgeheven houden, en dewijl hij dit niet geſtadig, zo lang de bewerking duurt, kan doen, zo moet een der helperen daartoe beſtemd worden; dit beide echter maakt de bewerking, zonder noodzakelijkheid, moeielijker; daarbij komt nog, dat eene onvoorzigtige beweging van den helper, gedurende dat de Heelmeester den balzak opent, nadelige gevolgen hebben kan. Dewijl alleenlijk de knie gebogen is, zo heeft de dije, door deze plaatſing der billen, nog altoos eene ongunſtige houding, om dat daarbij noch de buikring, noch het weeke des buiks genoeg verſlapt wordt; behalven dit, is de plaatſing van de voet, zo wel als des overigen ligchaams, te onzeker; want geraken de beenen, die zich vrij aan den rand van het bed bevinden, verplaatst, zo ondergaat de Kunstbewerker mede onwillekeurige bewegingen, dewelke even zo nadelig worden kunnen, als de daarbij plaatshebbende beweging der deelen, die be-

handeld moeten worden. Stoot een der helpers tegen den zitbank, waarop de Heelmeester zit, zo word dezelve geschud, en verliest daardoor het juist bestier zijner Werktuigen. Stoot een der helpers of de Kunstbewerker zelf tegen den voetbank, waarop de voet des Lijders staat, dan kan dezelve en teffens de plaats der Breuk, uit de richting, die er de Kunstbewerker aangegeven heeft, verschoven worden. Schuiven zig de billen des Lijders over den rand van 't bed naar voren, dan valt hij tegen den Kunstbewerker aan. Daarbij komt nog, dat, in zulk een geval, zo wel de Heelmeester als zijne helpers, zig eensdeels te ver van de bovenste helft des ligchaams van den Lijder af bevinden, en de laatste, ook door het vasthouden van het been belemmerd, zig niet in staat bevinden, om zulk eene nadelige ligchaamsbeweging voor te komen of weg te nemen, zonder stremming te veroorzaken.

2. Naauwlijks kan de Heelmeester, bij zulk eene plaatsing des Lijders, het behoorlijk licht bekomen; dewijl ter wederzijden deszelfs helpers, van voren de Lijder, en van agteren hij zelf, het ontvangen van het daglicht belemmeren.

3.

3. De Heelmeester, daar hij tusschen de beenen des Lijders als ingesloten is, moet ten uitersten voorzigtig zijn, om de beenen des Lijders niet aanteroeren of te bewegen. Daarbij moet het hem, indien hij zwaarlijvig is, en de Lijder dikke dijen heeft, aan genoegzame ruimte ontbreken. Behalven dit, moeten de twee helpers, die de voeten houden, zig zo digt bij den Kunstbewerker bevinden, dat zij, de een zo wel als de ander, zig genoodzaakt vinden, om, inzonderheid bij elke eigene beweging, op elkanderen acht te geven. Hun ontbreekt dus de vereischte geschiktheid, en zij worden, door zig wederzijds verwijderd te houden, te veel afgetrokken, om behoorlijk oplettend te blijven op dat geene, het welk hun eigenlijk aanbevolen is. Hoe kan de helper, die teffens het been der zieke zijde des Lijders moet vasthouden, den Breukmeester behoorlijk bijstaan, zo tot het blootliggen van den breukzak, als in het afbinden der slagäderen? Ook moet het snijden van Breuken aan de rechterzijde, den Heelmeester, wanneer hij niet zeer geoeffend is, om zulks met de linker hand te doen, eenigzins moeilijk

vallen. Bij Dijebreuken eindelijk, wordt hij te zeer door den helper; die het been der kranke zijde vast houdt, in zijne houding belemmerd, en niet zelden ten eenemaal verhinderd.

4. Ook vereischt deze plaatſing te veel helpers: want eigenlijk moet er bij ieder been des Lijders één geplaatst worden, en een derde den Heelmeester de ſtukken des toeſtels toereiken; dus zijn er ook meer bankjes nodig, die bij arme lieden zelden, en bij rijken, dikwijls, niet van eene wel pasſende hoogte gevonden worden.

5. Voor den Lijder en deszelfs gevoel is deze plaatſing geenzins de geſchiktſte; eensdeels, dewijl het eene ongewoone is, anderdeels, om dat het been en de billen zig in eene gedwongene houding bevinden, en het aangezigt des Lijders vlak naar dat des Heelmeesters en zijne helperen gewend is.

6. Maar het geen deze plaatſing nog het meest tegen zig heeft, is, dat de Lijder, na het aflopen der bewerking, niet in dezelve blijven kan; en bij het nodige verplaatſen in eene andere ligging, zo wel door het omkeeren en optillen, als

nederleggen des Lijders, dezelve het weder uitzakken der terug gebragte deelen begunſtigt, en teffens ſchudding en bewegingen zijner ledematen te wege brengt, die nochthans zeer te vermijden zijn, daar rust, ja de ſtrengſte rust, den Lijder, na het aanleggen van het verband, in allen opzigte tot eene ware weldaad en verkwikking wordt. Deze plaatſing wordt, wegens de daarbij vereischte verandering van ligging, zeer gevaarlijk bij eene kwetſing der bovenbuiksſlagäder (*arteria epigastrica*), eensdeels, dewijl er zo veel tijd verloren gaat, indien men, vóór het aanwenden van bloedſtelpende middelen, den Lijder eerst in die ligging wil brengen, welke hij na de bewerking behouden zal; anderdeels ook, dewijl, als men in deze plaatſing, aanſtonds bloedſtelpende middelen aanwendt, de verandering van legging zelve, en de daarbij onvermijdelijke ligchaams-beweging, allezins eenen nadeligen invloed, op de werking der tot ſtilling van het bloeden aangewende middelen hebben moet.

Bell (*) plaatst den Lijder op een tafel, van bekwame grootte, zoodanig, dat des-

(*) *System of ſurgery.*

zelfs ligchaam en hoofd even hoog en grondvlakkig, komen te liggen, doch de billen en heupen, door een er onder gefchoven kusfen wat hoger, en de beenen, tusfchen welke de Heelmeester zig plaatst, over den rand van de tafel afhangen. De beenen worden, in deze plaatfing, wederzijds door helpers vast gehouden, welke zorg moeten dragen, dat de dijen eenigzins in de hoogte opgeheven zijn, op dat alle buikfpieren flap zijn mogen.

Bijna alle dezelfde bedenkingen, die wij tegen de vorige legging des Lijders maakte, vinden ook hier, en in 't bijzonder nog meer andere plaats, en wel, dat men, door de dijen in de hoogte te houden, bij eene waterpasfe houding des ligchaams, de buikfpieren geenzins verflappen kan, en zulks bij de vorige houding, door eene hogere legging der borst en eene lagere van den nierenftreek, eerder plaats vindt; daarbij komt nog, dat het hoger houden der dijen den Kunstbewerker onbetwistbaar moet hinderen; en dusdanig eene plaatfing op eene tafel, meer verfchrikkender voor den Lijder is, dan die op het bedde; terwijl hij eindelijk ook, na het volbrengen

der Kunstbewerking, met veel meer moeite en groot gevaar, naar zijne verdere legplaats overgebragt wordt.

Ik heb reeds hierom, sedert agt jaren, bij het snijden van Liesch- en Dijebreuken ondervonden, dat de volgende plaatsing des Lijders de voordeeligste zij. De legplaats zelve vervaardigde ik op de volgende wijze: vooreerst een matras of vederen bed, hierop een stroozak, die allerbest met fijn gesneden stroo gevuld wordt. Op die plaatse van den stroozak, waarop de billen des Lijders te liggen komen, kan men een breed, fijn waschdoek leggen, waardoor het indringen van allerleije vochten in het bedde verhinderd wordt; over alles heen legt men een linnen laken, en hierop, ter plaatse daar het achterlijf des kranken te liggen komt, een meermaalen saamengevouwen linnen laken, het welk men van onder denzelven weg trekken kan.

Op zulk een rustbed, dat zig van rondomme vrij in eene kamer moet bevinden, plaatst men den Lijder zoodanig naar de lengte van het bed, op de rugge, dat het hoofd, de borst en het agterste

hoger komen te leggen, dan de ſtreek der lendenen; de dije van die zijde, waar zig de Breuk bevindt, moet een weinig naar buiten en bovenwaards naar de heupen, en zo ook de knie, gebogen zijn: de andere dije blijft uitgeſtrekt liggen. Bij mannen, met eene Lieschbreuk, moet onmiddelijk onder den Balzak een kusſentjen geplaatst worden, waarop dezelve zoodanig rusten kan, dat de plaats des buikrings ſlap zij (Pl. IV. Fig. 1.); dit kusſentjen wordt van linnen, het welk opgerold, en met eenige naaldſteeken doorregen is, in die gedaante vervaardigd.

De Breukſnijder zet zig op een ſtoel, digt bij den rand van het bed, naar welken de regter zijde des Lijders gekeerd is. Aan den tegenovergeſtelde zijde van het bed, en dus aan de linker zijde des Lijders, plaatst hij zijnen voornaamſten helper, die hem, bij verſchillende voorvallen, gedurende de bewerking, onmiddelijk ten dienſte ſtaat. Zijn tweede helper ſtaat aan zijne regter zijde, om hun, gedurende de bewerking, het nodige toeſtel aan te reiken.

Voorts moet het bed, zoodanig in de ziekenkamer geplaatst zijn, dat het daglicht

onmiddelijk op de plaats der Breuk valle, het welk, naar het verſchillend invallen des lichts binnen dezelve, onderſcheid moet maken.

De voordeelen, die zulk eene plaatſing des Lijders en des Heelmeesters, benevens die der helperen, boven de voorheen bijgebragte heeft, beſtaan hier in:

1. Bekomt de balzak, bij Lieschbreuken van mannen, door het daar onder gelegde kusſentjen niet alleen de nodige onderſteuning, maar wordt teffens ten voordeeligſte, zonder dat daar toe een helper nodig zij; in de hoogte en in zijne plaatſing gehouden, zo dat de Kunstbewerker zig verder niet met de ligging en houding des Balzaks heeft te bemoeijen. De buikring ondergaat daarbij geene ſpanning, ook zijn de ingewanden, die zig in den Breukzak bevinden, niet digt tegen denzelven aangelegen. De Lijder wordt door zijne eigene ligchaams-zwaarte in zijne plaatſing gehouden, en men behoeft niet te vreezen, dat hij er uit zal geraken, indien hij zelf zig niet verplaatst. Heeft er ook eens eene geringe beweging der ledematen plaats, deze zal niet van gevolg zijn, dewijl dezelve

noch de helperen, noch den Kunstbewerker belemmeren, en ook gemakkelijk, door beiden, voorgekomen kan worden; alzo zij zig ter wederzijde, van het midden van het ligchaam des Lijders bevinden, daar de helper daarenboven aan de andere zijde van het bed ſtaat, en de Kunstbewerker een vaste zitplaats heeft, zoo kan hij niet wel geſtoten of geſchud worden.

Door de plaatſing der dije der lijdende zijde, wordt, zo wel als door die der borst en van het agterlijf, het gantſche ſpiergeſtel, tusſchen wier peezen de beklemming plaats heeft, in eene beſtendige behoorlijke uitſpanning en verſlapping gehouden.

2. Kan men een behoorlijk licht op het deel, dat behandeld moet worden, laten vallen, naardien zig aan het voeten einde van het bed niemand bevindt, door wien zulks zou kunnen verhinderd worden, en men het er ook zoo op kan laten vallen, dat die plaats, waaraan de Kunstbewerking moet verricht worden, naar eisch verlicht zij.

3. De Kunstbewerker en zijne helpers hebben bij deze ligging des Lijders, eenen

ſtand, die hen in ſtaat ſtelt, om, zoo geſamentlijk, als elk afzonderlijk, het geen zij te verrichten hebben, ongehinderd en met nadruk uittevoeren; en dewijl zij van elkanderen verwijderd zijn, zal geen hunner den anderen, door onvoorziene plaatſing, eenen nadeligen ſtoot toebrengen. De Operateur kan zig vrij bewegen, en zig rugwaarts, en naar beide zijden, zo wel als voorwaards; naar den Lijder wenden, zonder dat hij, of de helpers aan hunne plaats veranderd worden; hij wordt nergens door verhinderd, de Lijder mag dan ook nog zulke dikke dijen hebben, of hij zelf diklijvig zijn; inzonderheid echter kan de Kunstbewerker, in deze plaatſing, Liesch- en Dijebreuken, zo wel die zig aan de rechter als aan de linker zijde bevinden, even gemakkelijk behandelen; dewijl hij daarbij, in de behoorlijke en vrije beweging van zijne linker of rechter hand, niet belemmerd wordt. En in één woord, dewijl de inſnede, die in den buikring of in den band van POUPART gemaakt moet worden, eenigzins naar den kant van het darmbeen gericht dient te zijn; zo is deze plaatſing des

Kunstbewerkers juist die geene, welke de gefchiktfte is, om zulks gevoeglijk en onbelemmerd ten uitvoer te brengen. Ook bij eene Dijebreuk is deze houding, waarin hij zig met betrekking tot de Breuk bevindt, de verwijdering van den voornaamften helper, en ook de wijze, waarop, in zulk eene houding der dije, de plaats der Breuk zig aanbiedt, in allen opzichten zoodanig, dat er geen betere kan bedacht worden; en daar de Heelmeester en zijn voornaamften helper recht tegen elkanderen overftaan, zo kunnen zij zig onderling des te beter waarnemen en mededeelen.

4. De Heelmeester heeft niet meer dan twee helpers, in ftede van drie, zo als bij de vorige plaatfing. Ja des noods zou hij zig, zonder veel belemmering, met eenen enkelen konnen behelpen. En het geen er tot zijne plaatfing en de ligging des Lijders vereischt wordt, vindt hij bij de armfte lieden, zo wel als bij de rijkften.

5. Voor het gevoel des Lijders is zulk eene plaatfing ook onbetwistbaar de gefchikfte; daar het die is, welke hij zelf, bij het neemen van rust, gewoon is te ver-

kiezen. Zij heeft ook niets affchrikkende, en doet de gantfche behandeling meer menschlievende voorkomen. Ook kan bij deze plaatfing, dat geen, 't welk hem de bewerking fchrikbaarender moet maken, namelijk de werktuigen, gemakkelijker aan het gezigt des Lijders verborgen worden; en bij het aanzien des Kunstbewerkers en der helperen, in het algemeen, verfchaft de ongedwongenheid, waarin hij zig bevindt, hem eene zekere gerustftelling.

6. Het geen echter zulk eene plaatfing des Lijders bijzonder aanbeveelt, beftaat daarin: dat dezelve, na het voltooijen der Kunstbewerking, en vervolgens; in die zelfde ligging kan blijven; bij gevolg noch fchudding, noch beweging behoeft te ondergaan, en teffens onmiddelijk na het leggen van het verband, de ongeftoordfte rust, welke voor hem, bij gevreesde bloeding der gekwetfte bovenbuiksflagäder van het uiterfte belang is, kan genieten.

Het geen intusfchen, zo tegen deze, van mij aanbevolene plaatfing des Lijders, als tegen die des Heelmeesters en zijne helperen, gedurende het Breukfnijden, mogte

worden aangevoerd, is, in vergelijking met derzelver hier voor opgenoemde voordeelen, van veel te weinig belang, dan dat men derzelve daarom den voorrang zoude kunnen ontzeggen.

* • *

TWEEDE VRAAGSTUK.

Welke kunstmiddelen en handgreepen komen vooral te pas, in een onverhoopt geval van kwetsing der zogenaamde Bovenbuiksvaten (vasa epigastrica), *of van de Zaadstreng.*

Eene algemeene ondervinding heeft geleerd, dat zig, zo wel bij het snijden van Liesch- als van Dijebreuken, naauwlijks een eenig toeval voordoet, het welk den Lijder plotsling in grooter gevaar brengt, en aan den Heelmeester meer bekommernis verwekt, dan de kwetsing der bovenbuiksvaten en der zaadstreng.

Men was er daarom even algemeen over uit, de regelen uittedenken, volgens welke men zulk een bedenkelijk toeval, gedurende de Kunstbewerking, mogte kunnen afweren, en, in gevalle het zelve echter plaats greepe, de allergepaste hulp ter

beveiliging en redding des kranken, door den Heelmeester mogte aangewend worden.

I. Met betrekking op eene kwetſing der bovenbuiksvaten, heeft men bijna doorgaans die middelen en handgreepen beproeft, welke door uitvinding en ervarenis bij gekwetſte bloedvaten bekend zijn, en des niettegenſtaande, zal de opmerkzaame Heelmeester moeten bekennen, hoe zeer hij zig gedrongen vindt, om deze middelen, (waarvan eenige, op zig zelve beſchouwd, zeker alles afdoen,) hier behoorlijk aantewenden; en dat er deswegens van de zijde des Kunstbewerkers eene groote tegenwoordigheid van geest en een zeer geoeffend oog gevorderd wordt, om eene ſpoedige, en tot het zig voordoend geval allergepaste keuze) onder zo veelvuldige middelen te doen, ten einde eene kunstbewerking, die het leven, 't welk in gevaar is, moest redden, het zelve integendeel niet vernietige.

Dat geene nu, het welk een bekwaam Heelmeester het minst ontberen kan, eene naauwkeurige kennis namelijk van de ſaamenſtelling der deelen des menſchelijken ligchaams, en in 't bijzonder, van den oorſprong en den

loop der bloedvaten bij kwetfingen, zal hier het meeste nut moeten aanbrengen, en zo wel het middel als de handgreep aanwijzen, die bij zulk een gevaar en, fomwijlen gedurende het Breukfnijden plaatsgrijpend, toeval, gevorderd worden.

Onder de hier gedagte Bovenbuiksvaten, wordt een dus genoemde flagäder en eene ader begrepen, waarvan de oorfprong en loop de volgende zijn, gelijk dezelve (op Plaat III) zijn aangewezen.

Deze Bovenbuiksflagäder wordt de onderfte genaamd, ter onderfcheiding eener andere, die de laatfte tak is der inwendige borstflagäder, (*arteria thoracica*), loodregt tusfchen de rechte en dwarfche buikfpieren, naar de navel nederwaarts, en ten laatften met de onderfte bovenbuiksflagäder in een loopt.

De onderfte bovenbuiksflagäder komt, met eenen fcherpen hoek, uit de binnenfte of naar de fchaambeensvereeniging gekeerde zijde der dijeflagäder (*arteria cruralis*) hervoort, ter plaatfe, alwaar dezelve onder den band van POUPART, op de fcheiding der inwendige darm- en groote lendefpier, uit de bekkenholte, over den dwarschen tak des fchaambeens te

voorschijn gekomen is, omtrent ter breedte van eenige lijnen, en neemt alsdan de volgende loop aan, te weten:

Met het celwijze weeffel omkleed, loopt zij eenigzins op- en binnenwaards, naar den onderften rand van den band van POUPART gebogen, naar de agterfte oppervlakte van dien band; daalt daarna, met het buikvlies overdekt, in een ftrekking van twee duimen lengte onder de onderfte pees of koord des buikrings naar onderen; tot dat zij, bij *mannen* onder den zaadftreng, en bij vrouwen onder den ronden band der baarmoeder te voorfchijn komende, en onderfcheidene takken aan de nabijgelegene deelen gevende, den onderften of binnenhoek des buikrings genaderd is, alwaar zij zig fpoedig naar de pees der dwarfche buikfpier ombuigt, en aan den buiten kant der regte buikfpier opkomt, langs dewelke zij verfcheidene takken afgeeft, en zig verder uitftrekt, tot dat zij de bovenfte bovenbuiksflagäder bereikt heeft, en met dezelve door inmonding ineenloopt.

De bovenbuiksäder (*vena epigastrica*) neemt duidelijk haren oorfprong uit de einden der bovenbuiksflagäder, daalt naar beneden af, langs de flagäder, terwijl zij door hare

hare takken vergroot wordt, tot zij eindelijk de dije-äder (*vena cruralis*) bereikt hebbende, in dezelve overgaat. Achtervolgends deze waarneemingen, loopt deze ſlagäder bij het ſnijden eener Dijebreuk meer gevaar om gekwetst te worden, dan bij die eener Lieschbreuk. Alleenlijk is het aanbrengen van hulp, tegen de gevolgen van derzelver kwetſing, bij eene Dijebreuk niet zo moeijelijk, als bij eene Lieschbreuk; en wel daarom, om dat bij eene Dijebreuk de plaats der kwetſing meer bloot ligt.

De middelen en handgreepen, welke men, in gevalle eener kwetſing dezer bovenbuiks-vaten, als noodzakelijk aanbevolen heeft, of aanbeveelen kan, beſtaan in de volgende:

I. Sabatier, en meer anderen, ſtelden voor, om wieken met bloedſtelpende middelen te bevochtigen, door middel van dezelve de gekwetſte vaten, als door een Tampon, toe te drukken. Het voorſtel hier van verzekert ons geenzins een gewenscht gevolg, en wel om de volgende redenen,

a. Men moge doch onder deze bloedſtelpende middelen, de oplosſing van ruuwe Aluin of witte Vitriool in water, of een met water verdund vitrioolzuur, overgehaalde Wijngeest, en de Azijn verkiezen; zo is het echter zeker, dat, zo dezelve al van die kracht konden zijn, en toereikend, om de opening der bovenbuiksſlagäder ſamentetrekken en te ſluiten, dezelve eenen te zeer nadeligen invloed op de, nabij de bloedende plaatſen gelegene, ingewanden zoude te wege brengen; inzonderheid, daar deze ingewanden, bij het aanwenden dier middelen, op geenerleije wijze tegen de aanraking, en dus tegen de werking dezer bloedſtelpende middelen kunnen beveiligd worden. Hier komt nog bij, dat deze middelen, door het geſtadig uitvloeijend bloed, aan de opening der bloedende ſlagäder, daar zij eigentlijk hunne voornaame kracht moesten uitoeffenen, te zeer verdund en dus doende derzelver werking te zeer verzwakt wordt. Verdunt men dezelve met water, ten einde hunnen nadeeligen invloed op de ingewanden te matigen, dan verliezen zij hunne kracht, en het wordt bewaarheid, het geen de groote POTT zeide: „ wat geen nut doet, wordt ſchadelijk."

b. Daar de bovenbuiksvaten met het buikvlies bedekt, en met hunne takken in ééne ſpier ingeplant zijn, die, wanneer zij werkt, deze vaten in hunne lengte uitſpant, en deze ſpanning teffens in eene tegengeſtelde richting, door de wederkeerige beweging der hoofdſtam dezer ſlagader, der dije-ſlagader namelijk, gevolgd wordt, daar het daarenboven der ſlagaderen algemeene eigenſchap is, om, wanneer zij in de dwarschte doorgeſneden worden, zig aanmerkelijk naar de lengte in te korten, zo is, uit deze waarneming wel af te nemen, dat, insgelijks ook, wegens het bloed, het welk de opening dezer vaten bedekt, deze bloedſtelpende middelen, niet eens in eene toereikende aanraking met de gekwetſte plaats dezer bloedvaten kunnen gebragt worden, hetwelk inzonderheid bij eene Lieschbreuk het geval is; maar bij eene Dijebreuk wordt wegens de nabijheid der kwetſing aan den hoofdſtam, en daardoor veroorzaakte grootere en ſterkere aandrift des bloedſtrooms, en het veelvuldiger in elk oogenblik uit het vat vloeijende bloed, de werking dezer bloedſtelpende middelen, onmiddellijk op de opening van het vat, verhindert. Waarbij zig nog voegt, uit hoofde der ademhaling, de

gestadig voortdurende beweging der buikbebekleedselen, allezins eene beweging dier plaatse, waarop de wiek vast en onverschuifbaar behoorde te blijven liggen; en dus ook eene gedurige verschuiving derzelve ten gevolge heeft.

c. Daar deze bloedstelpende middelen met eene wiek moeten aangewend worden, zo blijft het in 't onzekere, of men dezelve ook werkelijk in behoorlijke aanraking met de plaats, daar zig het bloedend vat bevindt, gebragt hebbe. Want, bij voorbeeld, bij eene Liesch-breuk moet men de wiek binnen den buikring invoeren, en wanneer men dezelve al naar de richting der gedane insnede inbrengt, zoo kan het nog ligt gebeuren, dat dezelve niet zakt, en zig meer achter den buikring, dan wel in de insnede zelve ophoude. De Heelmeester is dan, terwijl er, uit hoofde der aangelegde wiek, geen bloed meer uit de wonde vloeit, in het vertrouwen, dat hij de bloeding gestelpt heeft, die echter nog aanhoudt; en wanneer derzelver gevolgen uit den invloed op het werktuiglijk gestel blijkbaar worden, zo zal niet zelden de dood er het gevolg van zijn, voor en

al eer hij zig in ſtaat bevindt om de oorzaak van dit gevolg wegtenemen.

d. Het vermogen dezer middelen wordt eigenlijk, door het drukken en opvullen der plaatſe alwaar zij hunne kracht moeten uitoeffenen, in werking gebragt, of voorzeker daardoor magtiger onderſteund; en wel voornamelijk, naardien de drukking het voorduſtroomend bloed in de eerſte ogenblikken zoodanig matigt, dat die middelen, die ook door het bloed niet zoo zeer verzwakt worden, hunne behoorlijk ſtelpende kracht, op de gekwetſte plaatſe der vaten kunnen uitoeffenen. Maar, hoe kan, als men het hier voorgaande bijgebragte in 't oog houdt, eene zulke drukking inzonderheid bij eene Lieschbreuk aangebragt worden. Bij eene Dijenbreuk zou zulks, veeligt echter alleen ter eener zijde, tegen den dwarſchen tak des ſchaambeens kunnen geſchieden; daar intusſchen, wegens de inmonding der onderſte bovenbuikſlagäder met de bovenſte, de bloeding, als deze gekwetſt is, niet eerder ophoudt, dan wanneer beide de openingen der bloedende ſlagaderen geſloten zijn, en echter, dus doende, alleen die opening der gekwetſte beneden-

ſte bovenbuiks-ſlagäder, welke met haren oorſprong ingemond is, gedrukt wordt; terwijl die geene integendeel, welke zig met de bovenſte bovenbuiks-ſlagäder inmondt, van drukking vrij blijft, en dewijl eene drukking tegen den band van POUPART zig niet wel, door middel dezer wieke, laat bewerkſtelligen; zoo volgt van zelve, dat de bloedſtelpende middelen ook hier van geen dienst zijn.

Het geen intusſchen tegen het aanwenden van middelen ter bloedſtelpinge ſtrijdt, is, de nadeelige uitwerking der wieke zelve op den buikring, of op de gaping onder den band van FALLOPPIUS; want als men dezelve in eene behoorlijke hoeveelheid, waar door alleen het eenigzins mogelijk wordt, hier eenen ſchijn van drukking te bewerken, zo wel in den buikring als in de gaping onder den band van FALLOPPIUS ſteekt, dan moet daardoor niet alleen de buikring, of de band van POUPART vrij wat uitgerekt, en dusdoende de hevigſte toevallen in het werktuiglijk geſtel veroorzaakt worden, waarvan ik, helaas! een treurig geval, in mijne eigene Kunstbeoeffening gezien heb, te weten, waar men mij riep bij

eenen mijner kranken, dien ik, na hem van eene Breuk gesneden te hebben, ter verdere bezorginge aan eenen Heelmeester had overgelaten. Deze nu had, tegen mijnen raad, den buikring met draadpluksel, om het uitzakken der darmen te verhoeden, opgevuld; het welke den Lijder niet alleen hevige zenuwtoevallen, maar ook geweldige braken en veroorzaakte. Ik haalde ogenblikelijk de plukselwiek uit den buikring; de toevallen weeken wel rasch, en daar ik, bij nader onderzoek, geene andere oorzaak ontdekte, moest ik dit opvullen met pluksel als de eenige daarvan houden.

Behalven dit, prikkelt zulk een vreemd ligchaam, het welk men, wegens de gevreesde wederkeering van het bloeden, toch eenen geruimen tijd in de wonde moet laten zitten, dezelve; ook vermeerdert het de ontsteking der zich daar tegen, door wurmwijze kronkelen, aanwrijvende en niet zelden reeds ontstokene darmen; deze vermeerderde ontsteking stremt het uitvloeijen der vogtigheden, die zig dikwerf gedurende de beklemming binnen de buikholte opgehoopt hebben, drukt den zaadstreng, en wat dies meer is. Dieswegens is dan het aanwenden van deze bloed-

ſtelpende middelen, hoe zeer zij ook door ſommigen, in geval eener kwetſing der bovenbuiksvaten, mogen aangeprezen zijn, geenzins aantebevelen. Het boven bijgebragte kan den kundigen en beoeffenenden Heelmeesteren genoegzaam ten bewijze dienen, hoe weinig men kunne vertrouwen, dat de aanwending dezer middelen een goed gevolg hebben, of aan derzelver beſtemming beantwoorden zal; daar toch die aanwending zelve meer nadeel veroorzaakt, dan derzelver, uit gunſtig vooroordeel, ten ruimſte berekende, werking nuttig kan zijn.

II. De aanwending van alle zulke middelen, die de bloeding van gekwetſte vaten daardoor ſtillen, dat zij derzelver levenskrachten vernietigen, en daarenboven nog een korst op de plaatſe dier vernietiging verwekken, bij voorbeeld de bijtmiddelen of het gloeijend ijzer, zijn, wegens derzelver ſchadelijken invloed op die werktuigen, waarmede de aan derzelver aanwending blootgeſtelde plaats omgeven is, even zoo gevaarlijk, als het onuitvoerbaar is, om ze bepaaldelijk op die plaatſe aan te brengen, waar hunne werking van nut zou kunnen zijn.

III. Het wrijven der ſlagäderen tusſchen

de vingeren, heeft men ook als een bloedenſtillend middel, in geval van eene kwetſing van vaten, aanbevolen: edoch hoe eenvoudig ook dit in den eerſten opſlag voorkome, hoe het deswegens de voorkeur verdienen zoude, zoo kan het toch in het tegenwoordig geval geene plaats vinden. Dewijl deze gekwetſte vaten, aan de binnen zijde met het buikvlies bedekt, teruggetrokken, agterwaards op het celwijsweefſel en vet leggen, en aan de voorzijde, wegens de buikbekleedſelen niet te bereiken zijn, zoo kan men op geenerlije wijze eenige wrijving op derzelver van een geſcheidene deelen te werk ſtellen, die toereikend zij, om het uit derzelver openingen vloeijende bloed tegentegaan: dit bloedſtelpende middel is derhalven, in het tegenwoordig geval, niet alleen onaanwendbaar, maar ook ontoereikend.

IV. Er blijven dus nog maar twee middelen en handgreepen over, die, onmiddelijk aan de gekwetſte vaten te werk geſteld, vermogend zijn om het bloeden te ſtillen, namelijk *de toedrukking* van de einden van het gekwetſte bloedvat, en derzelver *binding*.

Het eerſte, *de toedrukking*, kan bij eene kwetſing der bovenbuiksvaten, onder het ſnijden eener Liesſchbreuk, — het laatſte, *de binding*,

integerdeel bij eene kwetſing dier vaten, gedurende het ſnijden eener Dijebreuk, met goed gevolg aangewend worden, om in beide gevallen de bloeding te doen ophouden.

Gronden voor de uitvoerbaarheid der toedrukking, bij eene kwetſing der bovenbuiksvaten, in gevalle eener Lieschbreuk.

Wanneer men den loop der bovenbuiksvaten beſchouwt (Plaat III.), zo kunnen dezelve niet gekwetst worden, dan alleenlijk, wanneer de inſnede, ter verwijding van den buikring, naar den binnenhoek deszelven, of naar den navel verricht wordt; en als dan kan eene behoorlijke drukking, die men in den omtrek der in den buikring gemaakte inſnede aanbrengt, gewisſelijk de verwijde monden der gekwetſte bovenbuiks-vaten zo ſluiten, dat derzelver bloeding moet ophouden. Deze drukking kan plaats hebben, wanneer een werktuig zo aangebragt wordt, dat hetzelve den omtrek der wondlippen en van derzelver inſnede, binnen den buikring, op het buikvlies te-

gen denzelven, en op de buitenste oppervlakte der buikbekleedselen te gelijk drukke. Dit werktuig kan op beide de plaatsen aangebragt worden; dewijl men, na dat de in de Breuk bevatte deelen terug gebragt zijn, ruimte genoeg vindt, om zig van een, door den verwijden buikring heen en aan den omtrek van de lippen van deszelfs insnede, op het buikvlies ingebragt werktuig, tot dit oogmerk en naar de plaats van dit deel geschikt, te bedienen. Wat de andere plaats, de buitenste oppervlakte der buikbekleedselen betreft, dit verstaat zig van zelve.

Daar men nu met den vinger, als het zekerste boven alle tent-ijzers, binnen de buikholte komen kan, zo laten zig ook de ingewanden van de plaatse, alwaar de drukking aangebragt moet worden, verwijderen, en zo doende verhoedt men, dat zij niet mede in de drukking gevat worden. Voorts zijn er ook in dat gedeelte, het welk men ter stilling van het bloeden drukken moet, geene zulke bevat, die deze drukking verbieden, door welker drukking even het zelfde gevaar zou veroorzaakt worden, het welk men eigenlijk wil afwenden.

Men kan het ook dus aanleggen, dat de drukking, door middel van dit werktuig, zig

niet over de gantſche uitgeſtrektheid van den buikring rekkend uitſtrekke, en zorg dragen, dat door middel van deszelfs maakſel, en de wijze, waarop het zijne werking verricht, het noch op de wond, noch op de daar digt bij gelegene deelen geenen nadeeligen invloed hebbe, die aan het nut, waartoe het beſtemd is, eenige merkelijke vermindering zou kunnen toebrengen.

Eindelijk moet men zig, indien de bovenbuiksſlagäder onder het ſnijden eener Liesch-breuk gekwetst wordt, eeniglijk bij het toedrukken op derzelver monden bepalen; dewijl eene binding, op deze plaats, onuitvoerlijk is; en dewijl, om zulks te kunnen doen, de wond der infnede in den buikring te zeer zou moeten verlengd worden, en zulks echter dan nog niet toereikend zoude zijn, om de plaats, alwaar de binding geſchieden moet, voor het gezigt te brengen; waarbij het ook nog te vreezen zoude zijn, dat het in den onderbuikholte zagt gedrukte darmkanaal gelegenheid vond, om weder uit te zakken.

Er blijft nu nog over om aantetoonen, op wat wijze deze drukking zij te bewerkſtelligen, en hoedaniger wijze zulk een druk-

werktuig overeenkomſtig de voorafgegane bepalingen zal moeten ſamengeſteld zijn.

Men heeft voorgeſlagen, om deze drukking met den vinger te bewerken, maar waarſchijnlijk daarbij niet overwogen, dat, daar de van een verwijderde monden wederzijds moeten toegedrukt worden, om het bloeden met zekerheid te ſtillen; en dat, daar de openingen eener gekwetſte bovenbuiksſlagader, inzonderheid op deze plaats zo aanmerkelijk van elkanderen verwijderd zijn, ééne vinger te ſmal is, om de vereischte drukking zeker te werk te ſtellen; behalven dat zulks ook op zig zelven onuitvoerbaar en niet zeker is; *onuitvoerlijk*, dewijl geen Heelmeester, met eenige mogelijkheid, gedurende zulk eenen langen tijd, als die drukking moet aanhouden, in de daartoe vereischte houding kan blijven volharden, en dat eene afwisſeling met een helper, het reeds bewerkte weder zou vernietigen; dat zij ook *onzeker* is, dewijl hij, bij zoodanige beweging des Lijders zelve, als dikwerf niet te vermijden zijn, bij voorbeeld, bij het hoesten en bij gevolgde buiksontlastingen, niet in ſtaat is, om zijnen vinger naauwkeurig op de bloedende monden dezer gekwetſte bovenbuiksſlagäder gevestigd

te houden. Voorts ook, om dat het ligtelijk gebeuren kan, dat, inzonderheid bij nacht, de ſlaap hem overvalle, en dat de Lijder te gelijk met hem in ſlaap geraake, alleenlijk, helaas! met dit onderſcheid, dat de laatſte veelligt nooit weder ontwaake, enz.

Chopart ſloeg dieswegens voor, om eene tang, of een ſoortgelijk werktuig in diervoege in te brengen, dat deszelfs eene tak, waar op een toebereide ſpons vastgemaakt is, van binnen op de monden der ſlagäder, de andere van buiten, op eene drukdoek komt, en dat derzelver greepen ſaamengebonden worden, ten einde daardoor eene ſterke en aanhoudende drukking op de bovenbuiksſlagäder te maken.

Dewijl mij het maakſel van dusdanig eene tang onbekend is, ga ik derzelver nadere beproeving, zo wel met betrekking van derzelver vermogen, als met betrekking op de mogelijkheid om er met nut gebruik van te maken, voorbij; inzonderheid, om dat ik bij deze gelegenheid, een eigen drukwerktuig, heb uitgevonden, het welk, zoo ik met grond meen te mogen hopen, de goedkeuring der meesters in de Heelkunst zal wegdragen. Dewijl ik bij geene mijner ondernomene

Breukſnijdingen, in 't geval gekomen ben, om eene gekwetſte bovenbuiksſlagäder te behandelen, zo kan ik de dadelijke deugdzaamheid van dit door mij uitgedagte drukwerktuig, niet door ondervinding van onmiddelijke aanwending ſtaven

Eene naauwkeurige beſchrijving van het maakſel van dit drukwerktuig vindt men bij de verklaring der hier agter gevoegde Plaaten, en wel bij die der tweede Plaat.

De wijze, hoe men er zig van bedient, is dusdanig:

Na dat het drukwerktuig geheel en al uitgeſchroefd is, wordt de onderſte plaat A, als ook de ſtang B met warme amandelolie beſtreken, en wel de ſtang zo ver, als men denkt, dat zij met de gekwetſte deelen omgeven zal zijn. Als dan vat de Kunstbewerker de ſtang B met de regter hand, en voert de plaat A, op den voorſten vinger van de linker hand, in den door inſnijding verwijden buikring, zoodanig, dat de ſtang B, tusſchen deszelfs wondlippen loodregt voorwaards naar buiten uitſteeke, en de plaat A zig zo geplaatst vinde, dat zij het buikvlies aan de bo-

venſte en onderſte wondlip behoorlijk raake; zonder dat zig evenwel ergens eenig gedeelte der ingewanden tusſchen de plaat en het door dezelve geraakte buikvlies insc uive. Als dan legt de helper eenen eenvoudigen drukdoek, op die plaats der buikbekleedſelen, waar de plaat C van buiten komt te liggen. Nu houdt de Breukmeester het drukwerktuig in de beſchrevene plaatſing vast, terwijl dat zijn helper den ſchroefvleugel D vat, en, door middel deszelven, de plaat B voorzigtig naar onderen ſchroeft, tot zo verre, dat de drukking toereikend zij, om het bloeden te doen ophouden. Voorts kan die drukking door een koordjen, dat aan de ſtang B gehecht is, en dit, door een behoorlijk op de huidbekleedſelen aangelegde hechtpleister, vast gehouden worden. Dewijl de boog EE uit veerkrachtig ſtaal vervaardigd is, zo zal, offchoon de deelen, die zig tusſchen de plaaten bevinden, voor de drukking van het werktuig wijken, de drukking echter daardoor niet verminderen, het welk, ten minſten, bij de door CHOPART in voorſlag gebragte tang het geval niet is.

Omtrent den derden of vierden dag pleegt de drukking, door de als dan ontſtaane ontſteking der wondlippen ontbeerd te kunnen worden;

den; echter moet men als dan ook de volgende voorzigtigheid, bij het wegnemen van het drukwerktuig, in acht nemen: hier in bestaande, dat men, aanvanglijk de schroef maar eenige gangen los draaije, en het hierbij gedurende eenige uuren late; als dan weder eenige gangen, tot dat eindelijk de plaat C geheel afgeschroefd zij; dusdanig moet men te werk gaan, om het snel indringen van het bloed, in de tot dus lang gedrukte plaats, voortekomen; het geen nadeel, ja het hervatten der bloeding ten gevolge zou kunnen hebben. De Heelmeester plaatst alsdan, even als bij het inbrengen, den voorsten vinger der linker hand tegen de plaat A, en brengt dezelve, met de regter hand, waarmede hij de stang B vat, buiten de wonde, te weten na dat hij overtuigd is, dat de bedoeling, namelijk het stillen der bloeding, volkomen bereikt is geworden.

Gronden voor het afbinden, bij eene kwetsing der Bovenbuiksvaten, gedurende het snijden eener Dijebreuk.

Het is eene algemeene grondstelling der

oeffenende Heelkunde, dat, wanneer een gewond bloedvat, met eenen draad omgeven en volkómen gebonden kan worden, men dus doende het beste gefchikte middel aanwendt, waardoor men, even fpoedig als zeker, de bloeding, die uit de monden zulker bloedvaten voortkomt, kan ftillen. De binding komt derhalven, bij eene, gedurende het fnijden eener Dijebreuk, voorgevallene kwetfing der bovenbuiksflagäder, te pas, dewijl er niets is, dat zulks kan verhinderen bewerkftelligd te worden.

I. Het bezit eener naauwkeuriger kennis van de ligging van alle zig hier bevindende werktuiglijke deelen, met betrekking op de beide, offchoon van een gefcheiden, en op eenigen afftand verwijderde monden dezer bovenbuiksflagäder, (gelijk zig zulks uit de opgegeven befchrijving, van den loop dezer flagader, en de wijze, hoe dezelve, bij het fnijden eener Dijebreuk, kan gekwetst worden, van zelfs voordoet,) kan, bij het te werk ftellen der door mij opgegevene handgreep, met groot voordeel aangewend worden.

De beide van een gefcheiden monden dezer flagäder bevinden zig, offchoon er we-

gens derzelver faamentrekking, eenige verwijdering van elkanderen plaats heeft, ook dan nog digter bij den onderften rand van den band van POUPART, ter zijde van de wondlippen. Als derhalven de Heelmeester den voorften vinger van zijne linker hand onder de agterfte of binnenfte oppervlakte, en den duim van die zelfde hand, op de voorfte, of buitenfte oppervlakte van dien doorgefneden band plaatst, dan kan hij dus doende deszelfs agterfte of binnenfte oppervlakte zoodanig naar buiten omkeeren, dat de daarop gelegene gekwetfte flagäder duidelijker voor het oog komt bloot te liggen; daar toch, de op deze wijze, door infnede, verwijde band van POUPART eene zulke omkeering toelaat, en wel des te gemakkelijker, wanneer men de gemaakte infnede in denzelven voorzigtiglijk een weinig verwijdt, of de gaping onder denzelven, door verfchuiven van het celwijs weeffel, over deszelfs lengte wat ruimer maakt.

Men kan, door middel dezer door mij aanbevolene handgreep, aan de zijdelijke randen der beide wondlippen des ingefneden bands, de van een gefcheidene monden der

bovenbuiksſlagäder dies te duidelijker gewaar worden, dewijl men

II. Door eene drukking des duims op de vaten, de bloeding hebbende doen ophouden, door vervolgens deze drukking na te laten, aan de plaats, waar het bloed weder begint uittevloeijen, met zekerheid, den mond der gekwetſte ſlagäder kan ontwaren.

Beide heb ik veelmaals in lijken beproefd, te weten, door de dijeſlagäder met eene geverwde vloeiſtof opteſpuiten, en de verwijding van den band van POUPART, door middel eener inſnede van buiten, zo te bewerken, dat de bovenbuiksſlagäder gekwetst wierdt, en mij dus doende overtuigde, dat de door mij aanbevolene handgreep, in alle gevallen, voldoende is, om de binding der beide, van een geſcheiden, monden eener gekwetſte bovenbuiksſlagader, behoorlijk te werk te ſtellen. De bijzondere omzigtigheid, die ik ſteeds bij het ſnijden eener Dijebreuk aangewend heb, om toch de bovenbuiksſlagader niet te kwetſen, heeft mij tot nog toe behoed voor de noodzakelijkheid, om deze handgreep aan een levend mensch te beproeven.

III. Verder is de binding in zulke gevallen verkieslijk, om dat de Heelmeester daar bij niet bekommerd behoeft te zijn, dat daardoor de veele werktuiglijke deelen, waaraan dit bloedvat toevoert, van allen voedſel beroofd zouden worden Want alhoewel het zelve, na de binding, geen bloed meer uit de ſtam ontvangt, zo wordt haar echter dan nog, door derzelver inmondingen met de bovenſte bovenbuiks- en andere ſlagaderen, het vereischte bloed, het welk de ſtam niet meer kan leveren, toegevoerd.

IV. Eindelijk pleiten ook nog in dit geval voor de binding: eensdeels de hindernisſen, die de toedrukking ter dezer plaatſe ontmoet, te weten, dat men, nog met den tang van CHOPART, nog met eenig ander werktuig, de beiden van een verwijderde monden der ſlagader, wegens de hier plaats hebbende, betrekkelijke, mislijdende plaatſing derzelve. niet te gelijk toedrukken kan, en de toedrukking van een der monden van dit vat, wegens derzelver inmonding, of den toevloed uit de hoofdſtam, de bloeding niet geheel kan doen ophouden; anderdeels ook, dewijl, bij het aanbrengen van een druk-

werktuig, niet wel zulke deelen, wier drukking gevaarlijke gevolgen konde naar zig slepen, van de drukking uittesluiten zijn.

Wijze, hoe het binden te werk te stellen zij.

Wanneer de Heelmeester, na het terug brengen van de uitgezakte ingewanden in den onderbuik, bevindt, dat hij, bij het insnijden van den band van POUPART, de onderbuiksslagader gekwetst heeft, zo brengt hij, dewijl de richting der insnede beter aan hem bekend is, dan aan zijnen helper, den voorsten vinger van zijne linker hand onder die plaats, welke het naaste aan de insnede is; plaatst denzelven op de binnenste oppervlakte van den zijdelijken rand van een der wondlippen, en den duim op de buitenste oppervlakte van dien zelfden zijrand; en begint daarop deze wondlip om te keren, of naar buiten om te buigen. Bevindt hij nu, bij deze poging, dat, of de band zelf, of het daar onder zig bevindend celwijs weefsel zulks verhinderen, dan moet hij, de vereischte insnede maken, en wel in het wederstandbiedend gedeelte des bands zelve, of het celwijsweefsel en de

gaping onder den band met den ingebragten vinger verſchuiven. Heeft men nu, dus doende, het ombuigen gemakkelijker gemaakt, en laat het zig volvoeren, dan moet de helper den bebloeden rand der wondlippen met eene ſpons reinigen, terwijl de Heelmeester zelf, met den ingebragten voorvinger en duim, de wondlip en teffens de opening van 't gekwetſte bloedvat drukt, en daardoor de verdere bloeding ſtremt; dan vat de Heelmeester den ſlagäderhaak, die met eene omgeſlagene draad voorzien is, brengt denzelven in den mond van het gekwetſte en opgekrompen, teruggetrokken vat, en trekt het zelve naar vooren: de helper ſchuift dan den omgeſlagen draad behoorlijk onder het bloedvat, en haalt, naar de bekende voorſchriften der binding, de lus toe. Wanneer intusſchen de mond der ſlagäder zig te ver onder het buikvlies teruggetrokken heeft, dan kan de helper dat vlies zelve, door middel der ontleedtang vatten, en zagtjes naar zig toetrekken, op dat het daar onder gelegen vat voor den Heelmeester zigtbaar worde.

Hierop moet nu ook, volgens dezelfde handgreep, de andere wondlip der inſnede van

den band van POUPART gevat, en de zig aldaar bevindende andere mond der gekwetste slagader gebonden worden; dewijl de bloeding uit dezen nog blijft aanhouden, en de gekwetste onderste bovenbuiksslagader met de bovenste van dezelfde ligchaamszijde, en daarenboven nog met andere slagaderen door inmonding vereenigd is, na het binden van eenen, die met den hoofdstam te zamenhangt.

In 't bijzonder doch, moet men het voor eene regel houden, om eerst dien eerstgenoemden mond der gekwetste slagader, die met den hoofdstam namelijk, dat is, met de dijeslagader vereenigd is, tebinden; dewijl deze het is, die het sterkste bloedt, en zig daardoor van den anderen duidelijk onderkennen laat. De einden der draden moeten, van den knoop des striks af gerekend, wat lang zijn, op dat zij genoegzaam, buiten den band van POUPART, op het onderlijf, door middel van strookjens hechtpleister vastgehouden zouden kunnen worden.

Als nu de Heelmeester, op het gevoel van zijnen vinger, dien hij onder den band houdt, en door te bevinden, dat dezelve niet zeer rood van bloed is, zig overtuigd kan houden, dat het bloeden der slagader gestild

is; moet hij, om het hervatten deszelven voortekomen, het volgende in acht neemen:

1. Moet hij den Lijder de ſtrengſte, zo wel ligchaams- als gemoedsrust aanbeveelen.
2. Naauwkeurig op denzelven letten, of ook het bloeden weder van nieuw af beginne.
3. Uitwendig op de plaats der Breuk, niets, dat te zeer verwarmt, veroorloven,
4. Maar inwendig den Lijder, binnen de 24 uuren, een dragma ruwe aluin, (*Alumen crudum*) in een halve maat zoete weij toedienen.

Alle deze aanbevelingen moeten dienen, om het wederkeeren der bloeding, het zij dezelve door toedrukken, of door binden geſtild zij, voor te komen; en ſchoon dezelve, in het laatſte geval, zo dringend niet ſchijnen, moeten zij echter niet verwaarloosd worden.

II. *In betrekking tot eene kwetſing der Zaadſtreng.*

De meeste Heelkundige ſchriften over de

wonden behouden, aangaande den zaadſtreng, een diep ſtilzwijgen, even als of de betrekking, welke eene kwetſing van dit deel op de Heelkunde heeft, bij de opgave der behandeling van wonden in 't algemeen, voldoende genoeg opgegeven ware. Neemt men echter derzelver maakſel in acht, overweegt men hier bij den grooten invloed van het geen daarin vervat is, op het manlijk vermogen; neemt men in aanmerking de gevaarlijke toevallen, waarmede dikwerf de ontmanning, en wel voornamelijk, wegens de daarbij onvermijdelijke kwetſing der zaadſtreng, vergezeld gaat; dan ziet men duidelijk, hoe weinig men gerechtigd is, om de wonden der zaadſtreng, zo met betrekking tot het geen vereischt wordt, om dezelve te kennen, als om ze heelkundig te behandelen, in eene opgave van den rei der wonden van enkele deelen, en derzelver behandeling agterwege te laten; inzonderheid, daar uit de beantwoording van het derde Vraagſtuk blijkt, hoe ligt de zaadſtreng bij het ſnijden eener Lieschbreuk, gekwetst kan worden, en hoe noodzakelijk het dieswegens zij, zulk eene kwetſing, in eene voordragt van de leer der wonden van enkele deelen, niet weg te laten.

De hulp intusschen, die de Heelmeester, bij eene kwetsing van dit deel, te bewijzen heeft, is verschillend, naar de deelen der zaadstreng, die gekwetst zijn geworden; zij is ook verschillend, naar den trap der kwetsing, en naar de plaatse des deels, dat in dezelve gekwetst is.

In het samenstel der zaadstreng vindt men, zo als bekend is, de zaadslagader en ader, en derzelver veelvuldige takken, een aanzienlijk getal opslorpende vaten, zenuwen, en eindelijk de zaadgeleider (*vas deferens*).

Indien onder deze deelen, alleenlijk de zaad-ader, of de opslorpende vaten gekwetst zijn, de zaadslagäder en de zaadgeleider integendeel van kwetsing vrij gebleven zijn, zo kan eene bedekking der wond met draadplukfel, dat in aluinwater gedoopt en daarna gedroogd is, de gevolgen eener zulke kwetsing genoegzaam voorkomen.

De door LEAL LEALIS, en meer anderen, vermoede, eigene vereeniging dezer ader met de zaadslagader, is toch reeds lang door HALLER en WINSLOW wederlegd. Maar wanneer de zaadslagader gekwetst is, bevindt zig de Heelmeester in de noodzakelijkheid, van zulk eene kwetsing, om tweeërleije redenen, in opmer-

king te nemen. In de eerste plaats, heeft hij het geenzins gering te achten toeval eener bloeding te duchten; en indien hij deze bloeding kan stillen, en dat wel door binding, dan is, in de tweede plaats, de vraag, welken invloed zulks hebbe op den zaadbal, naardien de zaadslagäder denzelven eigenlijk de stof aanvoert, uit dewelke deze het zaad bereidt? De beslissing dezer tweede vraag vordert dieswegens alle de opmerkzaamheid van den Heelmeester, die zo ongelukkig was, om, gedurende het Breuksnijden, de zaadstreng zoodanig te beledigen, dat de zaadslagader, de ader, en de opslorpende vaten zig gekwetst bevinden. Aan de mogelijkheid van zulk eene kwetsing zal niemand kunnen twijffelen, die de gesteldheid eeniger Lieschbreuken, welke men bij PETRUS CAMPER, afgebeeld vindt, in ogenschijn neemt (*), alwaar men de zaadstreng, bijna geheel van een gescheiden ziet, zoodanig, dat nu eens de zaadleider buitenwaards ter regter, en de vaten binnenwaards, ter linker zijde van denzelven, dan weder de vaten aan de buiten en regter, en

(*) *Icones Herniarum à* S. TH. SOEMMERRING *edit.* & *Francofurti ad Moenum* 1801. *Tab. octava.*

de zaadgeleider binnenwaards aan de linker zijde gelegen zijn.

Eindelijk, dewijl de zaadgeleider aan de achter zijde van de zaadſtreng, uit den bijbal tot in den buikring opklimt, zo is het zeer natuurlijk te begrijpen, hoe ook deze vaten bij eene, naar het ſamenſtel der zaadſtreng, regelmatige ligging, in gevalle van kwetſing der zaadſtreng, door eene inſnijding in dezelve, konnen doorgeſneden worden. Overeenkomſtig hier mede, is dan de vraag, of bij zulk eene kwetſing der zaadſtreng, de bal nog behouden kan blijven? Een aantal Heelmeesters zijn, wel is waar, van meening, dat men alsdan de ontmanning hebbe te onderneemen, dewijl de bal toch, door zoodanig eene kwetſing der zaadſlagäder verſterven moet Eene nadere kennis echter van het gebouw des menſchelijken ligchaams, inzonderheid van de Vaatkunde (*Angiologia*), geeft voldoende gronden aan de hand, om dusdanig eene verminking des mannelijken ligchaams te kunnen nalaten. Hiertoe behoren de veelvuldige vereenigingen der zaadſlagäder, zoo wel boven den buikring, als gedurende haren loop door de zaadſtreng, en zelfs tot vlak aan den bijbal, zo wel bij haren ingang in de

zelfstandigheid des bals, als in den buitensten omvang deszelven; te weten, met de takken der onderste bovenbuiksslagäder (*arteria epigastrica inferior*), met de onderste balzakslagäder (*arteria scrotalis, inferior*) en met de takken, die uit de omgebogene, onderste en diep gelegen dijeslagäder (*arteria femoris circumflexa, interna et profunda*) voortkomen: waar uit dan volgt, dat deze, offchoon gebonden zaadslagäder, van zoo veele kanten het bloed, dat zij niet meer uit haren oorsprong ontvangt, naar zig trekken kan. HALLER zegt dieswegens:

„ *Hinc, ligatis vasis seminalibus, testis non emoritur, ob sanguinis suppetitias, quas a vasis externis habet, etsi ea adeo angusta sint, ut testis ad venerem nunc ineptus fiat* (*).

dat is:

„ Hierom versterft de bal niet door het
„ binden der zaadvaten, dewijl hij onder-
„ stand van bloed ontvangt door uitwendige
„ vaten, offchoon dezelve zo naauw zijn, dat
„ de bal tot de bijslaap onnut wordt."

(*) *Element. Physiologiae corporis humani. Lausanae* 1778 *libro XXVII p.* 430.

Dit zelfde was ook het gevoelen van VERHEYEN en PALFYN. Voorts dient men zig, bij het binden der zaadſlagader, (wegens derzelver veelvuldige inmondingen, die zij, digt bij den bovenbal en de buitenſte zelfſtandigheid des bals zelve, met de onderſcheidene takken der afgelegene ſlagaderſtam heeft,) tot het behouden des bals, te regelen naar den ouderdom des Lijders. Want hoe jonger dezelve is, des te waarſchijnlijker is het, dat deze inmondigingen van een gunſtig gevolg zullen zijn: des te eerder is te verwagten, dat de verrichting des bals zig volkomen herſtellen zal; dewijl de inmondingen zig in een jong ligchaam ligter en meer kunnen verwijden. Bij ouden, integendeel, bij dewelke het toch met afſcheiding des zaads trager toegaat, kan de, uit deze vreemde oorſprong, aan de zelfſtandigheid des bals toeſtroomende hoeveelheid bloeds alleenlijk tot deszelfs voeding verſtrekken.

Er doet zig bij gevolg, in gevalle van eene kwetſing der zaadſlagader, in en op zig zelve, niets op, dat het wegnemen van den bal van die zijde kan vorderen, of noodzakelijk maken. Het eenige derhalven, waarom zig de Heelmeester te bekommeren heeft,

is het ſtillen van het bloeden der ſlagader, waartoe de binding het zekerst en ſpoedigst werkend middel is. Daarbij is hoofdzakelijk in acht te nemen:

Vooreerst, dat de beide van een geſcheiden monden der gekwetſte ſlagader moeten gebonden worden. Ten tweeden, dat nog de zenuwen, die zich in de zaadſtreng bevinden, nog de zaadgeleider in de binding moet vervat zijn.

Het binden wordt op de *volgende* wijze verricht. De helper vat de zaadſtreng, boven de plaatſe alwaar zij gekwetst is, namelijk naar den buikring toegerekend, met den voorſten vinger en duim; of, indien de plaats der kwetſing digt bij den buikring is, drukt hij dezelve tegen het ſchaambeen, en houdt ze aldus gedrukt, gedurende dat de Kunstbewerker, met eene in laauw water bevochtigde ſpons, de wond van bloed zuivert, en den ſlagaderhaak of de ontleedtang, met eene in eene lus geſlagen draad voorzien, aanvat. Nu laat de helper het drukken na, op dat de Heelmeester de opening der gekwetſte ſlagader te beter moge kunnen ontdekken, de welke hij met den haak of tang vat, en uit den zaadſtreng trekt, den helper de drukking doet

doet ſtoten, ten einde de lus om de ſlag-ader te kunnen ſchuiven en toetrekken. Bij het door mij ondernomen wegnemen eenes kankerachtigen bals, heb ik ondervonden, dat zulk eene afbinding in verre na zoo moeijelijk niet is, als de Schrijvers die voorſtellen.

Op dezen grond, en dewijl ook het afbinden of toedrukken der geheele zaadſtreng hier, alwaar, behalven dat, de deelen tot heviger ontſteking voorbereid zijn, niet te werk geſteld mag worden, is het afbinden der enkele zaadſlagader verre te ſtellen boven de toedrukking der zaadſtreng. Na dat de bovenſte opening der gekwetſte zaadſlag-ader afgebonden is, wordt ook de afbinding van den onderſten mond op dezelfde wijze verrigt.

Wanneer eene zenuw bij het kwetſen der zaadſtreng geraakt is, zoo vordert zulks gene bijzondere hulp. Alleenlijk indien zij half doorſneden ware, en zig vervolgens hevige zenuwtoevallen opdeden, zou men dezelve geheel moeten doorſnijden, dewijl de algemeene ondervinding leert, dat alsdan, wanneer alle andere omſtandigheden gelijk ſtaan, zulke toevallen ophouden. Maar als de zaadleider gekwetst is, als deze kwetſing diep

doorgedrongen, of dezelve geheel afgesneden is, dan schiet er geene andere hulp over, dan de geheele wegneming des bals benevens deszelfs bijbal. De wijze, hoe men dit te werk stelt, is te bekend, dan dat zulks hier eene afzonderlijke beschrijving zou vorderen, want:

1. Is daar bij, naar de gunstigste uitzigten, niets anders te verwagten, dan eene aanhoudende zaadfistel, die, bij het grootste verlies van een voor de dierlijke huishouding zoo belangrijk vogt, niet anders kan voorgekomen worden, dan door het wegneemen des bals. Daar dit nu, onmiddelijk na het breuksnijden, voor den Lijder eene omstandigheid van weinig belang is, en als dan ondernomen wordende, geene aanmerkelijke bloeding veroorzaakt, en toch de gantsche wond door eene en dezelfde ontsteking geheelt wordt, zoo zou het onbescheiden, ja nalatig, en tegen de waare grondbeginselen eens kloeken Heelmeesters gehandeld zijn, langer met het eindelijk onvermijdbaar wegnemen dezes bals te dralen.

2. Wordt de Lijder, door zulk eene wegneming des bals, niet van belang in zijn voortteelend vermogen verzwakt; daar het

zaad, dat ook in die bal, welks zaadleider open is, afgefcheiden wordt, niet in het zaadblaasje komen, en ook niet meer door de werktuigen, welke het aan de vrouwelijke teeldeelen onmiddelijk mededeelen, voortgevoerd kan worden.

Alles ten duidelijkften bewijze van het geen CELSUS zegt:

Cujus autem rei non est certa notitia,
Ejus opinio certum reperire remedium non potest.

* * *

DERDE VRAAGSTUK.

Met welke Ontleed- en Heelkundige gronden en waarnemingen behoort een oplettend Heelmeester bekend te zijn, om zodanige gevaarlijke kwetsingen te vermijden?

Hij moet bekend zijn met de gesteldheid van Liesch- en Dijebreuken, als ook van derzelver naastbijgelegene deelen; inzonderheid echter met den oorspong en loop, zowel der vaten van de buikbekleedselen, als van de zaadstreng. Hij moet weten, welke afwijkingen van derzelver loop, de vaten der zaadstreng bij volkomene Breuken ondergaan kunnen; en weten te beöordeelen, in welke oogenblikken bij diergelijke gevallen heelkundige hulp gevorderd wordt; en dit alles vereenigen met een volkomen inzien in de eigene gesteldheid der Hem voorkomende Breuk: dit alles zamengenomen, wijst den opmerk-

zaamen en bekwaamen Kunstenaar, die niet gewoon is om ſlaafs te werk te gaan, de gronden en regelen aan, bij welker opvolging de gevaarlijke kwetſingen, zoo wel der vaten van de buiksbekleedſelen, als der zaadſtreng, bij het ſnijden eener Breuk te vermijden zijn. Dus is het waarneming, ondervinding, en beſchouwende kennis der Ontleed- en Heelkunde, die de volgende grondſtellingen en regelen, ter behandeling en ter vermijding dier gevaarlijke kwetſingen aan de hand geven.

I. *Bij het ſnijden eener Lieschbreuk.*

De verwijding des buikrings door eene inſnede in denzelven, is het hoofddoel dezer bewerking, waarbij eene kwetſing van de vaten der buiksbekleedſelen te duchten is. Men was deswegens in vorige tijden bedacht, om verwijdende werktuigen uittevinden, ten einde deze inſnede te kunnen ontbeeren; maar de nadere beproeving zulker werktuigen, de nadelige gevolgen van derzelver gebruik, en het onvermogen om dezelve in zo

veelerleije gevallen te kunnen aanwenden, hebben het reeds uitgemaakt, dat, wel is waar, de Kunstbewerker, na het openen van den breukzak, vooraf te pogen hebbe, om door middel der vinger den buikring te verwijden, en langs dien weg de uitgezakte ingewanden, met behoorlijke behoedzaamheid, binnen de buiksholte terug te brengen, en dan eerst, wanneer hij ondervindt, dat de naauwte der opening des buikrings zulk eene terugbrenging volſtrektelijk belet, door eene inſnede in denzelven, die opening zó veel ruimer te maaken, dat de ingewanden met de vereischte voorzorg terug gebragt kunnen worden.

De eerſte regel, ter vermijding dezer vaten, beſtaat dus hier in, dat men alléenlijk den buikring door eene inſnede verwijde in de navolgende gevallen:

1. Wanneer alle aangewendde handgreepen, om de in den ontblootten breukzak bevatte ingewanden terug te brengen, vruchteloos bevonden worden. Hiertoe behooren: het losmaken der ſamengroeijingen, die ſomwijlen tusſchen de uitgezakte deelen onderling, of tusſchen deze en den buikring, of breukzak plaats hebben; voorts de door

RICHTER aangeprezene handgreep, hier in beſtaande, dat men het bovenſte gedeelte van den hals des breukzaks aan het boven-einde der ſnede vatte, en zo verre het mogelijk is uit de buikholte buiten- en bovenwaards trekke; dus doende wordt de bovenſte rand des buikrings, door middel des breukzaks naar boven getrokken, en van den onderſten verwijderd, waarbij meermaals bevonden wierdt, dat, terwijl men hier mede bezig was, de darmen zig gemakkelijk lieten terug ſchuiven. (*)

2. Wanneer de uitgezakte deelen ontſtoken zijn, en alle prikkeling derzelve, zo veel mogelijk, moet vermijd worden.

3. In alle gevallen, waar bij de uitgezakte darmen van derzelver beklemming door den buikkring moeten bevrijd worden, en zij zelfs nog eenigen tijd in den breukzak buiten den buikring moeten gehouden worden.

4. Wanneer de klomp der uitgezakte deelen, in betrekking tot de opening des buikrings te groot is, en deswegens eene aanmer-

(*) Zie deszelfs *Anfangsgründe der Wund-artzneikunde.*

kelijke ruimte vordert, om terug gebragt te kunnen worden.

5. Wanneer dezelve verdachtte plekken van koudvuur hebben, en bij gevolg, bij het binnen brengen, het welke eenige drukking vereischt, eene vaneenſcheiding derzelve doen duchten, enz.

6. Wanneer die klomp de oorzaak der beklemming is, en wel in de opgegevene maate plaats heeft.

Van de richting der inſnede, die men in den buikring maakt, en van de grootte dier inſnede, hangt het nu af zig verzekerd te kunnen houden, van de vaten der buiksbekleedſelen niet te zullen kwetſen.

De vaten der buiksbekleedſelen, namelijk de onderſte Bovenbuiksſlagäder en de gelijknamige ader, hebben geene afwijkingen, in opzigt haarer oorſprong en loop, den Waarnemeren aangeboden; want de onderſcheidene van elkanderen afwijkende beſchrijvingen en afbeeldingen, welke ons de Ontleedkundigen daar van gegeven hebben, zijn enkel gevolgen eener niet voorzigtige en naauwkeurige ontleding derzelven; hangen af van de verplaatſing, die de deelen wederzijds, met betrekking tot elkanderen, gedurende het

ontleden ondergaan hebben, of dikwerf ook van de mindere naauwkeurigheid, waarmede de Tekenaar dezelve waargenomen heeft, en kunnen, op de voorheen gelegde gronden, geenzins ten regel en tegenbewijs verſtrekken. Hierom voeg ik bij deze Verhandeling eene getrouwe afbeelding der Natuur, (*Plaat* III.) waar in men, duidelijker dan ergens, waar men deze belangrijke ſtreek des menſchelijken ligchaams afgebeeld heeft, dezen onveranderlijken oorſprong en loop dier vaten en derzelver ware plaatſing, met betrekking tot den buikring kan waarnemen; welke plaatſing ook bij het ontſtaan eener Lieschbreuk, alleenlijk deze verandering ondergaat, dat zij iets nader aan den binnenſten en onderſten hoek des buikrings komen te liggen, en dus eene algemeene regel aan de hand geven, om de inſnede in denzelven zoo te beſturen, dat deze vaten voor kwetſing beveiligd blijven.

Intusſchen zijn de beroemdſte Heelkundigen het omtrent de rigting dezer inſnede in verre na niet eens. Onder hun, die eene binnenwaards na den navel gerigte inſnede aanbevelen, behoort RICHTER, die zig zekerlijk, met zijne aan de leere der breuken toe-

gebragte verbeteringen, zeer verdienstelijk gemaakt heeft. (*)

Naardien intusschen omtrent de rigting der insnede in den buikring, gelijk RICHTER zeer wel opmerkt, twee omstandigheden in het oog zijn te houden; te weten, het vermijden van de buikslagäder, en den buikring door eene kleine insnede te verwijden; zo zal deze strijdigheid van meeningen onder de Heelkundigen zig aller best door eene naspeuring van den loop der onderste Bovenbuiksslagäder en van de rigting der peesvezelen, waaruit de buikring bestaat, beslissen.

Reeds is de loop der onderste bovenbuiksslagäder in de beäntwoording der Tweede Vraage beschreven, en met een opslag van het oog, zeer duidelijk in mijne afbeelding (*Plaat* III.) te zien; volgens welke het on-

(*) Zie deszelfs *Anfangsgründen der Wund-artzeneykunde. Gottingen* 1798. Seite 309, alwaar hij zegt:
„ Men vermijdt ten zekersten de onderste boven-
„ buiksslagäder, wanneer men den bovenrand des buik-
„ rings insnijdende, de snede naar den navel richt. De
„ buikslagäder loopt gewoonlijk langs den buitensten en
„ bovensten hoek des buikrings." (*)

(*) DIONIS, BELL, HANCZOWSKY en meer anderen; prijzen eene buiten- en bovenwaardsch gerigtte insnede aan.

loochenbaar is, dat RICHTER zig omtrent den waaren natuurlijken loop dezer ſlagäder vergist heeft, daar dezelve niet langs den buitenſten en bovenſten hoek des buikrings loopt, maar zig naar deszelfs onderſte pees en naar den binnenſten en onderſten hoek deszelven begeeft, zig aldaar ombuigt, en naar den buitenrand der rechte buikſpier opklimt. Men zou derhalven, wanneer men volgens RICHTER, de inſnede in den buikring naar den navel rigtte, zich allermeest aan het gevaar van de vaten der buikbekleedſelen te kwetſen, blootſtellen; daar men in tegendeel, door die inſnede in de buikring naar de bovenbuikſtreek (*hypochondrium*) van die zelfde zijde, alwaar zich de breuk bevindt, of ſchuinsch boven en buitenwaards naar den agterſten rand des heupbeens optevoeren, onbetwistbaar alle gevaar van die vaten te kwetſen, voorkomt. (*)

(*) Men vergelijke met dezen grondregel mijne Ontleedkundige waarneeming. (*Plaat* III.); verders ook PETRI CAMPERI *Icones Herniarum*, *editæ á* SAM. THOM. SOEMMERRING, *Francofurti ad Moenum* 1801. in *Folio. Tab.* X. *Fig.* 1. *Tab.* XI *et* XII. alwaar men dit beweerde klaar, echter niet zoo duidelijk en leerrijk als in mijne gegevene afbeelding, voorgeſteld vindt.

Het geen RICHTER verder tegen deze rigting inbrengt, als of dus doende de buikring door eene kleine insnede niet genoeg verwijd zou kunnen worden; dewijl alsdan de peesvezelen des buikrings niet in de schuinte, maar naar de lengte van een gescheiden worden, en men deswegens, zelfs door eene groote snede maar weinig ruimte zoude bekomen, wordt door eene naauwkeurige waarneming van het maaksel dezes rings wederlegd. Want de peesvezelen van deszelfs bovensten rand, loopen evenwijdig aan den rand des schaambeens-vereeniging, en gedeeltelijk horisontaal tot den buiten rand der regte buikspier, bestaande deszelfs weefsel gedeeltelijk uit zig overkruissende vezelen; zoo dat bij zulk eene rigting der snede in dien ring, niets minder dan eene scheiding dezer vezelen, maar wel degelijk eene volkomene dwarssche doorsnijding derzelve plaats zal hebben. (*)

(*) Men vergelijke hier mede ALBINI, *Tabulæ Sceleti & Musculorum corporis humani. Lugd. Batav.* 1747. *Tab.* XIII. *Fig.* 1. *Lett.* l, enz. *Fig.* 3. *Lett.* z, enz. Voorts ook PETRI CAMPERI, *Icon. Herniarum editæ à* S. TH. SOEMMERING, *Tab. nona. Fig.* I *en* II. *Tab. decima tertia. Fig.* 1.

Hier uit volgt dan, dat het voor eene algemeene grondſtelling in de Heelkunst te houden zij, dat bij het ſnijden eener Lieschbreuk, wanneer door eene inſnede in den buikring eene verwijding deszelven moet bewerkt worden, de ſnede in de bovenſte pees des rings, om het kwetſen der benedenſte bovenbuiksſlagäder te vermijden, ſchuins boven en buitenwaards, of ſchuins naar den bovenbuiksſtreek (*hypochondrium*) van die zijde, alwaar de breuk plaats heeft, moet gerigt worden.

Voorts heeft men, ten einde het kwetſen dezer bloedvaten te vermijden, voorgeſlagen, om alleen alsdan den buikring door eene inſnede te verwijden, wanneer deze verwijding zig door geene uitrekking laat bewerkſtelligen.

Eenige ſtelden voor, dat de Heelmeester zig, ter bewerkinge van zulk eene uitrekking, van zijnen vinger zou bedienen. Andere hebben daartoe werktuigen uitgevonden, gelijk de verwijdingsgoot (*gorgeret dilatatoire*) van LE BLANC, en den ſtompen haak van ARNAUD. Dewijl de inſnede, behoorlijk gerigt zijnde, den Heelmeester geenzins aan eene kwetſing der bewuste bloedvaten blootſtelt; behalven dat dezelve bij alle voorvallen kan

aangewend worden, ook voor den Lijder minder pijnlijk en nadelig is, en de vereischte verwijding voldoende bewerken kan, zoo verdienen deze andere voorſlagen geene aanmerking.

Men kan zig, noch van deze werktuigen, noch van den vinger met goed gevolg bedienen, dewijl de buikring zig alleen alsdan laat uitrekken, wanneer eene toereikende drukking, zoo wel op de bovenſte pees van deze opening als op de onderſte, in zulker voege gelijktijdig aangebragt wordt, dat die beide peezen genoodzaakt worden, zig genoegzaam van elkanderen te verwijderen. De haak van ARNAUD is ten eenemale nutteloos, dewijl bij deszelfs gebruik, een trekken des buikrings naar vooren, maar geene verwijding van deszelfs opening plaats heeft. Van eenen vinger des Heelmeesters moet het zelfde gezegd worden. Twee vingers, en zoo ook eveneens de verwijdende goot van LE BLANC, zouden het bedoelde wel kunnen bereiken; maar dewijl bij eene volkomene beklemming meestal te weinig ruimte plaats heeft, zoo verdwijnt ook, met betrekking hier toe, het nut van derzelver aanwending; ja men mag met allen regt vermoeden, dat in

die gevallen, waarin men zig hiervan met een goed gevolg bediende, de beklemming zoodanig geweest is, dat een kundig Heelmeester, door eene bekwaame behandeling, zonder eenige verwijding te bewerken, de uitgezakte ingewanden zoude hebben kunnen terug brengen. Daarenboven zoude ook hierbij de buikring veel te wijd uitgerekt moeten worden, eensdeels, om dat zoo wel de vinger als het *Gorgeret* de opening op zig zelve reeds meer vernaauwen; anderdeels, om dat de uitgezakte ingewanden meestentijds eene vrij groote ruimte vereifchen.

Het ter uitvoer brengen van deze poging, ter verwijding des buikrings is pijnlijk, dewijl zulk eene drukking, in weerwil van alle aangewende behoedzaamheid, niet zoodanig kan te werk gefteld worden, dat de gevoelige deelen, bij voorbeeld de zaadftreng, en de talrijke zig in de nabijheid bevindende zenuwen, daarbij voor kwetfing behoed blijven, die des te gewigtiger en pijnlijker wordt, daar dezelve zo lang moet aanhouden, tot dat de uitgezakte deelen in de onderbuiksholte terug gebragt zijn geworden. De aanwending derzelve is ook nadeelig, naardien de uitgezakte deelen niet voor drukking bewaard

kunnen blijven, en dus, het zij dezelve aanleg tot ontfteking hebben, of reeds werkelijk ontftoken zijn, daar door te zeer aan gevaar bloot gefteld worden.

Veele gevallen doen zig op, waarbij de buikring niet anders dan door infnede kan ruimer gemaakt worden, gelijk reeds aangetoond is. Het kan ook fomwijlen gebeuren, dat de randen des buikrings onrekbaarer geworden zijn. Poogt men nu, in zulk een geval, dezelve door uitrekking te verwijderen, zoo heeft men den Lijder, zonder nut te doen, mishandeld, denzelven aan eene pijnelijke en fchadelijke behandeling bloot gefteld, en men moet als dan even zeer zijnen toevlugt tot de infnede neemen.

II. *Bij het fnijden eener Dijebreuk.*

Bij het befchouwen der naar de Natuur afgetekenden loop der bovenbuiksvaten, (*Plaat* III) kan het naauwlijks misfen, of men moet gewaar worden, dat het gevaar om dezelve te kwetfen, veel grooter is bij het fnijden eener Dijebreuk, als bij dat eener Lieschbreuk. Dit gevaar wordt intusfchen nog grooter, naar

naar de verſcheidenheid der plaatſe, alwaar de ingewanden uit de buikholte, onder den band van POUPART heen, zijn uitgezakt; en wel, hoe nader dit aan den buikring plaats heeft, hoe grooter het zelve is. Dit groot gevaar, dat in dit opzigt eene ſomwijlen onvermijdelijke inſnede in den band van POUPART moet verzellen, zal insgelijks, uit mijne gemelde afbeelding van den waaren oorſprong en loop der bovenbuikſlagäder, duidelijk in 't oog vallen. Men heeft zig dus zeer bemoeid, om regelen uittevinden, door welker opvolging men het gevaar van deze vaten te kwetſen zou kunnen ontgaan.

Eerſte Regel. Men moet de peesvezelen, die van den Dijezwagtel (*Fascia lata*) in den band van POUPART overgaan, en met denzelven in een gevlogten zijn, ver genoeg doorſnijden, vóór dat men de inſnede in dien band zelven onderneemt: want meermaalen zijn deze vezelen de oorzaak der beklemming.

GUNZ en BERTRANDI hebben ten minsten waargenomen, dat Dijebreuken ſomwijlen, zodra deze vezelen doorgeſneden waren, zig lieten terug brengen.

Tweede Regel. Men moet de inſnede in den band van POUPART niet onderneemen, dan

nadat men de poging, om de gaping onder denzelven door uitrekking ruimer te maken, niet toereikende bevonden heeft, om de uitgezakte ingewanden terug te brengen. Wanneer men het maakſel dezer gaping of ruimte (Plaat III) waar door de ingewanden uit het onderlijf uitzakken, gade ſlaat, zo bevindt men, dat, daar de band van POUPART over den dwarſchen tak van het ſchaambeen, even als een vlak geſpannen boog, deszelfs bovenrand uitmaakt, deze gaping aldus, door eene ſchuinsch boven- en buitenwaards gerigte rekking, kan verwijd worden.

Ten dien einde heeft men onderſcheidene handgreepen en werktuigen aangepreezen.

I. Men moet, na dat de Breukzak geöpend is, de uitgezakte en beklemde deelen, op dat dezelve bij het te werk ſtellen dezer handgreep, voor alle dingen, onbeledigd blijven mogen, een weinig onder den band van POUPART naar zig toe trekken, en brengen alsdan den met olij beſtreken voorſten vinger van de linkerhand langzaam en voorzichtig zoodanig onder dien band, dat deszelfs onderrand op de buiging van het eerſte met het tweede vingerlid komt te leggen, en het overige gedeelte dezes vingers alsdan haakswijze gebogen zijnde,

de band door dezelven ſchuinsch naar boven en buitenwaards opgeheven worde. Geduurende deze uitrekking moet de Breukmeester, door middel der rechterhand, de uitgezakte deelen voorzigtig in den onderbuik pogen terug te brengen.

II. Somwijlen echter is de beklemming zo ſterk, dat men den vinger niet wel onder dien band inbrengen kan. Somwijlen bevindt men bij dusdanig een aanwenden des vingers, dat de vergrooting dezer gaping, door middel van uitrekking, van geen belang is; en in deze omſtandigheid zou de haak, welke ARNAUD daartoe uitgevonden heeft, aan te prijzen zijn; deeze behoeft ſlechts eene geringe ruimte, en vernaauwt dus, bij deszelfs aanwending, de opening niet zo zeer, als de vinger (*).

Alleenlijk behoorde dezelve, ter plaatſe alwaar zij onder den band van POUPART komen zal, wat breeder te zijn, weshalven ik het, met deze verbetering, in aftekening vertoon (Plaat I. fig. 4.). Vóór dat men er gebruik van maakt, moet dezelve met warme olie beſtreken worden.

(*) Men vindt dit werktuig afgebeeld in ARNAUDS *Memoires de Chirurgie*, als ook bij BELL *System of ſurgery*, *Tab.* IV. *fig.* 6.

De verwijdingsgoot (*Gorgeret dilatoire*) van LE BLANC kan hier toe even min als bij den buikring aangeprezen worden, dewijl men, bij deszelfs gebruik, er niet voor inſtaan kan, dat geene andere deelen eenige bedenkelijke en nadeelige kwetſing zullen ondergaan, om dat men dikwijls, wegens gebrek aan ruimte, geen gebruik van dezelve kan maken, en daarenboven met den haak van ARNAUD, zonder die nadeelen toetebrengen, den zelfden graad van uitrekking des bands bewerkt, en zekerlijk zonder beſchuldigd te kunnen worden, van een middel te hebben durven beproeven, dat meer ſchade dan nut aanbragt.

III. Wanneer, uit hoofde van den aart en heviger beklemming, de uitrekking des bands van POUPART, geene voldoende verwijding der gaping onder denzelven, te wege brengt; wanneer de geſteldheid der in de Breuk vervatte ingewanden, eene inſnede in dien band noodzakelijk maken, zo heeft men, ten einde eene kwetſing van de onderſte bovenbuiksſlagader te ontgaan, het volgende, zo met betrekking tot de rigting waarin, als tot de wijze, hoe die inſnede te doen zij, in acht te neemen.

Eerst en vooral moet de Heelmeester op

de agterste vlakte van den Breukzak, dewelke dat gedeelte van de dijeslagader, waar uit de benedenste bovenbuiksslagader voorkomt, overdekt, naauwkeurig onderzoek doen naar de plaats en ligging dier slagader, het welk door den voorsten en middensten vinger op de binnenste en achterste, als ook op de zijdelijke oppervlaktens des Breukzaks te plaatsen, uit derzelver klopping gemakkelijk op het gevoel ontdekt kan worden.

Ligt alsdan de dijeslagader nader aan de buitenzijde des Breukzaks, dan is het gevaar, om de benedenste bovenbuiksslagader te kwetsen, het allergrootst: want in Plaat III. kan men waarneemen, dat deze slagader voortkomt uit de binnenste, naar de schaambeensvereeniging gekeerde zijde der dijeslagader, ter plaatse waar dezelve, een weinig onder den band van POUPART, over den bovenrand van het dwarse schaambeenstuk, over den hoek van scheiding der darm- en lendespieren (*Iliacus internus & Psoas*), uit de bekkenholte te voorschijn gekomen is, en in het celwijs weefsel gewikkeld, eenigzins buitenwaards, naar den onderrand van den band van POUPART opklimt, en nu, met het buikvlies of den agtersten wand van den hals des Breukzaks

overdekt, langs den onderrand van dien band heen, in eene ſtrekking van twee duimen lengte, naar den onderſten en binnenſten hoek des buikrings nederdaalt; zo is hieruit duidelijk genoeg optemaken, dat, hoe men hier de infnede naar buiten, naar boven, of ook naar binnen richte, men t'elken reize deze ſlagader zal moeten kwetſen. Bij zulk eene op zich zelve, zo bedenkelijke ligging, blijft den Kunstbewerker niets anders overig, dan dat hij, met voorzigtigheid, den met olie beſtreeken voorſten vinger, over de binnenſte oppervlakte des Breukzaks, in zulker voege onder den band van POUPART brenge, dat de binnenzijde dezes vingers naar de buitenzijde des Breukzaks, en deszelfs rug naar de in dien zak vervatte ingewanden gekeerd zij. Als nu de Heelmeester den vinger zoodanig geplaatst heeft, dan moet hij met eene zagte drukking, door denzelven te werk geſteld, de buitenzijde des Breukzaks langzaamerhand naar het darmbeen, en teffens buiten en bovenwaards over de dijeſlagader zoeken heen te ſchuiven, zo dat men den polsſlag van deze ſlagader met den rug des ingebragten vingers waarneeme, en daar door verzekerd zij, dat de ſlagader zig achter de-

zen vinger bevindt. In deze plaatſing moet de inſnede in den band van POUPART langs de plaats, welke door dien vinger opgeligt is, buiten en bovenwaards, naar den kant van het heupbeen gerigt worden. Dit terugſchuiven van het bovenſte gedeelte des Breukzaks onder den band van POUPART, is zo moeijelijk niet, als men zig in den eerſten opſlag voorſtelt; dewijl het zagt celwijs weefſel meer of min de eenige wederſtand is, die men te boven te komen heeft. Behalven dat, leeren wij uit de ondervinding bij Dijebreuken, dat de natuur zelve meermaalen deze plaatſing, met betrekking tot de dijeſlagader, aan den Breukzak gegeven heeft.

Indien zig eindelijk de dijeſlagader nader bij, of wel geheel en al aan de binnenzijde des Breukzaks, of, het geen het zelfde is, de Breukzak zig aan de buitenzijde dier ſlagader bevindt, zo behoeft men deze voorzigtigheid, om denzelven te verſchuiven, niet aan te wenden, wanneer men maar alleenlijk de inſnede aan deszelfs buitenſte zijde ſchuins naar boven, en buitenwaards naar den kam des heupbeens rigt.

Men zal in het te werk ſtellen dezer handgreep, bij het doen der aangeduidde inſnede

dies te zekerer wel ſlagen, wanneer men daarbij de handelwijze volgt, die BELL (*), omtrent de inſnijding van den band van POUPART voorſlaat, en hier in beſtaat, dat men dezen band van buiten af inſnijde. Terwijl dan nu de reeds aangebragte voorſte vinger der linkerhand, tegen de binnenſte oppervlakte van den band van POUPART geplaatst is, moet men met de Bistouri of het Scalpel de inſnede ter lengte van een duim van boven naar beneden, door de buitenſte oppervlakte dezes bands maken, de Bistouri of 't Scalpel herhaalde reizen weder aanzetten, en door herhaalde kleine ſneden al dieper en dieper inbrengen, tot dat ten laatſten, alleenlijk nog maar de binnenſte laag van vezelen, die de agterſte oppervlakte dezes bands uitmaken, ondoorgeſneden overig zij, die verder geenen wederſtand biedt en zig gemakkelijk laat uitrekken.

RICHTER brengt tegen deze handelwijze in: dat zij, zonder groote behoedzaamheid, bij vette perſoonen niet kan te werk geſteld worden, en dat men er geene verdere uitrekking of inſnede toe noodig heeft, wanneer men ſlegts den vinger onder den band kan binnen

(*) *System of ſurgery.*

brengen. Wat deeze eerſte tegenbedenking aangaat, zoo moet men wel toeſtaan, dat, wanneer het voorwerp ook maar eenigzins vet is, men wegens deszelfs dik vetvlies, en om eene grootere en vrijere ruimte te bekomen, eene lange inſnede, zoo wel in de buitenſte bekleedſelen, als in dat vlies zelve, noodig heeft, dewelke echter bij de grootere zekerheid, die men, door het volgen der wijze van BELL, den Lijder aanbrengt, in geene bijzondere aanmerking kan komen; veel minder eenen bekwaamen Breukmeester terug kunnen houden van de leerwijze van BELL te volgen.

b. Wat de tweede tegenbedenking aangaat, zo moet men indedaad verbaasd ſtaan, wanneer men RICHTER met zig zelven vergelijkende, bevindt, dat hij op de aangevoerde plaats (*) zegt: „ dat de Heelmeester niet geregtigd „ is, den band inteſnijden, vóór en aleer hij „ den haak van ARNAUD. of het uitrekkings-„ werktuig van LE BLANC, beproefd hebbe," en (†) „ dat men geene verdere uitrekking „ nodig heeft, wanneer men den vinger ſlegts „ binnen brengen kan," even als of de vinger een grooter vermogen van uitrekking had, dan

(*) Pag. 448. §. 530.
(†) Pag. 449. §. 531.

die werktuigen; en wanneer hij ook zulks bezat, zoo vernaauwt hij de gaping onder den band van FALLOPIUS zoo zeer, dat, als de haak van ARNAUD geene hulpe biedt, hij weinig toebrengen kan, tot verwijding derzelve; daarenboven moet nog dat geene, omtrent het gebruik van den vinger in aanmerking genoomen worden, hetwelke RICHTER (*) zegt. Eindelijk onderſtelt men ook nog, dat ſomwijlen, wanneer de vinger ingebragt kan worden, men nog daarenboven in ſtaat is om die gaping door den uitrekkingshaak aanmerkelijk ruimer te maken; dat er daarenboven ook zulke gevallen voorkomen, waarbij de uitgezakte ingewanden eene veel grootere verwijding van dezelve vorderen, om binnen gebragt te kunnen worden. Er komen gevallen voor, waar bij de beklemming moet weggenomen, maar de uitgezakte ingewanden niet in de buiksholte ingebragt mogen worden, en bij de zulken betekenen alle deze uitvlugten van RICHTER niets; de inſnede in den band kan alsdan alleen in aanmerking komen, en als de beklemming zoo ſterk is, dat men den vinger niet onder den band brengen kan, dan althans is de handelwijze van BELL tegen deze bedenking beveiligd;

(*) Pag 314. §. 382.

ja deze handelwijze is alsdan integendeel des te meer nodig, en kan te werk gesteld worden, door, in plaats van den vinger, eene breedere stompe holle sonde (Plaat I. fig. 3.) te gebruiken.

De kwetsing der Zaadstreng

Kan geduurende het Breuksnijden voorgekomen worden, door de volgende regelen van voorzigtigheid in acht te neemen.

I. *Bij het snijden eener Lieschbreuk.*

Dit soort van Breuken is het, welke den Heelmeester, bij het snijden derzelve, aan veelerlei gevaar om de zaadstreng te kwetsen blootstelt.

De eerste gelegenheid daartoe doet zig op bij het openen des Breukzaks: want alschoon in de meeste gevallen de Breukzak op de Zaadstreng rustende gevonden wordt, zoo hebben toch waarnemingen geleerd, dat dezelve zig somtijds achter dezelve bevondt, en dus de zaadstreng op de voorste oppervlakte des Breuk-

zaks, het zij aan de eene of andere zijde, of wel op het midden deszelven.

Bell geeft zulk een geval op, het welk hem, bij het snijden eener Lieschbreuk, is voorgekomen (*). Soortgelijke afwijkingen ten aanzien der ligging der zaadstreng, met betrekking tot den Breukzak, hebben le dran (*) en morgagne (†) waargenomen.

Wij bezitten van deze afwijkingen uitmuntende afbeeldingen, door den beroemden camper, (§) van welken reeds hier boven gewag is gemaakt, en waar bij teffens de zaadleider door den Breukzak van de Zaadstreng afgezonderd wierdt.

Ingevolge van deze waargenomene voorvallen, is ligtelijk nategaan, hoe een daaromtrent niet onderricht, of wel een daarop niet lettend Heelmeester, geduurende dat hij, bij het insnijden van de huid en het openen van den Breukzak, zijne eenige oplettenheid

(*) *System of surgery.*

(*) *Traité des Operations.*

(†) *De sedibus & causis morborum per anatomen indagatis, edit. Venetiis*, 1761 *Epistola XXXVI.*

(§) Petri camperi, *Icones Herniarum editæ à* s. th. soemmerring, *Francofurti ad Moenum*, 1801 *Tab. VIII Fig.* I *en* II.

naar de in denzelven beſlotene deelen wendt, zeer ligt de zaadſtreng kan kwetſen.

Derhalven zijn in de Heelkunde, met betrekking op zulk eene kwetſing, de volgende regelen, bij het ſnijden der Lieschbreuken in Mannen, als algemeen geldende grondſtellingen te erkennen.

I. Moet men zich, vóór deeze Kunstbewerking, door uitwendig onderzoek, naauwkeurig van de ligging des bals en der zaadſtreng verzekeren.

II. Moet de inſnede in de huid niet, gelijk eenigen aanbevolen hebben, zoodanig verrigt worden, dat de Heelmeester de over den Breukzak gelegene huid met eene ſchuinſche plooi opligte, en het midden dezer plooi in eens en vaardig doorſnijde: want de zaadſtreng kon dus zeer gemakkelijk mede in de hoogte opgeheven zijn geworden, en door zulk eene wijze van inſnijden ligtelijk gekwetst worden. Deswegens dient men deze inſnede in de huid op de volgende wijze te verrichten: de Heelmeester vat met zijne linker hand het gezwel zoodanig, dat daardoor de huid op deszelfs voorſte gedeelte behoorlijk geſpannen zij, en beſtuurt dan met zijne reg-

ter hand zijn Bistouri, zo dat de huid voldoende en voorzigtig doorgesneden worde.

III. Moet de Heelmeester, gedurende de ontbloting des Breukzaks, de deelen, die hij insnijdt, naauwkeurig van bloed zuiveren, en bloedvaten vindende, wel waarnemen, of het enkelde, dan of het zamengewikkelde zijn, en in welke rigting zij loopen, dewijl die van de zaadstreng zig naar de lengte en niet dwars uitstrekken.

IV. Inzonderheid behoort men vooraf de verdagte plaats, vóór dat men die ontbloot, met den vinger te betasten, of men ook eene klopping daaraan waarneeme. Indien zulks plaats heeft, moet men deze deelen voorzigtig bloot maken, gelijk zulks trouwens ook, buiten deze voorzorg, om andere redenen geschieden moet.

V. Moet men den Breukzak niet naar beneden opensnijden, zonder dat men vooraf denzelven langs dezen geheelen streek, in welke ook de huidsnede verrigt wordt, ontbloot hebbe. Want het geval, het welk CAMPER waarnam (*), strekt ten bewijze dat men, zonder deze voorzorg, telken reize de zaad-

(*) *Tab. VIII Fig.* 1. & 2.

vaten der ſtreng digt bij het laagſte gedeelte der inſnijding des zaks moet afſcheiden.

De tweede gelegenheid, om de zaadſtreng te kwetſen, grijpt plaats, wanneer men, onder het terugbrengen der uitgezakte ingewanden, ſaamengroeijingen derzelve heeft van een te ſcheiden; want CAMPER en HUNTER hebben bij eene aangegroeide Breuk waargenomen, dat de zaadſtreng tusſchen de binnen den Breukzak zig bevindende ingewanden in gelegen was. Hoe ligt kon dus niet een, op zulk een geval niet verdagt Heelmeester, inzonderheid indien hij onderſcheidene ſamengroeijingen van den Breukzak met de doorgezakte ingewanden had los te maken, de hier tusſchen gelegene zaadſtreng voor zulk eene ſaamengroeijing, of voor eenen bedrieglijken band kunnen houden, en dezelve kwetſen.

In een derde geval, kan de zaadſtreng beledigd worden, wanneer de Heelmeester zig van de onderſcheidene handelwijzen, die tot eene radicale genezing eener Breuk aangeprezen worden, bedient.

Daartoe behoren

I. Het door GAUTHIER (†) weder aange-

(†) *Sur l'usage des Caustiques pour la guerison des Hernies, à Paris 1774.*

prezene Brandmiddel, het welk op de binnenenfte oppervlakte des ontblooten hals van de Breukzak aangebragt moet worden; bij het aanwenden van welk middel de doorknaging ligtelijk tot in de zaadftreng doordringen kan, en dezelve befchadigen.

II. Het inkerven van den hals des Breukzaks, en het daarop volgend aanleggen van een Breukband, waarbij men den raad heeft gegeven om den agterften wand des Breukzaks niet intekerven, dewijl achter denzelven de zaadftreng gelegen is, en door het Bistouri ligtelijk zou kunnen gekwetst worden. Als men intusfchen de reeds opgegevene waarneemingen van afwijkingen in de plaatfing der zaadftreng, met betrekking tot den Breukzak, en inzonderheid die, waar uit blijkt dat dezelve fomtijds op den voorften wand deszelven gevonden wordt, in 't oog houdt, zoo kan ook zelfs in zulk een geval, in weêrwil dezer voorzorg, geduurende het inkerven, de zaadftreng gekwetst worden.

III. Dewijl men de radicale heeling hoofdzakelijk hoopt te bewerkftelligen, door den hals des Breukzaks door faamengroeijing te doen fluiten, zoo hebben fommige voorgeflagen, om denzelven van het celwijsweeffel des bal-

balzaks aftescheiden, en nabij den buikring af-tebinden. Dat hierbij de zaadstreng, ofschoon zij haare gewoone plaatsing behouden heeft, kan gekwetst worden, is ligt te begrijpen; en wanneer men zig slegts die waarnemingen herinnerdt, volgens dewelke zij zig somwijlen op de voorste oppervlakte des Breukzaks of aan deszelfs zijde geplaatst bevondt, dan begrijpt men, dat zij nog des te eerder gevaar loopt van gekwetst te worden; of, het geen een even nadeelig gevolg kan hebben, dat zij mede in den band des Breukzaks gevat, en met denzelven gebonden kan worden. PETIT heeft na zulk eene binding, waargenomen, dat hevige pijnen in het onderlijf ontstonden, en men zig genoodzaakt vondt om de draden der binding weder los te maken. Eenmaal volgde onmiddellijk de dood, onder de toevallen van beklemming, bij welk geval, naar mijne meening, zeer waarschijnlijk zulk eene medebinding van de zaadstreng heeft plaats gehad.

IV. Is eene dergelijke kwetsing der zaadstreng mogelijk, bij het volvoeren van het geen VOGEL begeert, en hier in bestaat, dat men alleenlijk het bovenste gedeelte van den hals des Breukzaks van de zaadstreng en het

celwijs weeffel afzondere, en om denzelven eenen band aanlegge.

V. Behoort hier toe de zogenaamde *gulden steek*, eene verouderde Kunstbewerking, waarbij men eenen gouden draad om de zaadstreng en den hals des Breukzaks legde. Het aanleggen des gouden draads ging zekerlijk met minder of meerder gevaar eener kwetsing vergezeld, offchoon ook de verbeterde wijze van dezelve toe te draaijen, daarvan meerder of minder beveiliging kan doen beloven.

VI. Eindelijk bestondt de *Koninglijke naad* hier in, dat men den gantschen Breukzak van de streng afzonderde en toenaaide. Hoe ligt ook bij deze handelwijze, ter grondige heeling der Breuke, eene kwetsing der zaadstreng plaats kan hebben, blijkt reeds duidelijk uit het boven bijgebragte: in 't bijzonder echter loopt zulks gevaar, wanneer men het gedeelte des Breukzaks, het welk nabij de zaadstreng gelegen was, toenaaide.

De algemeene regel of grondstelling, welke de Heelmeester, bij deze aanleidingen ter kwetsing van de zaadstreng, waar te neemen hebbe, om zulks te vermijden, bestaat daarin, dat hij zig doorgaands van zulke pogingen, ter grondige heeling, onthoude: dewijl dezelve,

hoe zeer zij ook in oude tijden, ja misſchien ook nog door latere Heelmeesters aangeprezen worden, niets minder vermogen, dan eene grondige heeling der Breuke te bewerken; want zij alleen, die het maakſel der deelen, waaruit eene Breuk eigentlijk beſtaat, niet grondig kennen, en de oorzaken, waar door zij voortgebragt wordt, niet genoeg overwogen hebben, die niet onderzogten hoe de Breukzak, bij de voortgang der heeling, langs den weg der verettering, onder een behoorlijk beſtuur, in eene ſoort van band overgaat, kunnen blijven geloven, dat de vernietiging of vergroeijing des Breukzaks, even zo veel als het terugkeeren der Breuke, voor het toekomende meer of min te verhinderen zij, daar men intusſchen, met eene goede bedoeling, enkel middelen verzonnen heeft, die het gevaar der kwetſing der zaadſtreng bij het ſnijden van Lieschbreuken vermenigvuldigen.

Want:

I. Wordt door deze poging, om eene grondige genezing der Breuke te bewerken, den aanleg tot Breuken, die meermaalen in het overige maakſel en ſaamenſtel der werktuigen des bekkens, des buikrings en der ingewanden des onderbuiks gelegen is, geenzins weggeno-

men; en daar het klaar is, dat het buikvlies, waaruit de breukzak gevormd is, nog altoos, offchoon er niets het minfte van den Breukzak overblijve, de gefchiktheid blijft behouden, om zig op nieuw tot eenen onmatigen grooten Breukzak uitterekken, zo volgt, dat, van die zijde befchouwd, de poging, om eene grondige genezing te bewerken, voor niets minder, dan voor eene ware radicale genezing te houden zij.

II. Even weinig vermag deze poging ter grondige genezing, om de aanleidende oorzaaken des Breuken voor het vervolg voortekomen.

III. Indien men eindelijk onderzoek doet naar de wijze, hoe zig de door het Breukfnijden gemaakte wond, welker grond of binnenfte oppervlakte eigenlijk den Breukzak uitmaakt, door middel van de ettermaking heele, het welk, indien de buikring door infnede verwijd is geworden, zelfs in het bovenfte gedeelte des Breukzaks plaats heeft, zal men zig overreed moeten houden, dat de volkomene vergroeijing van zelve, en bij gevolg zonder die gevaarlijke bewerkingen, geduurende die heeling door een lidteken, moet volgen.

Dit vindt men bevestigd, gedeeltelijk door het onderzoek van lijken der zulken, die eenmaal het Breukſnijden ondergaan hadden, gedeeltelijk ook door de grondige heeling der Waterbreuk van den ſchederok en der zaadſtreng.

IV. Brengt ook het aanleggen van eenen veerkragtigen Breukband, na dat de heeling der bij het Breukſnijden gemaakte wond voltooid is, veel meer nut aan, dan het inſlaan van alle deze gevaarlijke wegen, ter bewerking eener radicale genezing.

V. Leert ook de ondervinding, dat veele, aan dewelke men bovengemelde pogingen tot eene radicale genezing te werk ſtelde, echter, inzonderheid in het dragen van een Breukband, veroorzaakt door een te ſterk vertrouwen op een goed gevolg, vroeger of laater weder met eene Breuk, en wel op dezelfde plaats, aangedaan geraakten.

De *vierde* gelegenheid of aanleiding om de zaadſtreng te kwetſen, bij het ſnijden eener Lieschbreuk, grijpt dan plaats, wanneer men den raad van ſommige Heelmeesters volgt, en na het terug brengen der ingewanden, ter wederzijde van den Breukzak, in gevalle dezelve zeer groot, hard en dik is, een hal-

vemaanvormig ſtuk affnijdt, ten einde de dikte, die zulk een Breukzak, na de heeling, in den Balzak nalaat, te doen achterwege blijven. Overweegt men nu hier bij, dat, gelijk de reeds meermaalen aangevoerde waarnemingen leeren, de zaadſtreng niet altijd aan het achterſte gedeelte des Breukzaks, maar ook ſomwijlen aan deszelfs zijden, ja ook wel aan den voorkant gevonden wordt, zoo vereischt de voorzigtigheid allezins, dat men, ter voorkoming van het kwetſen dier ſtreng, dit affnijden van den Breukzak agterwege late; te meer daar het bovendien onnut en overbodig is. Want eigene ondervinding zo wel, als die van zoo veele door oeffening ervaren gewordene Heelmeesters, heeft bewezen, dat, hoe groot en dik de Breukzak ook mogte zijn, dezelve echter, gedurende den voortgang der heeling, door middel der verettering zoodanig afnam, dat men zig eindelijk overreed moest houden, dat de bekommering, wegens deze wanſtaltigheid deszelven, overbodig geweest was. Nog voor eenige maanden heb ik eene Waterbreuk van den ſchederok des bals en der zaadſtreng, bij eenen 36 jaarigen man geſneden; de grootte welker Waterbreuk aanmerkelijk was, zijnde

de ſchederok op de doorſnede ten minſten een duim dik; en ſtondt, toen ze doorgeſneden was, ſtijf, en beurswijze overeind; echter ſneed ik niets van denzelven weg, en tot mijn groot genoegen is dezelve, gedurende den voortgang der heeling, door verettering, in zo verre geſmolten, dat men thands geen merkbaar verſchil tusſchen de grootte van de eene zijde des balzaks, en die der andere kan ontwaar worden.

Het *vijfde* gevaar, van de zaadſtreng te kwetſen, doet zig voor, wanneer de zig binnen den Breukzak bevindende ingewanden, met de achterſte wand deszelven zijn ſamengegroeid. Alsdan kan een onvoorzichtig Heelmeester, als hij het gevaar om dezelve te kwetſen niet inziet, en zich aldus daardoor omtrent het losmaken dezer ſaamengroeijing niet verontrust vindt, zeer ligt, gedurende eene overeilde overgang hier toe, de zaadſtreng kwetſen.

II. *Gedurende het ſnijden eener Dijebreuk,*

Kan men het kwetſen der zaadſtreng ont-

gaan, alleenlijk door de infnede in den band van POUPART niet naar den buikring, of naar den navel, maar naar den kam van 't heupbeen, bovenwaards naar buiten te richten. Als men, bij gevolg, de voorfchriften, ter vermijding van het kwetfen der onderbuiksflagader, bij het infnijden van den band van POUPART in acht neemt, ontgaat men teffens het gevaar eener kwetfing van de zaadftreng.

Cujus autem rei non est certa notitia, ejus opinio certum reperire remedium non potest.

CELSUS.

* * *

VIERDE VRAAGSTUK.

Waaromtrent moeten de zorg en raadgevingen des Breukmeesters gaan, terſtond na de gedane Kunstbewerking en vervolgends, ter volkomene genezing en verdere voorbehoeding des Lijders?

Door Breukſnijden verſtaat men die Kunstbewerking, waardoor men den Breukzak opent, de deelen, die zig daarin bevinden, van de beklemming bevrijdt, en in de holte des onderbuiks terug brengt.

Op het oogenblik, dat het ſnijden der Breuk voleindigd is, en deszelfs gelukkig gevolg, door de redding en volkomene genezing des Lijders, daarop gegrond moet worden; gaat de Breukmeester, uit den rei der Kunstenaaren in den kring der door wetenſchappen gevormde Geneesmeesteren over, ten einde als-

dan, bekend geworden met de Natuur des menſchelijken ligchaams, en met de geheimen der Heelkunde, een oog te werpen op de nu aanwezige geſteldheid des Lijders, en op het vermogen der Heelmiddelen; het zig voor doende zorgelijke intezien, en de inrichtingen te beſtemmen, door wier beiderzijdſche volkomenheid de Lijder in zekerheid geſteld en tot dien trap van genezing gebragt kan worden, welke zo de omſtandigheid der Breuk, als de bijzonder eigene toeſtand des Lijders toelaten, en door het heelvermogen, zoo wel der Kunst als der Natuur, kan bereikt worden.

Wanneer ook de ruwe Heelmeester, gedurende het voltrekken van het Breukſnijden, niet zoo in 't oog lopend herkend wordt; wanneer, gelijk zulks ons oudere en nieuwere waarnemingen bevestigen, rondzwervende Breukſnijders, dikwerf met eene ſtoute hand, den Breukzak ontbloten, de daar binnen bevatte ingewanden in de onderbuiksholte terug ſchuiven en daardoor de algemeene bewondering van het gemeen, over hunne bekwaamheid in het heelen van Breuken verwerven; zoo blijkt toch uit het gedrag van zoodanige voorwerpen, na de gedane bewerking, ten volle, tot welken rang zij behoren, en hoe ruw, hoe

gruwlijk en gevaarlijk, zulke handwerkers de Kunstbewerking van het Breukſnijden hebben ter uitvoer gebragt. Dan is het, dat de zorgeloosheid, waarmede zij den Lijder behandelen, de onbeperkte belofte van ſpoedige en volkomene herſtelling, die zij den aan den rand des grafs genaderden doen, de keus der heelmiddelen, en het ſoort van verband, waarvan zij zig bedienen, het gevaar, waaraan zij hunnen Lijder bloot geven, en de verlegenheid, die zij bij het daadelijk gevaar verraden, de onbetwistbaarſte kenmerken opleveren, waaraan men zulk eenen lompaart van eenen waren Meester, dezen ſlaafschen bewerker van eenen door vernuft en ondervinding alleen, in zijne vrije keuze beperkten man, kan onderkennen.

Wanneer ook, na voltrekking der Breukſnijding, het leven des Lijders, uit den elk oogenblik geduchter woedenden ſtorm, die het zelve drijgt te zullen vernielen, voor dat oogenblik gered wordt; dan noch, zijn echter de gevolgen dezes doorgeſtaanen ſtorms zelden van weinig belang; veel meer dikwerf zoodanig, dat zij het leven des Lijders in gevaar brengen, en het zelven ſomwijlen onverhinderbaar vernietigen. Een Lijder heeft derhalven zulk eenen Heelmeester noodig, die in de

Heelkunde grondig geoeffend is, op dat hij, zo wel onmiddelijk na de bewerking, als in 't vervolg, behoorlijk bijgeſtaan en bezorgd moge worden.

Bij deze bezorging der genezing, moet het volgende in aanmerking genomen worden:

I. Dat men den Lijder, door de bewerking van het Breukſnijden, eene wond heeft toegebragt.

II. Dat de ingewanden, die beklemd waren, meer of minder door die beknelling geleden hebben.

III. Dat men dient te weeten, of niet, gedurende het openen des Breukzaks, of het los maken der ſamengroeijing, die ſomwijlen onder de deelen der Breuk plaats heeft, eenige darmen gekwetst zijn geworden; en hoe men zig bij zulke ſamengroeijingen hebbe te gedragen?

IV. Dat die werktuigen, tot welke de beklemd geweest zijnde behooren, mede meer of minder zijn aangedaan, en aldus meer of minder in hunne verrichtingen geſtoord zijn geworden.

V. In hoe verre dit plaatſelijk lijden, op het gantſche geſtel des Lijders invloed gehad hebbe?

VI. Of de Lijder van de hevige kolijkpijnen bevrijd zij geworden?

VII. Hoe men den, door deze Kunstbewerking, van zijne Breuk bevrijden Lijder tegen het wederkeeren derzelve te verzekeren hebbe.

Met betrekking op dit alles, heeft men den ouderdom, de kunne en de ligchaamsgesteldheid des Lijders, het jaargetijde, het weder, de plaatslijke omstandigheid, waarin hij zig bevindt, eindelijk ook de voortduring der beklemming, de wijze van behandeling tot aan de Kunstbewerking gehouden, de Kunstbewerking zelve, benevens de hoedanigheid der beklemd gewezene deelen, en diergelijken in overweging te nemen; om, uit de samenvoeging van alle deze nasporingen, zulk eenen regel van behandeling omtrent den Lijder op te maken, waarbij voor zijne legplaats, het verband, de aanwending van uit- en inwendige heelmiddelen, het voedsel, de drank, de gesteldheid der ziekenkamer, de ligchaamshouding benevens de gemoedsgesteldheid des Lijders gezorgd wordt; op dat hij, onder zulk een toezigt, met de hoogst mogelijke zekerheid, tot volkomene herstelling moge gebragt worden.

I. *Behandeling der door het Breukſnijden gemaakte wonde.*

Overeenkomſtig de regelmaat ter behandeling der Wonden in het algemeen, en inzonderheid der geſnedene, onder welken rang de voorhanden zijnde behoort, moeten de voorzorgen en de raad des Heelmeesters, onmiddelijk na de bewerking en in 't vervolg, ter geheele genezing en veiligheid des Lijders, omtrent het navolgende verkeeren:

I. Omtrent *de bloeding*. Deze is naar de verſcheidenheid der jaren, der kunne, der ligchaamsgeſteldheid, naar het aantal, de groote en het ſoort der gekwetſte vaten, naar de aanhoudenheid der bloedvloeijingen, naar de grootte der wonde, en de volgende ontſteeking en ettering, nu eens nadelig, dan wederom gevaardreigend. Het zijn, bij het Breukſnijden, de bloedvaten des balzaks, der zaadſtreng, of der uitwendige ſchaamlippen, der liesſen, als ook die der buikbekleedſelen, welke gekwetst kunnen worden. Inzonderheid echter verdient de kwetſing der benedenſte Boven-

buiksflagader, dewijl het daaruit vloeijend bloed, bij het fnijden eener Lieschbreuk, in de onderbuiksholte dringt, en de Lijder, binnen weinig uuren na de bewerking, aan deze bloeding onverwagt fterven kan, de grootfte zorgvuldigheid des bewerkers. Het is dieswegens zijne bijzondere pligt, in dit opzigt zijnen Lijder onmiddellijk na de Kunstbewerking, naauwkeurig en gedurende eenigen tijd gade te flaan, ten einde eene bloeding, die of nadeelig of gevaardreigend mogte worden, naar de verfcheidenheid van het gekwetfte bloedvat, tijdig, of door het verband, of door het drukwerktuig, of ook door binden geftelpt worde.

II. Omtrent *het behouden der gekwetfte deelen.* Ingevalle de zaadftreng gekwetst is geworden, moet onmiddellijk na het fnijden, naauwkeurig onderzogt worden, of de kwetfing tot door den zaadleider gedrongen is. Bij de beantwoording nu des tweeden Vraagftuks is bewezen geworden, dat bij eene kwetfing van de vaten der zaadftreng, en wel van de zaadflagader, uit hoofde van derzelver veelvuldige inmondigingen met verwijdde takken van andere flagaderen, de voeding des bals niet geheel en al geftremd wordt; maar is de zaadleider gekwetst, dan kan het in den bal bereide zaad

niet meer ter plaatſe zijner beſtemming komen; en er kan eene zaadfistel gevormd worden. Om dit nu voor te komen, en teffens aan de heeling, door een lidteken, in 't vervolg geene vertraging toe te brengen, verwijdere men, onmiddellijk na het ſnijden, den bal, welks zaadleider gekwetst geworden is, door hem uit de wonde uittepellen.

III. Omtrent *het zuiveren der wonde.* Dit zal maar zelden nodig zijn, dewijl zulks alleen plaats kan hebben, wanneer zig vreemde van buiten ingebragte ligchamen in dezelve opdoen. Intusſchen is het niet zeldzaam gebruik, van het zorgvuldig met azijn of brandewijn uitwasſchen van het bloed uit de wonde, zonder bedoeling en tegen het oogmerk der natuur, wanneer hetzelve ongehinderd uitvloeijen kan, en door deszelfs overvloed niet ſchadelijk is. Bij verſtervende Breuken echter, alwaar zig een drekfistel gevormd heeft, of daar zig enkelde verſtorvene plekken der darmen binnen den Breukzak bevinden, is het der zorge des Heelmeesters aanbevolen, om van tijd tot tijd den drek, even als de verſtorvene gedeelten uit de wonde, met een in warm water bevochtigde ſpons, weg te neemen.

IV. Omtrent *de vorming van het lidteken.*

Deze

Deze wordt door een belangrijk verſchijnſel in de dierlijke huishouding, dat onder den naam van *ontſteking* bekend is, langs tweeërleie wegen bewerkt: het zij door het voortbrengen van eene ſtrembaare wei, of door den etter. Naar den trap, dien de ontſteking bereikt, naar het ſoort van wonde, naar de geſteldheid des Lijders, en naar de behandeling der wonde, in de eerſte oogenblikken na dat zij ontſtondt, volgt deze of gene derzelve.

De Operateur, hiervan onderricht, zal aldus, wanneer het ſoort der wonde, en de bijzondere geſteldheid des Lijders hem niet verhinderen, ſteeds de vorming van het lidteken zoodanig zoeken te leiden, als het met het doel der kunſtig gemaakte wonde overeenſtemt.

Dewijl nu in het voorhanden zijnde geval, de ſamengroeijing der binnenſte wanden des Breukzaks met den buitenſten naad der wonde, en inzonderheid met den geopenden buikring, of opening van FALLOPIUS, ter voorkoming van eene gemakkelijke wederkering der Breuk, ter verhoeding van eene verzameling van vochten binnen den Breukzak, waaruit in 't vervolg ligtelijk een eigen ſoort van Waterbreuk ontſtaan kan, noodzakelijk vereischt

wordt; dewijl somwijlen de dikte en hardheid der wanden des Breukzaks alleenlijk door den voortgang der verettering moet smelten; dewijl daarenboven ook de gesteldheid der uitgezakte ingewanden dikwerf een lang openhouden des Breukzaks vordert, enz. zoo moet de heeling dezer wonde, langs den weg van ettering geleid worden, en men hier van het voordeel afzien, het welk uit eene spoedige vereeniging der wondlippen, en voortbrengen van een enkel strembaar vocht te wagten staat.

De voorzorg en de raad, welke tot dezen aangeduidden voortgang der heeling gevorderd worden, moeten ingericht zijn naar de twee onderscheidene tijdperken, welke zij moet doorloopen.

I. *Tijdperk der ontsteking.* De Heelmeester moet voor alle dingen bedoelen, en indien er zig niets tegen opdoet, alles aanwenden, wat dienstig kan zijn om dezelve dien trap te doen bereiken, welke tot eene behoorlijke verettering vereischt wordt.

Men erkent dezen trap van ontsteking aan de meerdere of mindere hevigheid der toevallen, waarvan die ontsteking noodwendig vergezeld gaat; men berekent denzelven naar

de jaren, de kunne, de ligchaamsgeſteldheid des Lijders, naar den duur der beklemming, en de deelen die beklemd waren, naar de grootte der Breuk en derzelver ouderdom, naar de behandeling daarvan vóór en gedurenrende de Kunstbewerking, naar het jaargetijde, de weêrsgeſteldheid, naar den aard der dan heerſchende ziekten, naar de grootte der wonde, naar de deelen die gekwetst zijn geworden, naar de bloeding, die gedurende en na de Kunstbewerking plaats had, naar den tijd wanneer de ontſteking plaats grijpt, inzonderheid wanneer geen ſchadelijk kunstmiddel, geen misgreep des Kunstbewerkers, of geene nadelige toeſtand des Lijders daarbij komen.

Gevolgelijk zal nu de Heelmeester, die zijne kunst verſtaat, die den trap der ontſteking, en den gang der dierlijke huishouding kent, weten te onderſcheiden, of de toevallen der ontſteking gevaar dreigen, of zij nadelig, dan of zij heilzaam zijn.

Hij moet derhalven, onmiddelijk na de kunstbewerking, deze berekening der volgende trappen van ontſteking opmaken, als ook in 't vervolg de toevallen, waarvan dezelve noodwendig vergezeld gaat, opmerkzaam gadeſlaan en onderzoeken; om, zoo dra als zij den trap, die

ter voortbrenging des etters gevorderd wordt, niet schijnt te bereiken, of dadelijk niet bereikt, den Lijder versterkend, of, indien het tegendeel plaats grijpt, dat zij dien trap drijgt te overstijgen, verzwakkend te behandelen, of indien, bij het klimmen der ontsteking, het koudvuur ontstaat, hem, gelijk van zelve spreekt, versterkende te behandelen.

Bij de verzwakkende behandeling, moet echter, met betrekking tot het doen der aderlating, de noodzakelijk volgende ettermaking in aanmerking genomen worden. De omtrek der wonde moet, naarmate de toevallen, die de ontsteking vergezellen, als daar zijn de zwelling en spanning, derzelver grenzen overschreiden; naarmate de Breuk, door hare grootte, de wonde gespannen heeft, naarmate er zig koud vuur in de wond of aan de uitgezakte deelen opdoet; of ook naarmate er een kunstaars of drekfistel tegenwoordig is, nu eens met verslappende, dan weder met saamentrekkende middelen, gestoofd worden

Voor 't overige moet de wond zoodanig behandeld, en de Lijder met betrekking tot deszelfs toestand bezorgd worden, dat zulks de natuur, noch van de eene, noch van de andere

zijde, in het voortbrengen van dien trap van ontſteking, die ter etterwording vereischt wordt, eenige ſtremming toebrenge.

Hiertoe wordt het volgende vereischt:

I. *Het verband* heeft ten oogmerk, om allen uitwendigen ſchadelijken indruk van de gewonde deelen te verwijderen; behalven dat moet het zelve zoo ingericht zijn, dat het zelve het weder uitzakken der terug gebragte ingewanden meer of minder wederſtand biede; dat het uitvloeijen der tegennatuurlijke vochtigheden, die zig ſomwijlen binnen de buiksholte verzamelen, niet hinderlijk zij; dat de ſpanning, welke zoo wel de balzak, als de buikring bij Lieschbreuken in mannen, gedurende de beklemming ondergaan hebben, niet verder blijve voortduuren.

Reeds is het zelve in de beantwoording der *eerſte* Vraage beſchreven. Het met amandelolie doortrokken, zagt en buigzaam geworden, linnen lapjen zal de oppervlakte der wonde tegen den invloed der buitenlucht dekken, zonder dat het zelfs aan de gevoelige en ontblootte deelen vastkleve en prikkele. Het hier over heen gelegd plukſel zal het lapjen op zijne plaats houden, en nog meer alle uitwendige drukking verwijderen, en te gelijk

ook, even als een kusſentjen, den open buikring of de opening van FALLOPIUS ſluiten, en dat wel van buiten, bij gevolg zonder dezelve uitte rekken, of het uitvloeijen der tegennatuurlijke, in de onderbuiksholte verzamelde, vochtigheden te verhinderen. Voorts kan men, in gevalle de zwelling der ontſteking de randen der wonde elkanderen doet naderen, zonder derzelver geheele, nu nog gevoeliger gewordene oppervlakte te ontblooten, en de verbandſtukken, die onmiddelijk op dezelve gelegen zijn, te verſchuiven, en de wond daardoor te prikkelen, enkelde gedeelten van het daarop liggend plukſel wegnemen, en daardoor de ſpanning, welke het verband thans tegen de gezwollene wondlippen vermeerdert, kunnen matigen.

Het opgegeven T verband is van zoodanig een maakſel, dat hetzelve gemakkelijk, en zonder den Lijder door ligchaamsbeweging nadeel toe te brengen, los gemaakt, en het dijeſtuk, wanneer het vuil geworden is, voor een ander, dat ſchoon is, kan verwisſeld worden. Bij eene Lieschbreuk in mannen is het zeer nadelig, dat de balzak, na de bewerking en in 't vervolg, los tusſchen de dijen neerhange, inzonderheid wanneer de ontſteking in deszelfs

omtrek eenigzins van belang, en de Breuk van eene aanmerkelijke grootte is. Deze nu wordt door het bij het verband aanbevolen en onder geplaatst kusſentjen volkomen opgehouden, ook kan men, door deze hogere ligging des balzaks, den omtrek der wonde naauwkeurig gadeſlaan en reinigen, als ook het rauw worden derzelve voorkomen.

Nu volgt de vraag, hoe menigmalen men het verband gedurende dit tijdperk der vorming van 't lidteken zal moeten vernieuwen?

Zulks dient te geſchieden:

I. Wanneer men aan het zelve waarneemt, dat eene nieuwe bloeding van eenig belang nadelig drijgt te worden; want dikwerf trekken zig de bloedvaten, in het eerſte oogenblik na derzelver kwetſing, aanmerkelijk te ſamen en bloeden weinig, weswegens de Heelmeester, in de verwachting dat het verband de bloeding zal ſtillen, daar weinig acht op ſlaat. Later echter, wanneer de werkkracht dezer vaten, door de wondkoorts aangezet wordende, het bloed met grooter kracht tegen derzelver gekwetſte monden voortſtuwt, verwijden zig dezelve, en laten het bloed in grooter overvloed uitvloeijen. Ook gebeurt het ſomwijlen, dat, wanneer alleen dat gedeelte van het ge-

kwetste bloedvat, het welke het naast aan den stam is, en met denzelven nog samenhangt, gebonden wordt, de bloeding van het ander gedeelte van geen belang is, dit echter na eenigen tijd, van veel meer belang wordt, kunnende allengskens meer en meer bloed, uit de vaten, waarmede het ingemond is, naar zig trekken. Ook kan het gebeuren, dat de binding niet naar behooren verricht, en niet vast genoeg toegehaald is; en bij alle zulke gevallen is het noodig, dat men, ten einde de bloeding tegen te gaan, het *verband* wegneme.

II. Wanneer zig op nieuws weder toevallen van beklemming opdoen, en men den grond daartoe meent te moeten zoeken in iets, het geen of eene terugbrenging der Breuk, of een onderzoek van den buikring, of van de opening van FALLOPIUS vordert. Ingevalle de Lijder door brakingen of sterk hoesten overvallen wordt, en de Heelmeester deswegens voor eene hernieuwde uitzakking der deelen beducht is.

III. Wanneer de verbandstukken van nadeelig vocht doornat, of wel door iets anders onrein geworden zijn.

IV. Wanneer er eene aanmerkelijke *vuile*

ſtank uit de verbandſtukken opgaat, en men dus alle reden heeft, om te vermoeden, dat zig bloed of andere vochtigheden onder of tusſchen dezelve opgehoopt hebben, die, inzonderheid bij groote zomerhette, vervuild zijn geworden; en daardoor, in die gevallen, waar bij de ontſteking traag voortgaat, en naauwelijks door kunst tot haare vereischte hoogte bevorderd kan worden, de oppervlakte der wonde weldra in verſterving doen overgaan. Dusdanig een geval heb ik in de voorleden zomer gezien.

Een 76 jarig man, die ſedert acht dagen, met eene beklemde Lieschbreuk, veel leedt aan kolijkpijnen en de hevigſte zenuwtoevallen onderging, van zijnen Geneesheer met ſterkwerkende purgeermiddelen, en van zijnen Heelmeester met vruchtelooze en geweldige handgreepen der Taxis geplaagd wierdt, bad mij eindelijk om hulp. Bij een naauwkeurig onderzoek der Breuk, die eene aanmerkelijke grootte bereikt had, na vergeefſche aanwending van eenige middelen en eene voorzichtige doch vruchtelooze beproeving der Taxis, oordeelde ik, ten einde den bijna aan den rand des grafs genaderden Lijder noch te redden, de Breukſnijding volſtrekt noodzakelijk; de

bewerking ſlaagde wel, de uitwendig over den Breukzak lopende bloedvaten werden gedeeltelijk gebonden, en het bloeden der overige hoopte ik door het verband te doen ophouden; ook volgde er, na zes uuren, ontlasting. Nadat ik omtrent de verdere behandeling met den Genees- en Heelmeester afſpraak gemaakt had, en er reeds 38 uuren na de bewerking verlopen waren, keerde ik naar mijne 8 uuren van daar verwijderde woonplaats terug. Vier dagen daarna bezogt ik den Lijder weder, die zig, met betrekking tot de wederherſtelling der buiksontlasting en der zenuwtoevallen, zeer verligt gevoelde, maar echter nog zeer koortſig was; doch toen ik ook het verband eens wilde onderzoeken, en de Heelmeester het dek van den Lijder opligtte, verſchrikte ik van den bijna ondragelijken ſtank, die mijne reuk aandeedt, en van vervuild bloed, dat zig tusſchen de verbandſtukken ophieldt, voortkwam. Toen de wond ontbloot werd, was de ſtank nog ondragelijker; men nam eene hoeveelheid vervuild bloed weg, en nu vondt men de geheele oppervlakte der wonde groenachtig van kleur, en met een vervuilde korst overdekt. Ik liet dezelve geheelenal met terpertijnolie bevochtigen, en er zo wel de pluk-

ſelwieken als de drukdoeken met een verzadigd afkookſel van de koortsbast doorvochtigd opleggen. Na eenigen tijd begon de oppervlakte er beter uittezien, en na eene matige ettering volgde eindelijk het ſluiten der wonde, en de genezing van dezen 76 jarigen man, die, zo wel door het onvermogen der natuur, als door de onbedrevenheid zijnes wondheelers, ten grave verwezen ſcheen te zijn.

V. Wanneer zig de eerſte ſpooren der eenen aanvang nemende verettering opdoen:

Bij het afnemen en weder aanleggen des verbands, is het volgende in acht te nemen.

I. Dat men de verbandſtukken, ter plaatſe waar zij vast gekleefd bevonden worden, vóór dat men die wegneme, door middel van laauw water geheel losweeke, ten einde het inſcheuren der wondlippen en andere deelen voor te komen.

II. Dat men dezelve inzonderheid daar ter plaatſe, alwaar zig de draden van eene binding bevinden, met de uiterſte voorzichtigheid afneme, ten einde het losrukken derzelve, en de bloeding, die daaruit zou kunnen ontſtaan, te verhoeden. Zoo ook daar ter plaatſe, alwaar het met een hechtpleister vastgehechte koordjen, hetwelk een terug gebragt gedeelte des

darmkanaals omstreeks den buikring of de opening van FALLOPIUS moet houden, zig bevindt, opdat men dat deel niet naar buiten trekke.

III. Dat die deelen, waarin de wond plaats heeft, als ook dewelke in den wond zelve gelegen zijn, zoo veel als mogelijk is, van beweging, drukking en verscheuring bevrijd blijven.

IV. Dat intusschen evenwel alle onzuiverheid, die zig omtrent den omtrek der wonde mogt bevinden, met laauw water weggenomen worde.

V. Dat men de oppervlakte der wonde, ten zij die met bedorvene of te overvloedig opgehoopte vochtigheid overdekt ware, niet afwassche: maar alleenlijk het linnen lapjen, in laauw water gedoopt, er weder overlegge; en op dit lapjen eene in grootte aan de uitgestrektheid der wonde beantwoordende plukselwiek.

II. *Van de legplaats en de ligging des Lijders.*

Dit is beide reeds opgegeven; alleenlijk moet hij, wat zijne ligging aangaat, wat meer

in het midden van het bed geplaatst worden, met dit onderſcheid echter, dat de dije der lijdende zijde wat meer uitgeſtrekt mag gelegt worden. Bij deze zijne ligging moet, met betrekking tot de legplaats, bijzonder in acht genomen worden, dat het bed zoodanig geplaatst zij, dat de Lijder, noch bij dag, noch bij nacht, aan eenen te ſterken indruk van het licht, noch ook aan eenigen tocht bloot geſteld zij. Het bed zij voorts ook niet tegen of digt bij eenen natten wand geplaatst, en moet zoo geſteld zijn, dat men hem van alle zijden, naär dat zulks vereischt wordt, kan behandelen; dat hem zuivere gezonde lucht omgeve en dezelve matig verwarmd, en niet met deelen bezwangerd zij, die hoest of niezen veroorzaken, beide ſchuddingen van de werktuigen der ademhaling, welke hem zeer gevaarlijk kunnen worden; dat generlei gedruisch zijne gemoedsbewegingen gaande make. Wat hêt beddegoed betreft, dit moet beſtendig rein gehouden worden, en hij eene ſtevige ligging, die echter niet te hard moet zijn, hebben, op dat hij zig dies te beter ſtil moge kunnen houden. Inzonderheid dienen de dekens niet zwaar op de plaats der Breuk te drukken, en den Lijder te zeer te verwarmen, gelijk zulks

op het land niet zelden, door de aldaar gebruikelijke dekbedden veroorzaakt wordt. Op de ſtevigheid der legerſtede moet bijzonder acht geſlagen worden, dewijl het breeken derzelve den Lijder in gevaar zou kunnen brengen.

III. Het *gedrag des Lijders* is eene gewigtige omſtandigheid, die een zeer zorgvuldig beleid vordert, niet alleen in zoo verre daardoor de ontſteking van derzelver vereischte trap afwijke; maar zelfs het kwaad, waarvan men den Lijder bevrijd had, weder vernieuwd zou kunnen worden. Dieswegens hebbe zig de Lijder naar de volgende voorſchriften te gedragen:

I. *Voedſel en drank* moeten naar de onderſcheidene wijze, waarop men de ontſteking behandelt, gekozen worden; het zou doch een misgreep tegen het gezond verſtand zijn, bij eene verſterkende behandeling, verzwakkend voedſel en drank voorteſchrijven; en zoó ook omgekeerd. In elk geval echter, moet zig de Lijder door het veelmaals herhaald gebruik van kleine gedeeltens voedſel, de nodige hoeveelheid verſchaffen. Het aandoenlijk darmkanaal zou gevaar lopen, van door

het minder herhaald gebruik van grootere hoeveelheid te zeer bezwaard worden.

II. De Lijder moet zijn *water*, zonder de aangenomene ligging tevens te veranderen, in een daartoe gebruikelijk glas lozen; gelijk men hem ook, indien er buiksontlasting volgt, een onderfteekfel moet onderfchuiven. Gedurende het waterlozen en den ftoelgang, onthoude hij zig, van deze ontlastingen, door hulpe der ademingswerktuigen of der buikwanden, te befpoedigen of te bevorderen; dewijl daardoor ligtelijk eene weder afzakking der teruggebragte ingewanden zou kunnen bewerkt worden; inzonderheid onmiddelijk na de bewerking, en eenigen tijd daarna.

III. De Lijder moet, bij de eerfte neiging tot braken, hoesten of niezen, die hij mogt voelen opkomen, zijnen oppasfer daarvan verwittigen, ten einde deze, gedurende zulke fchuddingen der ingewanden des onderbuiks en derzelver daardoor veroorzaakten aandrang tegen den buikring, of de opening van FALLOPIUS, door eene zagte tegendrukking op het verband omftreeks den dwarschen tak des fchaambeens te maken, eene uitzakking voorkome.

IV. De Lijder heeft inzonderheid ook *lig-*

chaamsrust in acht te nemen; daar toch rust, op zig zelve, bij wonden allerbelangrijkst en verkieslijkst is, hoeveel te meer is zij dan niet den van eene Breuk gesnedenen allermeest aantebevelen: want behalven dat hij, door ligchaamsbeweging aan zijne wonde nadeel toebrengt, zoo stelt hij zig nog daarenboven in gevaar, om daardoor eene wederafzakking der uit den Breukzak teruggebragte ingewanden te veroorzaken. Geenerlei ligchaamsbeweging is hem intusschen nadeeliger, dan die, waardoor hij uit zijne horisontale, in eene zittende of staande houding overgaan mogt, of wanneer hij, in zijne horisontale ligging blijvende, zijn ligchaam bovenwaards kromt, het welk meesten tijds plaats pleegt te hebben, bij het gebruiken der ondersteeksels, wanneer men hem niet in 't bijzonder onderricht, dat hij daarbij, wegens de sterkere beweging der buikbekleedselen, en de schadelijke richting van den last der ingewanden des onderbuiks, tot eene hernieuwde afzakking der teruggebragte deelen zou kunnen aanleiding geven. Hiertoe behoren ook alle sterkere bewegingen der ademingswerktuigen, als daar zijn: lagchen, schreijen, zuchten, lang aanhoudend spreken, en diergelijken.

V.

V. *De Slaap.* Om den invloed van dit natuurverſchijnſel op den Lijder rechtmatig te beoordeelen, en denzelven daarna behoorlijk te beſtieren, moet men inzonderheid wel weten te onderſcheiden of dezelve zig binnen de grenzen der natuurlijke oorzaken bepale. Is de ſlaap een gevolg van de behoefte der natuur, zoo is het zeker, dat de veranderingen, die gedurende denzelven in de dierlijke huishouding ontſtaan, eenen allezins zeer weldadigen invloed op den Lijder hebben.

Aan den ſlaap, den ſtiller van alle inſpanningen der werktuigen des menſchelijken ligchaams, heeft de Lijder vermindering der ſmerten, door de wonde veroorzaakt en door de ontſteking zelfs vermeerderd, te danken.

De indrukken, welke door de hevige gemoedsaandoeningen, vóór en gedurende de bewerking verwekt wierden, worden door de aanmerkelijke ontſpanning der hersſen-vezelen, gedurende den ſlaap weggenomen, en ook na het ontwaken, niet weder in de vorige mate hernieuwd, dewijl de ſlaap de aandoenlijkheid des geheelen zenuwgeſtels matigt, en meer of minder doet naderen aan deszelfs waren regelmaat. De door zoveele oorzaken koortſig gewordene pols wordt langzamer; daar ge-

durende den ſlaap zoo menig eene den omloop bevorderende drijfveder ontſpannen wordt, zoo bevindt zig de Lijder meer tegen nadeelige bloeding der gewondde vaten beveiligd, en de ontſteking zelve breekt de hevigheid harer toevallen. De ſlaap komt het weder uitzakken der teruggebragte ingewanden voor, te weten daardoor, dat gedurende denzelven, het ademen zwakker en zeldzamer wordt, het middenrif en de buikbekleedſelen in mindere, de overige ſpieren der borstholte integendeel in ſterkere werking zijn. Door den ſlaap wordt de wormwijze beweging van maag en darmen eenigzins minder, en even daardoor de herſtelling uit de, door de beklemming veroorzaakte, verkeerde richting, in derzelver regelmatige beweging bevorderd, en de elders plaats hebbende ontſteking van den darmbuis te onder gebragt. Daar voorts de ſlaap den invloed der hersſenen op het geheele werktuiglijk geſtel verzwakt, maar even daardoor het werk der voeding bevordert, is hij bovenal den Lijder nuttig, zoo wel met betrekking op de wonde zelve, als op die deelen, welke, daar zij, gedurende de beklemming, aan eene trapswijze toegenomene binding bloot

ſtonden, in hare voeding geſtoord, en dus met verlamming bedreigd waren geworden. Niet minder wordt ook de natuurlijke ſluiting der gekwetſte vaten daardoor bevorderd. De volkomenſte rust, welke de Lijder gedurende de ſlaap geniet, heeft eene hernieuwing van krachten, welke voor Breuklijders, na de Kunstbewerking, zeer nodig en heilzaam is, ten gevolge.

Daar intusſchen de in ſlaap verzonken Lijder, van zijne bewustheid beroofd is, zoo kan het ligt gebeuren, dat hij, gedurende denzelven, eene nadelige beweging make, of eene gevaarlijke ligchaamshouding aanneme; het kan ook gebeuren, dat de Lijder een nachtwandelaar zij; om welk alles te verhoeden, men eenen waakzamen oppasſer, aan de zijde des in ſlaap geraakten Lijders geplaatst, moet aanbevelen, om oogenblikkelijk zulke onwillekeurige en nadelige bewegingen tegen te gaan.

VI. *Gemoeds-toeſtand des Lijders.* Slaap en ligchaams-rust zijn den Lijder voordeelig: maar even zoo heilzaam is hem een rustige toeſtand des gemoeds. De nadeelige gevolgen van hevige gemoedsaandoeningen zijn uit de leer der hartstochten te bekend, dan dat het

zelve hier ter plaatſe eene afzonderlijke melding zoude vorderen; inzonderheid, daar hij zig, in zijne ligging, tot eenen hoogeren toon van aandoenlijkheid geſtemd vindt. Het beste, dat men hier in doen kan, is dat men dat alles, het geen zijne driften zoude kunnen gaande maken, van zijne legerſtede verwijderd houde. Niet alleen zijn het de gemoedsaandoeningen van toorn, gramſchap, vrees, enz. die te verhoeden zijn: maar ook vreugde, liefde, en alle zulke medegezellinnen eens genoeglijken levens, welke den Lijder nadeelig kunnen zijn, indien hij zig aan dezelven onmatiglijk overgeeft.

III. *Het bewaren en de oppasſing des Lijders.*

1 Uit het tot hier toe aangevoerde, is blijkbaar, hoe onontbeerlijk den Lijder een *oppasſer* zij, die met inſchikkelijkheid, vriendelijkheid, beſcheidenheid en reinheid zijnen dienst verricht; die door den Heelmeester naauwkeurig, aangaande den toeſtand des Lijders, onderricht is; dien men voorgehouden heeft, waarop het inzonderheid aankome, om

gevaar aftewenden. Deezen oppasſer moet men, gedurende de eerſte 24 uuren, eenen helper toevoegen, inzonderheid wanneer eene bloeding te duchten is,

II. *Reinheid* moet, voor alle dingen, in acht genomen worden. Met betrekking op het bed, houde men zig in den beginne bij de linnen lakens, die hem den eerſten dag zijn ondergelegd. Wanneer men in 't vervolg het bed zal vermaken, moet de Heelmeester zelf tegenwoordig zijn. Hier bij ſtaat te bezorgen dat de Lijder op een, op ſtoelen of op eene Canapé bereid bed, het welk men tegen dat, waarop hij gelegen is, aanſchuift, (terwijl vereischte helpers aan zijne armen, beenen en ligchaam geplaatst zijn, en de Heelmeester zelf, ten einde eene uitzakking te verhoeden, zijne vlakke hand op het verband legt,) voorzigtig overgebragt en nedergelegd moet worden, tot dat het bed vermaakt zij, en hij, met dezelfde omzigtigheid en vo r-zorg, er weder in overgebragt kan worden. Deze overbrenging kan ook, door middel an een hem ondergeſchoven vel van juchtleder, zeer geſchikt volvoerd worden.

III Het *verſchoonen des Lijders.* Het is in 't algemeen, en in 't bijzonder in deze ge-

vallen zeer goed, dat men den Lijder korte hembden, die maar tot aan de lendenen komen, om de reinheid zijns ligchaams te bewaren, doe aantrekken; dezelve moeten, behalven dit, van voren, gelijk ook de mouwen opengefneden en met banden voorzien zijn.

IV. Het *wasfchen* der handen en voeten des Lijders is mede heilzaam; fomtijds kan men, onder het daartoe gefchikt laauw water, wat brandewijn mengen.

V. Inzonderheid echter hebbe men het *doorliggen*, waaraan vette perfonen zo ligt onderhevig zijn, voortekomen, en wel door het linnengoed te verfchoonen, en door een gewascht kleed onder het beddelaken te leggen, ten einde daardoor de vouwen in het bed voortekomen. Als zig, in weerwil dezer behoedfels, roode plekken opdoen, dan wasfche men dezelve met overgehaalden wijngeest, aluinwater, enz. maar als er verzweeringen ontftaan, moet men daartoe zig van eene zalf, uit Campher en Loodzalf bereid, bedienen.

VI. Maar hoe behandelt men den Lijder, die de plaats, alwaar de Kunstbewerking aan hem verricht is, ftraks daarna verlaten moet, of wenscht te verlaten?

Wanneer de korte afstand der plaats, waarheen hij overgebragt moet worden, veroorloft om zulks in eene zagte draagstoel te doen, is dit het allerverkieslijkst. Alleenlijk moet men daarbij zorg dragen:

a) Dat hij behoorlijk bewaard worde voor eene hernieuwde uitzakking der binnengebragte ingewanden.

b) Dat alle nadelige invloed der lucht zoo veel als doenlijk is geweerd worde.

Deswegens moet de Heelmeester, in gevalle zijn Lijder door overstroming of door brand met levensgevaar bedreigd mogt worden, onverwijld naar denzelven heenen eilen, om hem, door het overbrengen naar eene verdere plaats, aan het gevaar te onttrekken. Ook konde, in tijd van oorlog, het overbrengen noodzakelijk worden: in zulk eene omstandigheid evenwel was het raadzaamer, dat de militaire Heelmeester eene wacht bij den Lijder plaatste, en hem den vijand als onzijdig voorstelde, dan dat men hem, om hem den gevangenen staat te onttrekken, door het overbrengen naar elders, het graf overleverde.

Het is echter te hopen, dat eindelijk eenmaal de onmenschelijkheid, die krijgsvoerende machten in 't algemeen, tegen gekwetsten nog

tot aan den huidigen dag toe blijven uitoefenen, als een bedrijf, dat tegen alle volksrechten aanloopt, zal erkend worden; dat het eenmaal tusſchen tegen elkander ſtrijdende legermachten uitgemaakt zal worden, dat hunne wederzijdſche gewonden en zieken als volkomen onzijdig te beſchouwen zijn; dat het de heilige plicht van ieder leger zij, de gekwetſten hunner tegenpartij als hunne eigene te beſchouwen; dezelve even zoo zorgvuldig te verzorgen en te onderhouden, en ze ter plaatſe, alwaar zij dezelve aantreffen, alle rust te doen genieten; eindelijk hen, na derzelver herſtelling, niet als gevangenen te houden, maar aan hunnen tegenpartij terug te zenden.

Somwijlen worden *Reizende* door eene beklemming overvallen, moeten de Kunstbewerking ondergaan, en niet zelden wordt alsdan de Kunstbewerker door den Lijder, of door deszelfs Reisgenoten verzogt, hem, na de bewerking, zijne reis te laten vervorderen. Intusſchen moet echter de Heelmeester hiertoe niet ſchielijk zijne toeſtemming geven; ten minſten niet eerder, dan wanneer men geene bloeding meer te vreezen heeft, wanneer de hevigſte toevallen der ontſteking voorbij zijn, en de vrije buiksontlasting weder herſteld zij. Hij

moet hem het reizen te water, boven dat te lande aanbevelen, en teffens, dat hij zig niet hebbe te overhaasten, zig, zoo veel mogelijk, voor nadeeligen invloed der lucht beware, en hem door eenen behoorlijk onderrichtten helper en oppasſer doe vergezellen; in allen gevallen echter hem niet, dan wanneer de omſtandigheden zeer dringend zijn, laten vertrekken. Een geval, en de nadelige gevolgen mijner te groote toegevenheid, is mij nog in te verſche geheugen, dan dat ik zou kunnen nalaten, om niet iederen wondheeler daarop opmerkzaam te maken; ten einde hij zijnen Lijder niet uit zijne handen, en aan indrukken en eene behandeling, die verkeerd en ſchadelijk is, opoffere.

II. *Tijdperk der ettering.* Onder zulk eene behandeling nu, bereikt de voortbrenging des etters, zonder hevige toevallen, haaren vereischten trap; en wanneer de ettering dadelijk daar is, worden de toevallen der ontſteking allengskens gematigder, tot dat zij geheelenal verdwijnen, en de gantſche oppervlakte der wonde in etter ſtaat; waarmede dan ook het gevaarlijk tijdſtip voor den Lijder voorbij is.

Gedurende dit tijdperk van heelingsvoortgang

heeft de Heelmeester intusschen het volgende in 't oog te houden:

I. Dat hij den etter, noch voor eene schadelijke vochtigheid, noch voor een vreemd ligchaam op de oppervlakte aanzie: maar integendeel als den natuurlijken balsem, die beter is, dan alle door kunst bereide zalven; die in dit tijdperk, voor de wonde, dat gene is, wat de spijzen voor den mond en de tranen voor de oogen zijn.

II. Dat, wanneer deze etter van zijne gezonde gesteldheid ontaart, en het verzworene zelf zijn bloedig aanzien verliest, of wanneer uitwendige schadelijkheden op de verzweringe zelve, of wel op de gesteldheid des Lijders gewerkt hebben, men niet door zalven, maar, door op eene gepaste wijze deze nadeelige invloeden aftewerren, van het bekend tegenstandbiedend vermogen der dierlijke huishouding, eene nieuwe hervoortbrenging van goeden etter te wagten heeft.

III. Dat alles, wat op het vaatgestel werkt, de verzwering prikkelt, en eene te overvloedige voortbrenging van etter ten gevolge heeft, waardoor aan den Lijder, zonder bedoeling, zijne sappen ontroofd worden, nadeelig is.

IV. Dat de etter behoorlijk uitvloeije, 'zig niet in de wonde ophope, of in naburige deelen blijve hangen.

V. Dat de Lijder bij aanhoudenheid van zijne ſappen verliest, waartoe de hervoortbrenging des etters eenen nieuwen bron opent.

VI. Dat hij, offchoon de ettering eenen aanvang genomen heeft, des niet tegenſtaande nog immer in omſtandigheden blijft verkeeren, die eene terugkeering der Breuk doen vreezen. Dieswegens moet hij dezelfde gedragsregeling, die hem gedurende het tijdperk der ontſteking is voorgeſchreven, in zo verre zulks door een dezer voortekenen van heeling gevorderd wordt, blijven in acht nemen. Intusſchen moet men hem een voedſel, het welk ter herſtelling der door de ettering verlorengaande vochten dienſtig is, veroorloven.

Met betrekking op de etterende wonde, hebbe men het volgende in acht te neemen:

I. Men overdekke door middel eener plukſelwiek, die ter voorkoming van alle prikkeling met laauw water doordrongen is, de gantſche vlakte der wonde, daar over legge men eenen drukdoek, en bevestige dit alles door den band.

II. Men neme, bij vernieuwing des ver-

bands, door middel eener fijne ſponſe, alleenlijk den overtolligen etter uit de diepte der wonde weg, maar zij teffens op zijne hoede, om dien natuurlijken balſem, den etter naamlijk, niet te zorgvuldig van de oppervlakte derzelve wegtevegen.

III. Aan den buitenſten omtrek der wonde, kan eene zorgvuldige zuivering van aangekleefden etter van nut zijn; echter moet ook hier bij behoedzaamheid in acht genomen worden; dewijl veel wrijven en zuiveren, in den omtrek derzelve, te veel prikkelt en bij gevolg nadeel doet.

IV. In heete zomerdagen, bij jonge volbloedige voorwerpen, en in 't algemeen, wanneer men eene ſterke ettering waarneemt, moet, ten minſten tweemaal daags, het verband vernieuwd worden; en offchoon anderzins een eenmaal, gedurende dit tijdverloop, vernieuwd verband voldoende zij, zoo moet echter, in gevalle zig, bij eene met koudvuur aangedane Breuk, een kunſtaars of een drekfistel gevormd heeft, het verband meermaalen vernieuwd worden, naarmate de ontlasting des dreks zulks vordert, om, bij het afnemen, der plukfelwieken de nieuwe vleeschtepels niet te verſcheuren, te ſpannen en te prikkelen.

Men verhoede ook, dat, bij het afneemen des verbands, de draden eener binding, of de einden der om eenen binnengebragten darm geslingerde koordjes, niet gespannen, of wel, te gelijk met de stukken des verbands, geheel en al uitgetrokken worden.

V. Heeft zig, in weerwil van dit alles, de etter in de naburige deelen blijven ophouden, of is er bij eene Lieschbreuk eens mans, gedurende de ontsteking, eene verzwering aan den balzak, of bij eene vrouw, aan de buitenste schaamlippen ontstaan; dan moet men dezelve, bij mannen echter behoedzaam met betrekking tot den bal, naar de wijze der kunst, door insnijding openen.

VI. Neemt men waar, dat de etter van zijne goede gesteldheid afwijkt, zoo behoort men voor alle dingen de oorzaak daarvan optespeuren, voorts alle zalving der wonde na te laten, integendeel, naar de algemeen erkende heelingsregelen, deze opgespeurde oorzaken tegen te gaan.

VII. Nooit doe men nutloos onderzoek, met trekken aan de bindingsdraden; maar neme die alleenlijk alsdan uit de wonde, wanneer de ettering dezelve volkomen los gemaakt heeft.

VIII. Drage men zorg, dat de wondlippen zig niet eerder vereenigen, dan wanneer het jonge vleesch zig behoorlijk uit den bodem der wonde opgeheven heeft, en geene holligheden meer achterlaat.

IX. Het jonge vleesch moet in 't vervolg met droog pluksel bedekt worden; en indien het des niet tegenstaande te welig aangroeit, is het kunstmatig aanraken met de *Lapis Infernalis* toereikend.

Onder zulk eene behandeling, zal zig de door kunst gemaakte Breuksnede langzamerhand sluiten; inzonderheid wanneer men alles vermijdt, wat tot eene hernieuwing der ontsteking aanleiding geven, of den natuurlijken gang der ettering belemmeren kan.

II. *De ingewanden, welke beklemd waren, ondergingen allengskens meer of min de gevolgen dier beknelling.*

De voornaamste gevolgen daarvan zijn ontsteking, vernaauwing, door dit beknellen verlamming, en het dadelijk koudvuur. Buiten de vernaauwing vindt men, dat ontsteking, verlam-

ming, en het dadelijk koudvuur zig of alleenlijk aan enkelde ſtreken bepaalt, of dat ze over den geheelen omvang der ingewanden, die beklemd waren geweest, verſpreid zijn. Dieswegens moet, onmiddelijk na de Kunstbewerking, de voornaamſte zorg en raad des Heelmeesters daar heen gericht zijn, hoe hij deze gevolgen behoorlijk hebbe tegen te gaan:

I. Is eenig deel ontſtoken, dan heeft men van het verwijderen van dat geen, hetwelk de ontſteking veroorzaakte, de beklemming namelijk, de beste uitwerking te verwagten; inzonderheid, wanneer de tot hier toe geſtremde ontlasting des darmkanaals weder herſteld, en het geen binnen het ontſtoken gedeelte bevat was, binnen een gezonder deel voortgeſtuwd is, en daar door nalaat, door deszelfs overgang tot bederf, de ontſteking nog meer aantezetten, en dus doende derzelver noodwendige afſcheiding tegen te werken.

II. Indien eenig deel door omknelling vernaauwd geworden is, het geen voornamelijk bij langzaam toenemende beknelling pleegt te geſchieden, maken de buikring of band van POUPART op het onder dezelve gelegen deel als eene ſleuf, en gedurende dat deze be-

ſtendig der drukking wederſtand biedt, worden de onderling beknelde deelen meer tegen elkanderen geperst, groeijen ſamen in dezen ſtaat, en er vormen zig vereeltingen. Bevat dit deel eene holligheid, zo moet dezelve vernaauwd worden; daarom heeft de Kunstbewerker, bij het terugbrengen van een beklemd gedeelte der darmbuis, vooral zorg te dragen, om vooraf het darmſtuk, hetwelk onmiddelijk binnen de beklemde buikring, of onder den band van POUPART ligt, iets naar voren in den Breukzak te trekken, en naauwkeurig te onderzoeken, of het ook eene zoodanige beklemming en vernaauwing ondergaan heeft. Ingevalle nu zulks van geen belang bevonden wordt, dan kan men het binnen brengen, alzoo zig de vereelting eerlang oplóst, en de vernaauwing verdwijnt; maar is de vernaauwing van belang, dan moet dat darmſtuk, vóór de terugbrenging, even als wij reeds omtrent zulk een, dat van koudvuur verdagt is, opgegeven hebben, met eene koord omſlingerd worden, om ingevalle deze vernaauwing zig niet oploſſe, het zelve weder terug te kunnen trekken, en eene voortdurende darmontſteking te voorkomen, naardien men het

ver-

naauwd gedeelte wegsnijdt, en de beide darmeinden naar de wijze van RAMDOHR vereenigt en te samen doet groeijen.

III. Als een gedeelte verlamd is, dan heeft men, dewijl de omloop der vochten, de invloed der zenuwvlechten op derzelver takken, die zig in dit beklemde deel bevinden, en zelfs de beweging der spiervezelen van dit deel, door de werking der met dezelve verknochtte vezelen, weder hersteld wordt, eene hernieuwing der werking van alle de gedeelten van dit verlamd deel, van het wegnemen der beklemming te verwagten.

IV. De voornaamste zorg, en eene op ervaring en toereikende kundigheid gegrondde raad wordt er gevorderd, in gevalle het koud vuur, als een gevolg van dezen indruk der beklemming, of enkele streeken, of wel den gantschen omtrek des uitgezakten ingewands heeft aangegrepen.

Het Net, dat door koudvuur aangedaan is, kan zonder verdere voorzorg, door middel van het mes weggenomen worden. Niet alleen vindt men het veilige hier van door de ervaring der beste geoeffende Heelmeesters bewezen; maar ik zelf heb, bij meer dan tien gevallen, aanzienlijke gedeelten van het

in den Breukzak vervat en door koudvuur aangetaste Net, met het beste gevolg, afgefcheiden. Maar in gevalle men koudvuur aan een beklemd darmftuk befpeurt, dan vordert zulks, zoo wel gedurende de Kunstbewerking, als onmiddelijk na dezelve, en in 't vervolg, de oplettendfte voorzorg en besten raad des Heelmeesters, ten einde den Lijder met zekerheid dien trap van genezing te doen bereiken, waartoe hij door de heelkracht der natuur en der kunst kan bevorderd worden.

Van de uitgeftrektheid van het koudvuur, en de ligging des daardoor aangetasten darmftuks kan zig de Heelmeester, het best door het gevoel zijnes vingeren verzekeren.

Met betrekking tot de uitgebreidheid van het koudvuur, ftaat het volgende te onderfcheiden:

I. Of hetzelve den wand des darms doordrongen heeft.

II. Of het denzelven alleen op eenen kleinen plek doordrongen heeft.

III. Of de geheele darmbuis in haren omtrek daarmede aangedaan is.

IV. Of het geheele gedeelte des darms, dat beklemd was, of alleenlijk eenig gedeelte deszelven daardoor aangedaan is.

I. Indien her koudvuur, in plaatſe van den wand des darmſtuks te doordringen, zig alleen bij deszelfs oppervlakte bepaalt, dan is het dit gedeelte alleen, dat bekommernis baart, en de Heelmeester heeft na de bewerking alleenlijk te duchten, dat het kwaad nu eerst verder zal doordringen, en na de terugbrenging, de drek zig in 't onderlijf zal uitſtorten. Intusſchen hebben GOETZ (*) en meer anderen ondervonden, dat in gevallen, waar het buitenſte bekleedſel alleen van koudvuur verdacht, die ſtreek gantsch murw was en zig met den vinger liet afwrijven, het terugbrengen van hetzelve echter de beste gevolgen had.

In weerwil dezer ondervindingen, vordert echter de voorzichtigheid, dat men, bij het binnen brengen van zulk een darmſtuk, den plek, die men van koudvuur verdacht houdt, onmiddelijk na de bewerking en vervolgens, zoo lang bij den buikring of den band van POUPART houdt, tot dat men verzekerd is, dat de verdachte ſtreek voldoende herleeft, en van haar oppervlakkig koudvuur bevrijd en geheeld is.

Hiertoe dient, dat men een dun, met amandelolie

(*) *Journal de Medicine Tom.* 36.

doortrokken fnoertjen, achter deze verdachte plaats, door het darmfcheil trekke, en dus daarmede dat gedeelte des darms zachtjes omvatte. Na het binnen brengen van dit darmftuk, worden de einden der koordjes buiten den buikring of de gaping van FALLOPIUS, door middel van eene hechtpleister, op de huid vast gemaakt. Zulk een fnoer is verkieskieslijker dan een draad, dewijl men daar van niet zoo ligt, als van eenen draad, eene beknelling des omvatten darms te duchten heeft. Lost zig nu het koudvuur op, en volgt er geene opening van den wand des darms, dan kan, na dat deze, flegts oppervlakkig met koudvuur aangedaan geweest zijnde, ftreek volkomen geheeld is, het fnoer gemakkelijk uitgetrokken worden; breidt zig echter het koudvuur, na de terugbrenging, over den geheelen wand des darms uit, en geraakt, na het afftooten van het door koudvuur aangedane, de wand deszelven open, dan kan de drek door den buikring of de gaping van FALLOPIUS uitvloeijen, en dewijl deze wand, door middel van het fnoer, digt aan de binnenfte opening des buikrings, of van de opening van FALLOPIUS gelegen gehouden wordt, zoo kan verder, gedurende de heeling van den wand, *eene*

inwendige ſaamengroeijing van denzelven met het buikvlies dezer ſtreek plaats hebben. Alleenlijk moet men in zulk een geval zorg dragen, dat deze darmwand niet in den buikring of de opening van FALLOPIUS getrokken worde, dewijl zig anders ſomwijlen, na de heeling, eene vernaauwing doet beſpeuren, die tot kolijken, knoestgezwellen, en eindelijk tot kanker aanleiding kan geven.

Bij deze gelegenheid zij het mij veroorloft, een zeer belangrijk geval te beſchrijven. Een ſterk handwerker wierdt, gedurende zijne uitlandigheid, door eene Lieschbreuk overvallen. Men bragt dezelve door middel der Taxis binnen, en deedt hem vervolgens eenen behoorlijk vervaardigden band aan, dien hij aanhoudend droeg. Bijna drie weeken na de Taxis, wierdt deze man door kolijken overvallen, die op vaste tijden wederkeerden. Dus leefde hij, vier volle jaren, benalven zijne regelmatige buikpijnen, gezond, tot dat dezelve eindelijk allerhevigst wierden, en hij daarbij van darmbeknelling overvallen wierdt.

Men riep mij te hulpe; ik onderzogt deze ſtreek des buikrings zeer naauwkeurig, en ontdekte geen ſpoor zelfs van uitzakking zijner voormalige Breuk; het gelukte mij terſtond,

de kolijkpijnen optelosſen, en in weerwil dat zig geen ſchijn van ontſteking des onderbuiks opdeedt, ſtierf deze Lijder den zesden dag daarna, onder de hevigſte buikpijnen. Ik opende het lijk, en vondt alleenlijk een klein gedeelte van den rok des kronkeldarms (*Ilium*) binnen den buikring beklemd, knoestachtig en door eenen kankerachtigen plek in het onderlijf doorgebroken, rondom dewelke eenige lepels vol gerſtenpap, die hij 's daags voor zijnen dood genoten had, uitgeſtort gevonden wierden. Hier was blijkbaar, bij de Taxis, een gedeelte van den wand des kronkeldarms in den buikring terug gebleven, dat, door de aanhoudende drukking des buikrings, met kleine ontſtekingen aangedaan en eindelijk verhard geworden was.

II. Indien eene kleine plek op den wand van een gedeelte darms van koudvuur doordrongen is, moet hierbij, vóór alle dingen, onderzogt worden, of de darm ook door zamengroeijing aan het binnenſte des buikrings of der gaping van FALLOPIUS vast is.

Heeft zulk eene zamengroeijing geene plaats, dan moet, even als bij het vorige geval, een ſnoer door het darmſcheil getrokken,

en het gezonde gedeelte des darms in zulkervoege binnen gebragt worden, dat het door koudvuur aangedane gedeelte tegen de binnenſte opening des buikrings aan kome te liggen, en in deze plaatſing, door het voorzichtiglijk er omgeſlagen ſnoertjen, dat men van buiten met eene hechtpleister vast hecht, gehouden worde.

Eenige willen, dat men, met eene ſchaar, de koudvurige plekken zoodanig zal uitſnijden, dat men het levendige nergens kwetſe; doch ik meen dit te moeten afraden, om de volgende redenen:

I. Om dat deze afſcheiding van geen nut is, dewijl doch, door het wegnemen van het door koudvuur aangegrepene, het koudvuur zelf niet beperkt wordt.

II. Dewijl de natuur, ook bij het ter uitvoer brengen van dit voorgeſlagene, het levendige van het doode moet palen ſtellen.

III. Dewijl zulk eene plek ſomtijds oppervlakkig in eene grootere uitgeſtrektheid aangedaan is, dan in de diepte, en dat men dus, als dit plaats heeft, met het mes of met de ſchaar in het levendig gedeelte des darms konde geraken.

IV. Ook om dat de ſtof, die door de darmbuis voortgeſtuwd wordt, evenwel nog zijnen weg langs deze ſtreek kan nemen, en men dus, door dit voorgeſlagene, door kunst een drekfistel bewerkt; het geen het gevolg niet is, wanneer men de afſcheiding des bedorvenen van het levendige aan de natuur overlaat.

V. Wanneer de drek zig in eenig geval ergens mogte ophoopen, zoo kan hij zelf het koudvuurige zeer gemakkelijk doorſtooten; en zoo niet, dan kan men dit gedeelte darms, door middel van het ſnoer, naar zig haalen en uitgang aan den drek geven.

Indien gedurende de beklemming, de uitgezakte darm, waartoe het met koudvuur aangedane behoort, in den buikring of opening van FALLOPIUS vastgegroeid is, zoo moet men zulks niet los maken; want deze afſcheiding bevordert de verdere uitbreiding van de de koudvuurige plekken; zij is behalven dat nadelig, om dat zulk eene vastgroeijing het omſlaan van het bovengedachte ſnoer ſpaart; als ook nutteloos, dewijl het beſchadigde darmſtuk, gedurende de genezing, door aanhoudend op den rug liggen, zig van zelve trapsgewijze in de onderbuiksholte terug trekt.

Alleenlijk moet daar bij in acht genomen worden, dat men de beklemming wegneme. Heeft de vastgroeijing in den buikring plaats, dan moet men daarvan alleen zoo veel los maken, als tot het invoeren van het mes, waarmede men den buikring of band van POUPART klieft, vereischt wordt. Meermalen vindt men alleenlijk eenen wand des darms beklemd, en teffens door koudvuur aangedaan: doch wegens voorafgegane ontstekingen met den binnenrand des buikrings of der gaping van FALLOPIUS zamengegroeid. In zulk een geval behoort noch de buikring, noch de band van POUPART doorgefneden te worden, aangezien er, dewijl dat deel van den wand des darms, dat beklemd was, met koudvuur aangedaan is, geene beklemming meer plaats heeft. Maar bijaldien de doortocht door deze ftreek van de darmbuis verftopt is, wordt het koudvurige eerder weggeftooten en een drekfistel gevormd, dan dat de verftopping volkomen zoude worden.

Het geen de Heelmeester onmiddelijk na

de Kunstbewerking ter heeling aantewenden heeft, komt op het volgende neder:

I. De affcheiding van de koudvurige ftreek van het levendige, benevens de heeling derzelve, is het werk der natuur; alleenlijk moet de kunst de ontfteking en ettering binnen derzelver tot de heeling vereischte palen pogen te houden.

II. Moet de voortgang der in de darmbuis vervatte ftoffe ter dezer plaatfe gemakkelijk gemaakt worden, het geen, door het genot van vloeibaar, ligt verteerbaar voedfel, en inftandhouding der behoorlijke buiklozing, bevorderd wordt.

III. Het linnen lapjen, en het daarop gelegen plukfel, als ook de compresfen moeten dikwerf met een afkookfel van Kina bevochtigd worden.

IV. Indien zig de darm, gedurende dat het door koudvuur aangedane gedeelte zijns wands van het gezonde los wordt, opent, en er drek in de wonde uitvloeit, dan moet dezelve, door middel eener in laauw water gedoopte fpons, daar uit weggenomen, en deswegens ook alsdan het verband veelmaal daags vernieuwd worden; opdat zig toch de drek

geenen verkeerden weg baane, en bij voorbeeld in den balzak begeve.

V. Zoodra de drekſtof overvloediger langs deszelfs natuurlijken weg afgaat, zal dezelve zeldzamer door de wonde uitvloeijen, en daar de heeling geſtadig in volkomenheid toeneemt, eerlang geheel ophouden, met dien weg te nemen. Wat de kunst ter herſtelling eener zulke drekfistel vermag, zal nader aangetoond worden.

VI. Alleenlijk moet de Lijder, ten einde het weder afzakken des teruggebragten darms voor te komen, noch naauwkeuriger de bereids voorgeſchrevene regeling van zijn gedrag op volgen. Want het kan hier zeer ligt gebeuren, dat niet alleen het grootſte gedeelte van de darmbuis uitzakt; maar dat dezelve zig teffens, in het uitzakken, het binnenſte buiten keere, zoodanig, dat zijne binnenſte oppervlakte zig de buitenſte vertoone.

Zulk een treurig geval heb ik in 't jaar 1793, te *Dresden*, in het militair Hospital gezien; en vindt het ook, ſchoon niet volkomen, door F. A. VON HUMBOLD beſchreven (*).

(*) *Verſuche uber die gereitzte Muskel und Nervenfieber. Berlin* 1797 *1ſte band pag.* 366.

Dus zoude ook, door een onvoorzigtig gedrag des Lijders, het met den binnenrand des buikrings of van de gaping van FALLOPIUS ſaamengegroeid deel los geſcheurd, en van de opening verſchoven zijnde, en de drek zig in de holte des onderbuiks uitſtortende, de Lijder daardoor in 't grootſte levensgevaar, en de Heelmeester in de grootſte verlegenheid gebragt worden.

Indien ook de ontſtaane drekfistel werkelijk genezen ware, zoo moet men echter den Lijder de na te noemene voorbehoedmiddelen voor het vervolg aanbevelen. Want daar de door koudvuur geopende darm zig, gedurende de heeling, achter den buikring of de gaping van FALLOPIUS, ſlegts met zwakke vliezen ſluit, en de ſaamenhang met den binnenrand derzelve zwak is; zoo moet in den eerſten tijd na de heeling alles vermijd worden, wat de ſaamenhang, zou kunnen losſcheuren, tot dat, met den tijd, de heeling en zamenhang meer hechtheid bekome. Anderzins heeft men, door eene gevolgde losſcheuring, eene hernieuwde opening des darms eene uitſtorting van de drekſtof in den onderbuik, en dus doende den dood te duchten. Dit afſcheiden of losſcheuren kan door hevige bewegingen, door ge-

weldige uitſpanningen en ſchuddingen van den darm en der buikbekleedſelen, namelijk door ſpijs, drekſtoffe, winden, door brakingen, ſchreijen, niezen, door persſing bij harden ſtoelgang, door buikzuiverende middelen, door het ligchaam ſchielijk achterover te buigen, enz. veroorzaakt worden; en dit moet men, door zorgvuldige vermijding van bovengedachte aanleiding gevende oorzaaken voorkomen; waartoe bijzonder dienſtig is, het gepast gebruik van klisteeren.

III. Het allerergst en gevaarlijkst geval is, wanneer het koudvuur den geheelen omtrek van het darmſtuk doordringt. Bij zulke met koudvuur aangedane Breuken hebben twee gevallen plaats.

Of de geheele darmbuis, zoo verre als dezelve zig buiten den buikring of opening van FALLOPIUS bevindt, is door het koudvuur aangetast, en na de afſcheiding van het zelve, blijft er niets meer van het gezonde in den Breukzak overig; of het is alleenlijk een gedeelte van den binnen den Breukzak zig bevindenden darm, welks gantſchen omtrek op eene zekere plaats door koudvuur aangedaan is, en na dat men dit van het levendige heeft afgeſcheiden, hangen de beide darmeinden min of

meer lang buiten den buikring of opening van FALLOPIUS uit.

Het meeste, wat natuur en kunst hier ter beveiliging des Lijders vermogen, bestaat hierin, dat, na het afzonderen van het door koudvuur aangedaan gedeelte des darms van het gezonde, de kunstige aars, die er alsdan ontstaat, in eene eenvoudige drekfistel verandere, en deze eindelijk bevestigd worde.

Schoon intusschen de kunst zoo wel moge slagen, dat zij het ongemak van zulk eenen kunstaars den Lijder draaglijk make, vinden wij echter het leven des Lijders, in zekere gevallen, in 't vervolg meer in gevaar; inzonderheid hoe meer het gedeelte van de darmbuis, waaraan zig binnen den buikring of onder den band van POUPART een kunstaars vormt, nader bij de maag is; ook het chijlmoes (*chymus*), 't welk door de vermogens der dierlijke huishouding in de maag en twaalfvingerigen darm bereid is, dies te korter weg door de overige darmbuis aflegt; dat de buikloop ook dies te sterker is, en de opslorpende vaten dies te geringer hoeveelheid chijl uit dit chijlmoes in het bloed kunnen overbrengen; en dat dus de uitteering, de verzwakking en de dood des Lijders des te

ſpoediger moeten volgen. De kunstbehandeling bevindt zig, in het eerſte geval, daarin beperkt, dat zij in de vereeniging der door koudvuur van een geſcheiden darmeinden niet hebbe vooruit te loopen, maar dezelve geheel en al aan de natuur overlate. De kunstgreepen welke SABATIER, LA PEYRONIE, RAMDOHR, VERGER, RISCH, en WATSON, bij zulke gevallen hebben voorgeſlagen, zijn door op redenering gevestigde gronden, die RICHTER daartegen aanvoert, en door veelvuldige ondervindingen van eenen LE SAGE, PETIT, ACREL, POTT, en LE DRAN, in haare gebreklijkheid en onuitvoerbaarheid duidelijk ten toon geſteld. Hierbij komt nog de betrekking, waarin zig de vaneengeſcheidde darmbuis bevindt, in de welke het der natuur zoo ligt is, eenen kunstaars in eene drekfistel te doen overgaan.

Achter den buikring of de opening van FALLOPIUS bevinden zig hier de twee darmeinden, met hunne naar het darmſcheil gekeerde gezonde wanden, digt bij elkanderen, en na afſcheiding van het koudvuurige, ſtaan dus hunne twee openingen tegen elkanderen over. In dezen ſtand worden zij, vast en onbewegelijk, door de, uit het gedurende de ontſteking

uitgeſtorte, ſtrembaare weij gevormde onware vliezen, met de naastgelegene deelen vereenigd gehouden. Er zal dus geene uitſtorting van drek binnen de onderbuiksholte plaats grijpen. Wanneer nu het koudvuurige afvalt en het jonge vleesch, dat aan de buiten randen der openingen van beiden de darmen gevormd wordt, dezelve meer en meer aan elkanderen doet naderen, en deeze nadering nog daarenboven door de neiging des uitgezakten darms, om, gedurende het geſtadig op den rug liggen des Lijders, in den onderbuik terug te zakken, bevorderd wordt, zoo zullen eindelijk kleine gedeeltens der drekſtoffe uit de eene opening des darms in die der tegenoverſtaande overgaan, en dus doende eindelijk de kunstaars in eene drekfistel verkeeren

Gedurende deze weldadige bewerking der natuur, heeft de Heelmeester het volgende in acht te nemen.

Onmiddelijk na de Kunstbewerking, en de ontdekking van zulk een ſoort van door koudvuur vergezelde Breuk, moet hij zorg dragen:

I. Dat de deelen des dreks uit den Breukzak, waarin deze los liggen, van de koudvurige wanden derzelven verwijderd worden,

den, waar bij hij voorzichtig zijn moet, om de gezonde deelen niet te beschadigen.

II. Zoo dra al het vuile en bedorvene, en de geheele Breukzak met wijngeest uitgewasschen is, bedekke men alles met plukfel en compresfen, die met afkookfel van koortsbast doorvochtigd zijn.

III. De inwendige behandeling, en de levensregeling moeten naar omftandigheden voorgefchreven worden, waaronder deze, dat de ontfteking zig binnen dien omtrek, welke gefchikt is om eenen goeden etter voorttebrengen, blijve bepaalen, in aanmerking komt.

IV. Het verband moet dikmaals vernieuwd, en vooral zorg gedragen worden, dat de drekftof zig geenen vreemden weg bane.

V. Moet alles, gelijk alreeds aanbevolen is, vermijd worden, wat eene losfcheuring des darms van den binnenrand des buikrings, of van dien van de opening van FALLOPIUS zou kunnen veroorzaken; ten welken einde, men zig in 't bijzonder van fterkwerkende buikzuiveringen moet onthouden.

VI. Het gedeelte van de darmbuis, dat zig beneden den kunstaars, of zijdwaards bevindt, reinige men door klisteren.

VII. Eindelijk, wanneer de natuur in de

aanwending van haare heelkrachten gelukkig ſlaagt, en men blijken van den overgang der in het bovenſte deel des darms vervatte ſtoffe in deszelfs benedenſte gedeelte, bij eenen gevolgden ſtoelgang waarneemt; met een woord als het blijkbaar is, dat zig een drekfistel gevormd heeft, en eindelijk de drekſtof veel vrijer en in grooter overvloed langs den weg der natuur, dan door den fistel afgaat, zoo moet men pogen, om den drekfistel, door te werkſtelling van het volgende, te heelen.

I. Men moet pogen, om door vloeibaare, ligtverteerbaare ſpijzen en klisteeren de buiksopening langs den natuurlijken weg nog meer te bevorderen.

II. Om, door eene genoegzame drukking, alle uitvloeijing van drek uit den fistel niet alleen te ſtremmen; maar nog meer langs den natuurlijken weg te geleiden.

III. Om den rand dezer drekfistel bloedend en verwond te maken.

IV. De fluiting des drekfistels kan, door uitwendige drukking met eenen veerkrachtigen band, bewerkſtelligd worden. Gedurende deze aangewende drukking echter, moet meermaalen naauwkeurig onderzocht worden, of zig ook drek in de zig ſluitende plaats des darms

ophoope, het welk zeer ligt eene losraking van den geopenden en met het buikvlies te zaamengegroeiden darm, benevens eene uitftorting des dreks binnen de buikholte, en daarmede den dood ten gevolge zou kunnen hebben: of ook de uitgevloeide drek zig, door deze zelfde drukking, eenen anderen pijpzweerigen weg bane, en zig in het celwijs weeffel der, van drukking bevrijde naastgelegene deelen uitftorte: weswegens de Lijder ook nog, na de voltooide fluiting des drekfistels, onder het geftreng toezicht eens kundigen Heelmeesters ftaan moet.

Daarenboven moet de Lijder zig vóór alles wagten, wat eene fchudding en fpanning der darmbuis ten gevolge kan hebben. Zig van alle buikzuiverende middelen onthouden, en door klisteeren en zachte op de beweegkracht der darmen werkende geneesmiddelen, zig ftoelgang trachten te bezorgen.

Indien zig intusfchen geen blijk opdoet, van eenen overgang van eenen kunstaars tot een drekfistel, en de Lijder alleenlijk met den kunstaars te genezen zij, dan moet men:

1. Ter vermindering van de ongemakken, die eene onwillige uitgang der drekftoffe door den kunftigen aars, en de daarmede vergezel-

de onreinheid, denzelven van een, daartoe bijzonder door FIUM, LE BLANC en JUVILLE uitgedacht, verband voorzien. De laatſte dezer uitvindingen is in veele opzichten boven de vorige verkieslijk.

Alleenlijk in tijd van nood, kan ook een gewoone veerkrachtige breukband van dienst zijn, onder welks drukkusſentjen men eenen enkelen drukdoek legt; het welk een zeer hachlijk geval, namelijk het bij een kunstaars zeer ligt voorvallende uitzakken des darms, veel krachtdadiger tegenwerkt, dan bovengedacht verband. Wanneer echter de Lijder merkt, dat zig een wind of wel drekſtof wil ontlasten, moet hij aan het drukkusſentjen behoorlijke ruimte daartoe geven.

II. Moeten den Lijder ligtverteerbaare en ſterkvoedende ſpijzen aanbevolen worden.

III. Inzonderheid moet, wanneer de plaats, alwaar zig de kunstaars gevormd heeft, digt bij de maag is, alles aangewend worden, wat ter vergoeding van het verlies van afgeſcheidene vochten kan ſtrekken; hier toe behoort de beperking van dit verlies, en het inſlaan van alle wegen, langs welke aan deze vochten van het menschlijk ligchaam voedingſtof kan toegevoerd worden; hier toe is het gebruik

van voedende klisteeren en baden aantebevelen.

IV. Ook moet het uitzakken des darms verhoed worden. Dit kan ten aanzien der beide darmeinden plaats grijpen, en wordt door kolijkpijnen, ſterk hoesten, eene moeijelijke ontlasting der drekſtof, en vermeerderde wurmswijze beweging der darmbuis, enz. veroorzaakt. Zulk een voorval is dikwerf gevaarlijk, naardien de darmen kunnen kronkelen, beklemmingen veroorzaken, en zelfs de dood er het gevolg van kan zijn. Den breukband behoorlijk aangelegd te houden, en het voorzichtig vermijden van alles, wat daartoe aanleiding kan geven, zij dus aanbevolen.

V. Indien des niettegenſtaande zulk eene uitzakking des darms mogte voorvallen, kan dezelve, terwijl de Lijder op den rug ligt, door eene bedrevene hand terug geſchoven worden. Dikwijls moet deze poging lang en met voorzichtigheid voortgezet worden, vooraleer de terugbrenging van het uitgezakte ſlaagt. Voorts zal de veerkrachtige breukband het wederuitzakken voorkomen. Wanneer echter de Lijder het aanleggen van dezen band, wegens de te groote gevoeligheid des darms, in den omtrek van zulk een kunstaars, of we-

gens ontvelling niet kan verdragen, zoo vindt men bij DESSAULT het gebruik van eene ſteekwiek, of buigzaame buis, die met iets zagts en vloeibaars beſtreken, in den kunstaars geſtoken, en bij voorbeeld, met een hechtpleister vast gehouden wordt, aanbevolen. Indien hij dit mede niet verdragen kan, zoo moet men zijne laatſte toevlucht tot eene geſtrenge horizontale ligging des Lijders op den rug nemen, en denzelven eenen tijd lang, alle aanmerkelijke beweging, benevens alle ſpanning der ligchaamsdeelen, inzonderheid der ademingswerktuigen en der buikbekleedſelen, verbieden.

VI. Kan men ook, wanneer de buik verſtopt is, van een klisteer door den kunstaars ingebragt, gebruik maken. Alleenlijk moet men daar bij kennis hebben van de ligging des darms, en van de ſtrekking van zijne inwendige buis; ook moet men zelf het pennetje van de ſpuit zeer voorzichtig binnen brengen, en de hoeveelheid inſpuiten, opdat men geene vaneenſcheiding van het zamengegroeide, die zoo ligt eene uitvloeijing van drekſtof in den buik, of langs eenen verkeerden weg ten gevolge kan hebben, bewerke.

VII. Indien men eene vernaauwing van den

kunstaars gewaar wordt, dan moeten er wieken, gefchikt om denzelven te verwijden, ingeftoken worden.

VIII. Voorts fpreekt het van zelve, dat de Lijder zig zeer te wagten, en ten uiterfte naauwkeurig aan de regelen van voorzichtigheid te houden hebbe, die reeds bij eenen genezen drekfistel zijn voorgefchreven geworden; inzonderheid is het tillen van zware lasten, het fpringen, het danfen, het vallen, enz. gevaarlijk; en moeten ook nog, na de genezing van eenen drekfistel, even zeer vermijd worden.

Indien voorts maar een gedeelte, des zig binnen den Breukzak bevindenden darms, door koudvuur aangedaan is, en de beide darmeinden, na de affcheiding van dit gedeelte, meer of min lang buiten den buikring of opening van FALLOPIUS uithangen; alsdan fchijnt het vermogen der kunst te zijn, om de twee vaneengefcheidene darmeinden, of der in twee buizen verdeelde darmbuis te vereenigen en, dus doende, zoo wel eenen kunstaars, als eene drekfistel te ontgaan: offchoon de ondervinding bevestigd heeft, dat de natuur ook hier haar weldadig vermogen ter herftelling van gebreken aanwendt; zoo is het echter, dewijl zulks maar zeldzaam gebeurt, en hier immers

den eersten aanleg ter voorkoming van eenen kunstaars, of drekfistel kan voorgekomen worden, raadzaamer, om in dit geval de kunst, die hiertoe vermogender is, aan de natuurlijke heelkracht voortetrekken.

Nadat nu het bedorvene, door middel eener schaar, van het levendige afgescheiden is, moet de Heelmeester naauwkeurig waarnemen, uit welk einde des darms de uitvloeijing des dreks bij aanhoudenheid voortkomt, om hier uit optemaken, welk het bovenste en met de maag zamenhangend einde zij. Voorname Wondheelers willen, dat men, om zulks te ontdekken, gebruik maken zal van een zagt buikzuiverend middel, zonder te overwegen, dat alle buikzuiverende middelen de wormwijze beweging van de darmbuis doen toenemen, als ook olien veelal walging en neiging tot braken doen ontstaan, en dewijl in zulk een geval, het ontdekken, welk van de twee einden darms het bovenste zij, eenen voorzichtigen Wondheeler, zonder het aanwenden van een buikzuiverend middel, niet ontgaan kan, dewijl ook de drekstof, die in den darmbuis opgehoopt is geworden, door voorzichtig ingebragte klisteeren, eenvoudiger kan weggeruimd worden; dewijl derhalven een buikopenend middel hiertoe overbodig, ja, door het vermeerderen der worm-

wijze beweging, voor het vereenigen van de twee einden des darms hinderlijk is, zoo zal het van eenen beteren uitſlag zijn, wanneer men, na eene klisteer ingebragt, na het bedorvene van het gezonde afgeſcheiden, en na eindelijk ook den aan de deelen kleevenden drek weggeruimd te hebben, den voorſlag van RAMDOHR volgende, het bovenſte einde des darms binnen het onderſte ſteke, en dezelve door middel van eene naaldſteek aan elkanderen vasthechte, zonder echter vooraf een rolronde holle buis in de beide einden des darms te ſteeken, het geen dezelve prikkelt, en der vereeniging veel meer hinderlijk, dan bevorderlijk is.

Indien nu, op deze wijze, de vereeniging der beide, door koudvuur vaneengeſcheide einden darms verzorgd is, zoo laat men toch het in den Breukzak afgezakte gedeelte darms nog liggen; en wel tot zoo lang, dat men van de welgeſlaagde onderlinge zamengroeijing der beide einden overtuigd is.

Het verband moet met voorzichtigheid aangelegd, en daarbij inzonderheid alle drukking op dien darm vermijd worden. Het uitgezakte deel keert, door het op den rug liggen des Lijders, langzamerhand meer en meer in de onderbuiksholligheid terug. Als dit intusſchen, wegens

zamengroeijing van hetzelve met den binnenrand van den buikring of der gaping van FALLOPIUS niet gebeurt, dan kan deze zamenhechting, na de volkomene heeling der vereenigde einden des darms, los gemaakt en de Breuk binnen gebragt worden.

Bij het te werkſtellen dezer darms-vereeniging van RAMDOHR, moet in den beginne, ook bijzonder voor het onderhouden der buiksontlasting langs den natuurlijken weg, door middel van klisteeren, gezorgd worden; en de Lijder zig, gedurende de poging ter genezing, zoo gedragen, als reeds op meer plaatſen aanbevolen is.

III. *Hoe de Heelmeester te handelen hebbe, bij zamengroejingen, welke, gedurende de beklemming, of vóór dezelve, gedeeltelijk tusſchen den Breukzak en de daarin vervatte deelen, of enkel tusſchen de laatſten onderling, ontſtaan zijn; voorts ook bij kwetſingen der darmen, gedurende het los maken der zamengroeijingen, of het openen van den Breukzak.*

Hier bij komt het volgende in overweging.

Loopt men gevaar, om, bij het los maken dezer zamengroeijingen, of den darm, of, zoo als reeds aangeduid is, de zaadſtreng te kwetſen; of heeft er eene algemeene zamengroeijing van alle de deelen, die zig in den Breukzak bevinden, plaats, zoo dat alles ſlegts éénen klomp gelijkt; dan moet men, in gevalle de buikring of de band van POUPART de beklemming veroorzaken, dezelve van buiten door inſnijding zoeken te verwijden; de deelen, die in den Breukzak vervat zijn, niet binnen brengen; maar eene ligte drukdoek, die met laauw water doorvochtigd is, over den darm leggen, en den Lijder laag op den rug doen liggen; dus doende, keeren dikwerf, tot verbazing der meesten, de ingewanden van zelve in de buikholligheid terug, dikwijls gelukt zulks ook, na eenigen tijd, bij eene geringe aangewende drukking, en wanneer de Heelmeester het verband, door middel des breukbands, zoo aanlegt, dat ſchier de geheele last der uitgezakte ingewanden volkomen daarop rust. De Lijder, die zig in 't jaar 1793 in het militair Hospital, te *Dresden* bevondt, waarvan F. A. VON HUMBOLDT op de aangewezene plaats, eene beſchrijving leverde, ſtrekte ten bewijze, hoe lang een groot gedeelte van de darmbuis

buiten de buiksholte kan blijven liggen, en van de lucht omgeven zijn, zonder eenig gevaar te lopen. Alle die zamengroeijingen moeten, wel is waar, los gemaakt worden, maar als dit los maken door de vingeren des Heelmeesters verricht kan worden, heeft men geen mes nodig; wanneer men echter het mes of de ſchaar daartoe aanwendt, moeten de verwikkelde deelen, op dat men niets kwetſe, uit een gelegd worden.

Gebeurt het echter, dat de darm gekwetst wordt, dan moet men zulk eene wond, naar de bekende grondregelen der Heelkunde, behandelen.

Na de genezing dezer wonde, zij men, even als bij alle de reeds aangevoerde gevallen van door koudvuur aangedane en gelukkig genezene darmen, bedagt, om den herſtelden tegen de gevolgen te beveiligen. Want dit is het doorgaande gevolg, dat een darm, die met koudvuur aangedaan of gekwetst geweest is, min of meer vernaauwd wordt; het geen noodwendig eenen moeijelijken doorgang des dreks door deze naauwer gewordene ſtreek moet veroorzaken, tot kolijken en meermalen tot eene daadlijke darmverſtopping aanleiding geven.

I. De genezene moet zig derhalven van alles, wat verſtopping of uitſpanning der darmen veroorzaakt, en dus van peulvruchten tot ſpijs onthouden.

II. Moet hij, bij het gebruik van ſteenvruchten, zig wel wagten van geene ſteenen doorteſlikken, het geen bij het eeten van kersſen weleens onvoorzichtige gewoonte is. Even zoo hebbe hij zig te onthouden van de vliezige druivenſchellen.

III. Nimmer moet hij zig aan het gebruik van ſterk werkende buikontlastende geneesmiddelen wagen, en, in gevalle het nodig zij, dat hij zulk een neme, eenen Geneesheer raadplegen, en denzelven van zulk eene bij zig plaats hebbende darmsvernaauwing bericht geven. Inzonderheid is deze raad van belang voor den geringen landman, die doorgaands, bij alle krankheden, groot vertrouwen ſtelt in hevig werkende buikontlastende middelen.

IV. De genezene hebbe wel in acht te nemen, om het achter blijven der buiksontlasting niet langer dan 36 uuren te laten voortduren, zonder tot klisteeren, of tot een uit Zwavel, Sal Ammoniac en Calmus bereid poeder zijne toevlucht te nemen.

V. Behoorlijke ligchaamsbeweging is den

genezenen zeer dienstig, benevens het vermijden van alles, wat aanleiding tot Hijpochondrie kan geven.

VI. Wanneer er zig blijken opdoen, dat zig wormen in de darmbuis ophouden, moeten deze gevaarlijke gasten, zonder uitstel, verdreven worden.

IV. *In hoe verre de werktuigen, tot welker vorming de beklemd gewezene deelen der Breuk behoren, daardoor aangedaan worden; welke stremming dezelve in hunne verrichtingen ondergaan, of hoe dezelve, buiten dat, aangedaan worden?*

Bevondt zig alleenlijk het Net in den Breukzak, zoo zoude er, na de bewerking, bijna niets volgen, dat met betrekking op de onderlinge aandoening, de bijzondere zorg en raad des Kunstbewerkers vordert.

Maar des te gewigtiger vinden wij de gevolgen, die de medelijdende aandoening na zig sleept, wanneer eenig gedeelte van de darmbuis beklemd is geweest; want in dit geval

moet, inzonderheid wanneer de geheele omvang van de buis eens darms in de beklemming omvat was, de drekſtof, boven de beklemde ſtreek, naar de maag, opgehoopt worden; de naar den aars gerichtte wurmwijze beweging zig met die naar de maag verwisſelen, en alle buikontlasting moet ophouden, zoodra dat gedeelte van den darmbuis, dat zig beneden de ingeklemde plaats bevindt, en naar den aars loopt, zig ontleedigd heeft. Ook moet de verteering, door het terug keeren van de tot drek gevormde chijlmoes naar de maag, en door het ontſtaan des darmkronkels, geheelenal van haaren regelmatigen voortgang afwijken, en hier door, bij eenen aanleg der deelen tot vermeerderde levenskragt, een groot gedeelte van de darmbuis met ontſteking aangedaan worden. De zorg en raad des Heelmeesters moet derhalven onmiddelijk na de bewerking, daar heenen gericht zijn, dat hij deze gevolgen der medelijdende aandoening voorkome.

Intusſchen is het nader bepalen van de handelwijze, die met zijnen Lijder gehouden moet worden, een der gewigtigſte en moeijelijkſte omſtandigheden der geneeswijze; de Kunstbewerker beklimt hier den hoogſten trap der

Heelkunde, omringd door ontelbare inwikkelingen, welke in de bijzonder eigene gesteldheid des Lijders, in het tegenwoordig standpunt der uitwendige vermogens, in den aart der door kunst gemaakte wonde en de verdere voltrekking der bewerking van het Breuksnijden zelve, in de volkomene wegneming der beklemmende oorzaken, in de gesteldheid der deelen die beklemd geweest waren, in de aandoening der overige darmbuis, en in de geheele ligchaamsgesteldheid gelegen zijn; en dus vindt hij nergens eene algemeene regel aanwezig, die geschikt is om hem, in de keuze van uit- en inwendige heelmiddelen, zoo met betrekking op derzelver hoedanigheid als hoeveelheid en wijze van dezelve aantewenden, te bepalen: ten einde daardoor de gedagte gevolgen der geledene aandoening van het overig gedeelte des darms voortekomen. Alleenlijk maar eene enkele toelichtende straal, die uit de volkomenste, zoo beschouwende, als beoeffenende kennis der volledige Heelkunde voortkomen moet, zal den Heelmeester in staat kunnen stellen, om, te midden dezer verwarring van onderling strijdige aanwijzingen, een vast standpunt te bekomen, om zig van daar eenen zekeren weg te banen; langs den

wel-

welken hij, even zoo wel, eene in de darmbuis aanwezige ontfteking kan ontdekken, als de terugkeering van de, overeenkomftig de natuur gerichtte, wurmwijze beweging, en de daarop gevolgde regelmatige ontlasting van het onnutte, fchadelijke en nadeelige, dat in de darmbuis vervat is, langs dewelke men de geftoorde fpijsvertering weder kan herftellen; het welke, naar de bijzondere gefteldheid des Lijders, naar den duur der beklemming, naar de omftandigheden, die gedurende de Kunstbewerking plaats grepen, naar de hoedanigheid en trap der aandoening, die zulks op het gantsch werktuiglijk geftel moest te wege brengen, nu meer dan minder dringend is, en nu het eene, dan het andere geneesmiddel, en wel onderfcheiden in bereiding, in hoeveelheid en hoedanigheid vordert. Noch de voorgefchrevene ruimte, noch de kortheid des tijds, laat eene uitgewerkte behandeling van dit belangrijk onderwerp toe; ook wordt zulks niet in de voorwaarden dezer Prijsvraag gevorderd; ik vergenoeg mij derhalven, met den kunstkenner, in plaats van eene volkomene behandeling, deze fchets gegeven te hebben, welke hem gemakkelijk zal zijn, verder uittewerken.

V. *In hoe verre, de geheele ligchaamsgesteldheid des Lijders, door dit gebrek aangedaan wordt?*

Indien men de omstandigheden, in dewelke zig de Lijder vóór de beklemming der Breuk, gedurende dezelve, oók gedurende de, bij het snijden vereischte en door kunst gemaakte wond bevindt, in overweging neemt; indien men de gevolgen der onderlinge aandoenlijkheid tusschen de darmbuis en zoo veele andere werktuigen nagaat, en teffens de gesteldheid van het deel, dat beklemd geweest is, in betrekking tot die omstandigheden, in dewelke zig de Lijder op zig zelven, buiten deze betrekking bevindt, in aanmerking neemt; dan volgt, dat de gantsche gesteldheid zig aan den Heelmeester, somtijds onder de gedaante van overdrevene kracht, somtijds onder die van een onmiddelijk verval van kracht voordoet; dat deze somwijlen bij kleine tusschenpozingen onderling afwisselen; dat in 't bijzonder meermaals het vaatgestel, welhaast ook en wel voornaamlijk het zenuwgestel aangedaan is.

Eene volledige opfpeuring der eigentlijke grondoorzaken dezer verfcheidenheid, waaronder zig het gezamentlijk werktuiglijk geftel voordoet, een beftendig in 't oog houden der aanwijzing, ter behandeling der door kunst gemaakte wonde, de onderfcheidene voorkomende gefteldheid des deels, dat beklemd was, en de gevolgen van de aangedane darmbuis, zullen den Heelmeester bepalen, in hoe verre, en waarmede hij de onregelmatige gefteldheid hebbe tegen te gaan; waarin zig de gantfche gefteldheid, met betrekking op de gedaante, waaronder zig de verfchijnfelen voordoen, door de Breuk zelve, door derzelver behandeling, door den bijzonder eigenen toeftand des Lijders, en door de werking der aanwezige, van buiten aangebragte vermogens gebragt vindt. Ten duidelijkften bewijze, hoe volkomen de kundigheid eenes Heelmeesters in de befchouwende en beoeffenende Heelkunde behoort te zijn, zal hij, onmiddelijk na de Kunstbewerking, en in 't vervolg tot aan de volkomene genezinge zijnes Lijders toe, met zekerheid voor denzelven zorgen, en hem aldus veilig en goed beftieren: in een woord, wij kunnen uit dit oogpunt opmaken, hoe menigmaalen Breuklijders, indien de heelkracht der natuur

niet in werking komt, het ſlagtoffer der heelkunde moeten worden; inzonderheid van zulke Heelmeesters, die geen Geneesmeesters zijn, of die zig, in dat geval, met eenen Geneesmeester, die geen Heelmeester is, vereenigen moeten; en hoe zij het alleenlijk aan eene blinde, enkel toevallig overeenſtemmende, behandeling te danken kunnen hebben, indien zij er het leven van afbrengen. Gelukkig die Lijder, wiens Kunstbewerker even zoo bekwaam is, om den pligt eens Heelmeesters, als die eens Geneesmeesters uitteoeffenen.

VI. *Of de Lijder door de Kunstbewerkinge van het Darmwêe bevrijd zij?*

De Kunstwerker moet, na het ſnijden zoowel eener Liesch- als Deijebreuk, vooral zorge dragen, om de, gedurende de beklemming geſtremde buiksontlasting te herſtellen, en door zig zelven en den geſnedenen meer of minder te overtuigen, dat de beklemming, en daarmede het darmwêe, waarom de kunstbewerking geſchiedde, weggenomen zij.

Intusſchen gebeurt het ſomtijds, dat, in weerwil der volbragte kunstbewerking, in weerwil dat de Lijder, na dezelve, eenige maalen buikontlasting gehad heeft, echter nog, onmiddelijk na de kunstbewerking, de darmvernaauwing blijft voortduren, of in het vervolg eene terugkeering derzelve wordt waargenomen. Een nader onderzoek, naar de oorzaak van zulk een verſchijnſel, zal den Heelmeester het middel aan de hand geven, om zijnen Lijder behoorlijk te verzorgen en met zijnen raad te dienen.

Wanneer men de waarnemingen en ondervindingen, die hieromtrent voorhanden zijn, te hulpe neemt, wanneer men de oorzaken van het darmwee, (*Ilius* of *Miſerere mei*) in 't algemeen overziet, wanneer men eindelijk ook de behandeling des Heelmeesters en den toeſtand des Lijders ter harte neemt, en de geſteldheid van de darmbuis, na zulk eene beklemming nagaat; dan laten zig de aanleidingen tot eene, ook nog na de Kunstbewerking voortdurende, of in 't vervolg wederkeerende *Ilius*, zeer gevoeglijk tot de volgende brengen.

I. Het darmkolijk (*Pasſio iliaca*) kan bezwaarlijk teffens met eene Breuk voorkomen,

zonder dat ze door eene Breuk voortgebragt is. Echter kan dezelve wel door de beklemming der Breuk, en teffens door andere oorzaken verwekt zijn geworden.

De Kunstbewerker kan, hoe naauwkeurig hem ook zijn Lijder vóór de Kunstbewerking onderricht heeft, ligtelijk bedrogen worden, wanneer zamengroeijingen der deelen, die in den Breukzak vervat zijn, de *Taxis* ondoenlijk maken, en de gevolgen van dit, uit andere oorzaken ontſtaan gebrek, eene ſchudding in de uitgezakte darmbuis verwekken. De kunstbewerking wordt dus verricht, en men gelooft de oorzaak van het darmkolijk in die zamengroeijingen dier deelen gevonden te hebben, maakt dezelve los, brengt ze binnen, en echter zal het darmwee aanhouden, dewijl de kunstbewerking op zig zelve de oorzaak niet heeft weggenomen.

Of het kan, bij voorbeeld, gebeuren, dat een reeds vóór lang gevormde aanleg tot eenen darmkronkel, gedurende eene beklemming der deelen, die zig in den Breukzak bevinden, zoo verre rijp wordt, dat dezelve daadlijk ontſtaat. Er kan gedurende eene, door eene beklemde Breuk veroorzaakte vernaauwing, nog een kronkel (*volvulus*) in het overige van de

darmbuis ontſtaan, die op zig zelven genoegzaam is, om die pijn te doen voortduren. Vindt de Kunstbewerker, gedurende het Breukſnijden, eene beklemming, die eene darmpijn kan doen ontſtaan; in welke verlegenheid moet hij dan niet zijn, wanneer hij bevindt, dat, na het wegnemen eener oorzaak van de aanwezig zijnde pijn, nog eene andere beſtaat, die dezelve, ook na de Kunstbewerking, doet voortduren.

Eene naauwkeurige kennis der Breuken, derzelver behandeling en gevolgen, een nader onderzoek van alles, wat na de Kunstbewerking het kolijk kan gaande houden, eindelijk een volkomen overzicht van alles, wat in 't algemeen een darmkolijk voortbrengen kan, zijn dikwerf op zig zelve niet toereikende, om den Heelmeester in zijne pogingen ter onderkenning te leiden, ten einde te ontdekken, wat er vereischt wordt, om den Lijder met zekerheid te genezen en er van te bevrijden; tenzij ſomwijl een bijzonder geluk zig voordoet, of dat de Lijder zig zelven vóór de beklemming en gedurende het kolijk, naauwkeurig heeft gadegeſlagen, en dus den Heelmeester daadzaken mededeelt, die denzelven op het ſpoor der oorzaken van

de nog aanhoudende darmpijn leiden, waarnaar hij zig in het regelmatig aanbrengen van hulp kan richten.

RAHN's (*) Verhandeling verdient bij zulk een geval geraadpleegd te worden.

II. Kan het gebeuren, dat men aan den Lijder de Kunstbewerking wel verricht heeft, maar echter daardoor de voorhanden zijnde beklemming van de darmbuis niet weggenomen heeft. Diergelijke voorvallen hebben niet zeer zelden plaats, en vorderen derhalven van den Kunstbewerker, dat hij dezelve, onder het fnijden van Breuken, levendig voor oogen hebbe.

1. De in den Breukzak vervatte darm kan, naar het uitwendig aanzien, teruggebragt zijn, en echter tevens nog een klein gedeelte deszelven in den buikring of opening van FALLOPIUS liggen en beklemd blijven. Misfchien dat de Lijder dubbeld gebroken, en de hoofdbreuk in den buikring gelegen zij, en flegts eene kleinere Breuk boven denzelven, of wel ter zijde, tusfchen de vezelen van de uitwendige fchuinfche buikfpier zig bevindt.

(*) *Disfertatio inauguralis, de Pasfionis Iliacae Pathologia, Halae* 1791. 4.

CALLISSEN (*) vernaalt, met betrekking hier op, het volgende. Eene kleine onlangs ontſtane Dijebreuk moest, wegens beklemming, geſneden worden. Men vondt niets van uitgezakte deelen onder den band van FALLOPIUS, maar boven denzelven was de peesvliezige uitbreiding tot een gezwel uitgezet. Dit wierdt geopend, en het gedeelte darms, dat er in gevonden wierdt, terug gebragt. De darmpijn keerde ſtraks daarop met verdubbelde hevigheid weder, en de Lijder ſtierf. Bij het openen vondt men, behalven de teruggebragte Breuken, nog eene andere, den Kunstbewerker verborgen geblevene, Breuk in eenen eigenen zak, onder den breeden band, buitenwaarts naast de lendenſpier (*pſoas*), in dewelke een, met koudvuur aangedaan gedeelte darms beklemd gevonden wierdt.

Soortgelijke dubbele Lieschbreuken hebben MASSALIN (†), als ook JUVILLE (§), waargenomen. Eene der merkwaardigſte is mijzelven voorgekomen.

Ik ſneed eenen 60 jarigen man, die aan eene beklemde Lieschbreuk leedt, en reeds

(*) *Acta Societ. med. Hafn. vol. II.*

(†) RICHTER's *Chirurgiſcher Biblioth. 7 b. ſ.* 591.

(§) *Traité de Bandages herniaires, Paris 1786. p.* 198.

gedurende verscheidene dagen, met kolijkpijnen gekweld was. De Kunstbewerking slaagde wel, er volgde, zelfs binnen de 16 uuren na dezelve, buiksontlasting; de Lijder bevondt zig daarop redelijk; omtrent den vijfden dag na de Kunstbewerking, hieldt de buiksontlasting op; de pijn verhief zig op nieuw, en teffens deedt zig eene kleine ontsteking van de darmbuis op; alle onderzoek naar de aanleidende oorzaak dezer verschijnselen was vruchteloos; en de Lijder stierf op den achtsten dag na de Kunstbewerking. Bij het openen des lijks vondt ik eenen wand des omgewonden darms, tusschen eene spleet in de spiervezelen van de buitenste buikspier, boven den band van FALLOPIUS beklemd, en met koudvuur aangedaan.

Om dit gevaarlijk toeval en het wederkeeren van de darmpijn aftewenden, moet men, na dat de Breuk binnen gebragt is, onmiddelijk na de Kunstbewerking, door middel van den met olie bestreken voorsten vinger, den binnensten omtrek van den buikring en der opening van FALLOPIUS, hoog op, naauwkeurig bevoelen; om dus doende te ontdekken, of ook ergens een gedeelte van de darmbuis

in het buikvlies ingezakt geraakt en gebleven zij.

II. Somtijds blijft de beklemming, en teffens ook de darmpijn nog voortduren, om dat men dat gedeelte van den Breukzak, het welke zig achter den buikring, of de opening van FALLOPIUS bevindt, niet hoog genoeg geopend heeft. ARNAUD (*) heeft gevallen waargenomen, waarbij zig de vernaauwing van den Breukzak nog twee duimen achter den buikring bevondt; alschoon nu, in zulk een geval, de darm zig terug laat brengen, zoo kan het echter ligt gebeuren, dat het gedeelte darms, dat in het hoogste gedeelte van den Breukzak beklemd is, beklemd blijft, en dus de darmpijn voortduurt. VIGUERIE (†) geeft zulk een geval op, dat hier ter opheldering kan dienen.

Bij een jong mensch, wierden alle toevallen van eene beklemde Breuk, door derzelver terugbrenging, weggenomen; tien uuren daarna echter hernieuwden zij zig met vorige hevigheid; de buikring was blijkbaar open, men kon achter denzelven met den vinger geen spoor eener voorhanden zijnde Breuk ontdek-

(*) *Traité des Hernies.*

(†) *Memoires de l'Academie royale de Toulouse.*

ken; de pijn was daar ook niet heviger, dan op andere plaatſen des onderlijfs. VIGUERIE intusſchen, de ware oorzaak des kwaads vermoedende, ſneedt den buikring verder open, trok den Breukzak, die zig achter denzelven in de buikholte bevondt, zoo ver hij konde naar buiten, en opende denzelven; de darm was wel nog ongeſchonden, maar kon niet geheelenal buiten den buikring gebragt worden, dewijl hij, boven in den onderbuik, door den hals van den Breukzak bekneld was. VIGUERIE bragt hierom den voorſten vinger der linkerhand opwaards in de beknelde plaats; voerde op denzelven eene Bistouri, die maar twee lijnen breed en met een knopjen voorzien was, naar binnen; ſneedt den hals des Breukzaks door, nam daardoor de beklemming des darms weg, en bragt den Lijder van den rand des grafs terug.

Zulks kan nog des te eerder plaats grijpen, wanneer men, naar den raad van PETIT en LA FAYE, den Breukzak bij het Breukſnijden niet opent, maar met denzelven de geheele Breuk terug brengt. Het is dieswegens geenzins veilig, dezen raad van PETIT te volgen; veel liever hebbe men, na het openen van den Breukzak en het terugbrengen des darms, met

den voorften vinger door den buikring of de opening van FALLOPIUS, zoo hoog mogelijk, in den hals des Breukzaks te voelen; en in gevalle men beklemming in denzelven waarneemt, VIGUERIE's handelwijze te volgen.

III. Wanneer de Heelmeester de deelen die in den Breukzak vervat zijn, niet behoorlijk onderzoekt, of gebrekkelijk terug brengt.

Dus vindt men dikwerf zamengroeijingen der darmen, onderling, en met de teffens uitgezakte deelen, die meermaalen eene beklemming, en dus doende de darmpijn doen voortduren, alfchoon de Breuk terug gebragt is. MARTEAU en BOURGEOIS, hebben bij eenen perfoon, die aan eene darmkronkel ftierf, het wormwijze verlengfel, om een gedeelte van den dunnen darm geflingerd, en met het zelve zamen gewasfen gevonden, dat dat verlengfel dien darm als eenen fterken band omvatte en bekneld hieldt (*). MONRO (†) geeft een foortgelijk geval op, en KLOEKHOFF (§) befchrijft een zoodanig geval, van een darm-

(*) *Journal de Chirurg. par Mr.* A. ROUX, *Tom.* XXXII.

(†) *Esfays of a Society in Edinbourg*, *vol.* II.

(§) GESNERS *Entdeckungen der neuesten zeiten, in der Arzneygel. Th.* I.

wee, met de omſlingering en beknelling des blinden darms, door dit zelfde wormwijze verlengſel.

Eveneens kunnen omſlingeringen door *onware* vliezen, welke de uitgezakte darmen tegen malkanderen bekneld houden, het darmwee doen voortduren; dus kan het uitgezakt Net om den darm geraakt zijn, en denzelven beklemmen; en wanneer de Kunstbewerker deze omſlingeringen niet, vóór dat hij de darm terug brengt, in de onderbuiksholte ontwart, zal het darmwee daardoor blijven aanhouden (*).

Ook kan het Net ſcheuren, en de darm in zulk eene ſcheur bekneld geraken (†).

Wanneer derhalven de Kunstbewerker nalaat de deelen, die in den Breukzak vervat en nog onderling bekneld zijn, zorgvuldig en volkomen te ontwikkelen, en dezelve in dien onontwikkelden ſtaat binnen brengt; zoo zal de pijn blijven voortduren, en er blijft hem alsdan niets anders over, dan door de ligging des Lijders, door diep ademhalen en door hoesten, het weder uitzakken der binnen ge-

(*) ARNAUD, *Memoires de Chirurgie*, *Phil. Transact. N* 450.

(†) CALLISSEN *Act. Hafn. vol.* I.

bragte deelen te bewerken, en zijne, gedurende het Breukſnijden gepleegde, onvoorzichtigheid alsdan te verhelpen, en de oorzaken der beklemming en darmpijn wegtenemen. In Breuken, die langen tijd uit geweest zijn, vindt men ſomtijds (*) dat deel des darms, dat onmiddelbaar aan de drukking van den buikring of des bands van POUPART bloot lag, zoodanig vernaauwd, dat er niets door kan, en brengt men nu deze, zonder zulks te bemerken, binnen, dan verheft zig het kolijk, ook na het Breukſnijden, wederom op nieuws.

Het is derhalven de pligt des Heelmeesters, om altoos, eer hij het binnenbrengen der darmen onderneemt, dat gedeelte darms, dat onmiddelijk in den buikring of in de opening van FALLOPIUS gelegen is, voorzichtiglijk in den Breukzak te trekken, en hetzelve met dat oogmerk te onderzoeken. Vindt hij eenig gedeelte te zeer vernaauwd, en teffens verhard, zo moet hij hetzelve zoodanig met een koordjen voorzien, gelijk reeds opgegeven is, op dat hetzelve, wanneer er darmpijn ontſtaat, daarbij kan uitgetrokken, en, op de reeds opgegevene wijze, behandeld worden.

Er blijven nu in dezen rang, nog twee ge-

(*) RUSCH, *Memoires de l'Academie de Chirurgie de Paris*, *Tom.* IV. *pag.* 173.

vallen, die, na de Kunstbewerking, eene darmpijn kunnen onderhouden, ter overweginge over.

Het *eerste* bestaat daarin, dat de Heelmeester, door, gedurende de bewerking, de uitgezakte darmen te onvoorzichtig binnen te brengen, aanleiding kan geven, tot het ontstaan eener kronkeling (*volvulus*), of eenige andere inwikkeling, die in 't vervolg de darmpijn kan doen aanhouden. Hier bij zou dus de wederuitzakking des darms bewerkstelligd, of zoo dit niet slaagt, de buiksdoorsnijding (*Gastrotomie*) ondernomen moeten worden.

Het *tweede* geval vindt plaats, wanneer men eene vrij oude Breuk binnen brengt, en de darmen, alschoon men bij het binnenbrengen eenen merkbaren tegenstand ontwaar wordt, echter met eenig geweld in de onderbuiksholte terug dwingt. Want, terwijl dat zoodanig eene Breuk zig tot zulk eene aanmerkelijke grootte uitzet, en daardoor de onderbuiksholligheid ontledigd wordt, zoo trekken zig de buikspieren, die vóór het uitzakken der ingewanden, door dezelve middelmatig uitgespannen gehouden wierden, langzamerhand zamen; en verhinderen dien trap van uitspanning, die hun, vóór het ontstaan der Breuk, natuurlijk was.

was. Hier bij komt nog, dat deze, in den ſlappen Breukzak vervatte, en uit hunne natuurlijke ligging gebragte ingewanden, die meer of minder voor de drukking of beknelling van den buikring of den band van FALLOPIUS waren blootgeſteld geweest, zig uitbreiden moeten en in den Breukzak eene grootere ruimte innemen, als zij in hunne natuurlijke plaatſing in den onderbuik beſloegen. Waarom dezelve, wanneer men ze in dusdanige geſteldheid, bij de bewerking van 't Breukſnijden, met geweld naar binnen dwingt, als 't ware beklemd geraken, en, behalven andere toevallen, nog gewoonlijk darmpijn doen ontſtaan.

Als nu een Heelmeester, die geen kennis neemt van deze verandering, die de betrekking der ruimte ondergaan heeft, het binnenbrengen onderneemt, en daar door een kolijk heeft doen ontſtaan, dan moet eene hernieuwde uitzakking der darmen, naar de reeds opgegevene wijze, bewerkſtelligd worden, en men vervolgens, deels door het aanhoudend op den rug liggen des Lijders, deels door het aanleggen van eenen, met een draagbuidel voorzienen, band, de volkomene terugkeering der uitgezakte darmen van de natuur verwagten;

terwijl men teffens de darmen, door een daartoe dienftig verband, tegen den nadeeligen invloed van buiten befchermd houdt. Ik heb zoodanig eene verouderde, vrij groote Breuk, die, fchoon niet bekneld, zig, in weerwil van alle tewerkgeftelde handgrepen der *Taxis*, niet binnenbrengen liet, ten gevolge van dezen raad, na drie weeken, van zelve naar binnen zien gaan.

Een *derde* geval beftaat daarin, dat er dikwijls, achter den omtrek van den buikring of de opening van FALLOPIUS, zamengroeijingen plaats hebben, die de beklemming van een gedeelte darms, en daardoor de darmpijn, na het Breukfnijden doen voortduuren. Somwijlen heeft de Heelmeester niet alles uit den buikring of de opening van FALLOPIUS verwijderd, en daar door blijft de darmpijn, ook nog na de bewerking, aanhouden.

Deswegens hebbe men, na het fnijden der Breuk, den binnenften omtrek des buikrings en van de Fallopifche opening, door middel van den beftrekenen voorften vinger, naauwkeurig te bevoelen, en de darmen daarvandaan te verwijderen.

III. Kan het darmwee, fchoon wezenlijk door de Kunstbewerking weggenomen, ech-

ter door onvoorzichtigheid des Heelmeesters, door verkeerd gedrag des Lijders, of door andere fchadelijke dingen wederkeeren.

De Heelmeester kan aanleiding geven tot het wederkeeren der darmpijn, wanneer hij den Lijder niet naar behoren verbindt, of wel den buikring of de opening van FALLOPIUS door het verband uitrekt, of het weder uitzakken der darmen door dezelve niet voorkomt; wanneer hij door buikzuiverende middelen de darmen te zeer prikkelt; de klisteeren niet ten behoorlijken tijde, en in genoegzaame hoeveelheid zetten laat; wanneer hij, bij het daarzijn van een kunstaars, te vroeg, voor dat de drekfistel zig nog naar behoren en in zoo verre gevormd heeft en genezen is, dat de kunst denzelven kan fluiten, de uitwendige drukking en fluiting deszelven te werk ftelt. Het geval van REGNAULD (*) fchijnt dit te bevestigen. Vijftien dagen waren er federt het gelukkig afgelopen fnijden eener Lieschbreuk verlopen. Het Net was afgefneden geworden, maar de darm ongefchonden binnen gebragt, wanneer eensklaps drek uit de wonde voortkwam; en de wond heelde. Een

(*) *Journ. de Medicine*, *volum.* XXXI. 1787.

maand daarna ontſtondt er pijn aan het lidteken, en teffens deeden zig toevallen op, als van eene nieuwe beklemming. REGNAULD maakte eene inſnede in de pijnelijke plaats, opende den darm, en ontledigde denzelven van de drekſtof; niet lang daarna nam de drek zijnen natuurlijken weg, en er volgde eene grondige genezing, zonder dat de Lijder een kunstaars behieldt.

Ook kan de Heelmeester bij een kunstaars, even als bij eenen drekfistel, aanleiding geven tot het wederkeeren van de darmpijn, te weten, wanneer hij het omgekeerd uitzakken des darms niet voorkomt.

Eindelijk ook nog, wanneer hij den Lijder, na eene Netbreuk, inzonderheid als er een gedeelte van weggeſneden is geworden, niet behoorlijk plaatst. Want, na de kunstbewerking moet hij denzelven uitgeſtrekt doen liggen, om daardoor het gekwetste naar buiten te doen zakken, en zig van den buikring of de opening van FALLOPIUS verwijderen. Verwaarloost hij eene dusdanige plaatſing, dan kan het Net ligt aan den buikring of de opening van FALLOPIUS vastgroeijen, en zulks aanleiding tot de darmpijn geven. GUNZ maakt van zulk eenen Lijder gewag, die, zoo

dikwerf hij na de Kunstbewerking iets genoot, het zelve weder uitbraakte; en telken reize, neiging tot braken gevoelde, indien hij niet met voorover gebogen ligchaam ging; alleenlijk, indien hij kleine gedeeltens teffens, en met een aanhoudend voorwaards gebogen ligchaam, genoot, bleef de fpijs binnen. PIPELET nam een diergelijk geval waar, van eenen van eene Breuk gefnedenen, die altijd, wanneer hij at, met eenigzins opgetrokkene dijen, en voorwaards overgebogen ligchaam zitten moest; anders braakte hij al het gegeetene weder uit.

Een Lijder kan, inzonderheid indien er vernaauwingen zijn, in de deelen, die beklemd waren geweest, het zij dan uit genezen koudvuur, het zij uit eenen drekfistel ontftaan, door het naar zig nemen van flappe dingen, inzonderheid van fchelvruchten, van kersfen- of pruimenfteenen, door het eeten der fchellen van druiven, door nalatigheid om voor behoorlijke buiksopening te zorgen, zig zeer gemakkelijk wederom eene darmpijn veroorzaken. Dit zelfde kan hem onmiddelijk na het fnijden overkomen, wanneer hij zig niet voor verkoudheid behoedt, den behoorlijke leefregel niet naauwkeurig opvolgt, en in 't bijzonder, als hij zig aan gramfchap overgeeft.

De darmpijn kan, na het Breukſnijden, wederkeeren, wanneer, digt bij de door beklemming vernaauwde plaats des darms, krampachtige zamentrekkingen, uit welke oorzaak ook, ontſtaan; als wanneer de ontſteking, door het voortbrengen van het ſtrembaar weijvocht, deze plaats nog meer vernaauwt; ja zelfs ook door de ontſteking zelve. Wanneer eindelijk wormen zig als een kluwen ineenwikkelen, en even als een prop (*tampon*) deze, door beklemming reeds vernaauwde plaats des darms ten eenemaal opvullen.

Om nu de gevolgen van alle deze opgegevene oorzaken eener wederkerende darmpijn, door een gepast hulpmiddel te weeren, moet men, naar boven gedane opgave, eene hernieuwde uitzakking des darms bewerkſtelligen. Zal dit intusſchen, wanneer de wond reeds geheeld is, plaats hebben, dan moet men, naar de (†) opgegevene wijze, de buikſnijding (*Gastrotomie*) boven het lidteken in 't werk te ſtellen, den uitgeſpannen verſtopten darm openen, de hindernis wegnemen, en aan de gemaakte opening eenen kunstaars

(†) *Memoires de l'Academie de Chirurgie, Tom.* III. *pag.* 176.

vormen, en vervolgens eenen drekfistel, dien men eindelijk kan sluiten.

Uit het tot hier toe aangevoerde, blijkt dus, hoeveelerleie verschijnselen er zijn, waaronder de Heelmeester te kiezen heeft, wanneer onmiddelijk na de Kunstbewerking, of in 't vervolg de darmpijn blijft voortduren, of zig, na dat zij weggenomen was, hernieuwt.

VII. *Hoe de door de Kunstbewerking van zijne Breuk bevrijde Lijder, tegen eene wederkeering derzelve te verzekeren zij?*

Reeds zijn de pogingen, die men ter grondige genezing van Breuken heeft voorgeslagen, en eene vernietiging, vergroeijing of binnenbrenging des Breukzaks in den onderbuik bedoelden, met betrekking op eene naauwkeurige waarneming van alle omstandigheden, onder welke dezelve na het Breuksnijden te werk gesteld zouden moeten worden, gedeeltelijk als nutteloos, gedeeltelijk als gevaarlijk voorgesteld geworden; zoo dat dezelve althans geene aanspraak op eene algemeene goedkeu-

ring kunnen maken. In deze beantwoording der Prijsvraag is daaromtrent het een en ander aangemerkt.

De Heelmeester geeft zijnen Lijder in dit opzicht den besten raad:

I. Indien hij denzelven, zoo wel onmiddelijk na de Kunstbewerking, als voor het vervolg, naauwkeurig onderricht van de aanleidende oorzaken der Breuken, zoo als dezelve met veel naauwkeurigheid door den grooten RICHTER, naar de ondekte aanleiding des Lijders tot eene Breuk, omſtandig zijn opgegeven (*).

II. Heeft hij dan ook na deze gegevene onderrichting, te meer van zijnen Lijder te verwagten, dat dezelve zig, zoo wel gedurende de heelings-behandeling, als na dezelve, tegen den invloed dezer aanleidingen tot Breuken zal trachten te beveiligen.

III. Dat hij eindelijk, na voltooide heeling van de door het Breukſnijden gemaakte wonde, zijne genezing met eenen welpasſenden veerkrachtigen band zal blijven verzekeren, en daardoor het toekomend gevaar van eene nieuwe Breuk ten krachtigſten tegen gaan.

(*) Zie deszelfs *Anfangsgrunde der Wundarzneykunst*, *Göttingen* 1798 *Vier band*, *ſ.* 182 *und* 183.

Men kan dan ook, onder het waarnemen van zulke voorschriften van voorzichtigheid, verwagten, dat een Lijder, die van eene Breuk gesneden is, die de pligt van zelfs-onthouding kent, en de gevolgen eener beklemde Breuk ten koste van groote smerten ondervonden heeft, het gering ongemak en hinderlijke, dat er gelegen is in het, gedurend zijn overig leven, bestendig blijven dragen eenes volkomen wel ingerichtten veerkrachtigen Breukbands, voor veel te onbeduidend zal houden, dan dat hij, om van dien ontslagen te zijn, zig roekeloos aan een, ook maar vermoedelijk gevaar van eene hernieuwde uitzakking zijner binnengebragte Breuk zou bloot willen geven.

Derhalven:

Cujus autem rei non est certa notitia,
ejus opinio certum reperire remedium non potest.

CELSUS.

* * *

VERKLARING

DER

AFBEELDINGEN.

PLAAT I.

Werktuigen tot de Breukſnijding.

FIG. 1. *Een* Bistouri *of Breukſnijmes, voor de bekleedſelen, enz. met eene bolle ſnede.*

FIG. 2. *Een ſmal* Scalpel *of Breukſnijmes, met eene hol ſtaande ſnede, naar de met een knopjen voorziene punt krom gebogen, tot inſnijding van den buikring of band van* FALLOPIUS *en* POUPART.

FIG. 3. *Eene ſmal gevleugelde, holle* Sonde.

FIG. 4. *Een Haakjen, tot rekking van den band van* POUPART, *door* ARNAUD *uitgedacht, edoch, door verbreeding van het afgerond einde, verbeterd.*

PLAAT II.

Een nieuw uitgevonden Werktuig, om de gekwetſte Bovenbuiksſlagader (arteria epigastrica) *te drukken, tegen 't gevaar van bloeding.*

Fig. 1. *Het Drukwerktuig, van voren gezien.*

A. *Deszelfs onderste plaat, met een drukkussentjen voorzien, en welke, door den buikring, of de gaping onder den band van* POUPART *ingebragt, het gekwetste bloedvat tegen den agterrand dier openingen moet aandrukken.*

B. *De Stang, die van het zelfde staal vervaardigd zijn moet.*

C C. *De bovenste plaat, die uitwendig op de huid aangebragt, de bekleedselen tegen het gekwetste vat moet aandrukken.*

D. *De gevleugelde Schroef, waarvan, bij het ronddraaijen dier vleugelen, de draad binnen den stijl* B. *nederdaalt, en de daarmede verbondene Beugel tegen de buikbekleedselen aandrukt.*

E E. *De Beugel, met de Schroefdraad van* D *vereenigd, en wiens veerkracht de drukking tegen de buikbekleedselen matigen moet.*

Fig. 2. *Het Drukwerktuig van de zijde gezien.*

A B C D E. *Dezelfde, als in de eerste afbeelding; waarbij de bogten van de stijl* B, *en de Schroefvleugels en Beugel in verkorting gezien worden.*

FIG. 3. *Het zelfde Werktuig, half van ter zijde, en met verkorting van eenige gedeelten gezien.*

A B C D E. *Dezelfde deelen, als in de voorgaande Afbeeldingen.*

FIG. 4. *Het zelfde Werktuig, op den top en dus alle de gedeelten in verkorting gezien.*

A B C D E. *Dezelfde gedeelten, met den omtrek van het kusſentjen, te weten:*

A A A A. *De onderſte Plaat.*

B. *De onderſte bogt der Stang.*

D D. *De Schroefvleugels.*

E E. *Zijden des Beugels.*

F. *De Schroefdraad.*

FIG. 5. *De onderſte Drukplaat, van de bovenzijde, zonder het kusſentjen afgebeeld.*

A A. *De Drukplaat.*

D. *De benedenſte bogt des Stijls.*

PLAAT III.

Afbeelding van alle de deelen des Onderbuiks en der Liesſen, die tot de Breukſnijding betrekking hebben en in aanmerking moeten komen.

A. *De binnenſte Buikſpieren.*

B B. *De uit de Liesch naar den buik om-*

geslagen Breukzak, van de agterzijde, met welke deze, vóór en tegen den Zaadstreng, binnen den balzak, had aangelegen.

C. *Het Buikvlies alleenlijk peesvliezig overdekt, alwaar darmkronkelingen doorschijnen.*

D. *De regte Buikspier* (Rectus).

E E E E. *De band van* POUPART, *of peezige onderrand der weggesnedene buitenste schuinsche Buikspier* (Obliquus externus).

F. *De voorste Bilspier* (Glutæus).

G. *De Spanspier der Dijeschede* (Tensor Vaginae femoris).

H. *De regte Dijespier* (Rectus cruris).

I. *De Snijdersspier* (Sartorius).

K. *De inwendige Darmbeenspier* (Iliacus internus).

L. *De Dijeslagader* (Arteria cruralis) *die, aan de binnen zijde der Darmbeenspier, agter den band van* POUPART *voortkomende, beneden denzelven in de gaping der Liesch ligt.*

M. *De Dijeader* (Vena cruralis), *die deze slagader vergezeldt.*

N. *Een gedeelte der groote Lendenspier* (Psoas).

O. *De Schaambeenspier* (Pectinæus).

P P. *De streng der Zaadvaten.*

Q. *Het afvoerend Vat* (vas deferens).

R. *De Bal en Bijbal.*

S. *De groote aanvoerende Dijespier* (Adductor).

T, *De knobbel van het regter Schaambeen, waaraan de band van* POUPART *gehecht is.*

U. *De pyramiedwijze Spier* (Pyramidalis).

V. *De omgebogene, uitwendige Darmbeensslagader* (Arteria circumflexa Ilii, externa).

W *De Bovenbuiksslagader* (Arteria epigastrica) *die, uit de Dijeslagader, beneden en agter den band van* POUPART *voortkomende, en onder de uit de buikholte afdalende Zaadstreng, en agter den hals des Breukzaks voortlopende, zig kromt, en voorts langs de buitenzijde van de hier iets ter zijde geschovene, regte Buikspier, over het Buikvlies opklimt.*

X. *De Bovenbuiksader* (Vena epigastrica), *uit de Dijeader* M *voortgekomen, en de Bovenbuiksslagader vergezellende.*

PLAAT IV.

Afbeeldingen van een nieuw uitgevonden T verband, en van het aanleggen deszelven.

FIG. 1. *Het aangelegd Verband.*

A. *De Lijfgordel, om het ligchaam gaande en vastgestrikt.*

B. *Het Dijeſtuk, aan den Gordel vastgeſtrikt.*

C. *Het Kusſentjen, tot onderſteuning van den Balzak.*

Fig. 2. *De Lijfgordel, alleen afgebeeld.*

A A. *Lusſen, om ter omſluiting des onderbuiks, de ſtrikken* C C *doortelaten.*

B B. *Lusſen, tot doorlating der bovenſte en benedenſte ſtrikeinden van het Dijeſtuk.*

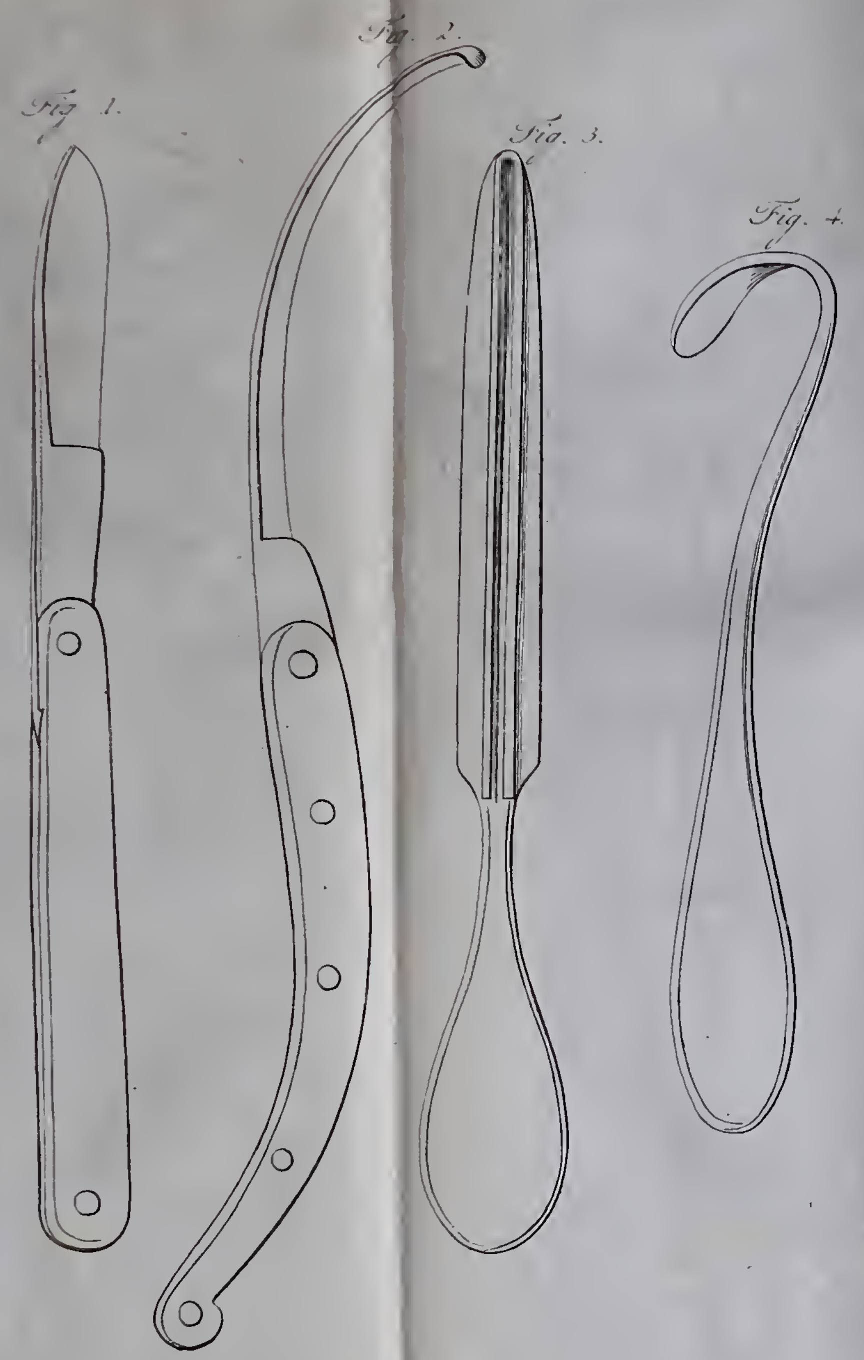
C C. *De Banden of ſtrikeinden des Gordels.*

Fig. 3. *Het Dijeſtuk afzonderlijk.*

A A B B *De Banden of ſtrikeinden, ter vereeniging met de Lusſen des Gordels,* Fig. 2. B B.

PL. I.

PL. II.

Monnikhoffs Leg D 5 S. 1.

Fig. 1.

D

B

E E

C

A

Fig. 2.

D

B

E

C

A

Fig. 3.

D

B

E E

C

A

Fig. 4.

B

A A

E D F D E

A A

Fig. 5.

B

A A